

Kratka zgodovina centralnega bančništva

...ali zakaj nujno potrebujemo spremembe

Ste se kdaj vprašali, od kod izvira naš bančni sistem ter kako v resnici deluje? Vas je kdaj zanimalo, kako nastaja denar?

Odgovore na ta vprašanja ponuja sledeče besedilo, ki se v pretežni meri naslanja na povzetek knjige **Ellen H. Brown: Web Of Debt**. Povzeti deli so povečini dobesedni prevod in so napisani z dovoljenjem avtorice. Besedilo si sledi v enakem zaporedju kot v knjigi (razen prvega poglavja, ki je povzeto iz knjige S. Zarlenge: *The Lost Science of Money*). Dopolnjujejo ga informacije iz dodatnih virov – knjig, člankov in spletnih strani, povezave do katerih najdete na zadnjih straneh v abecednem redu (v tekstu so viri označeni s številko, npr. ^{35.)}).

Poglavja o Sloveniji ter Evropski centralni banki so delo prevajalca.

KAZALO

1. Začetki monetarnega sistema	4
2. Sumerci	4
3. Krščanstvo in Srednji vek	5
4. Denar kot duplikat računov (tally system)	6
5. Oliver Cromwell	7
6. William III in rojstvo Bank of England	7
7. Ameriške kolonije začno izdajati lasten denar	8
8. Prepoved izdaje denarja v kolonijah	9
9. Neodvisne ZDA	10
10. Prva ameriška državna banka	11
11. Abraham Lincoln	13
12. Zlati standard	14
13. Ulični protesti in populistično gibanje	15
14. Zakon o Federal Reserve	16
- Kdo je lastnik Federal Reserve?	17
15. Davek na dohodek	19
16. Velika depresija in New Deal	20
17. Bretton Woods	23
18. JF Kennedy	23
19. Vojna v Vietnamu	24
20. Petrodolarji	26
21. Mednarodni denarni sklad (IMF), Svetovna banka in Svetovna trgovinska organizacija (WTO)	29
22. Skok v Evropo	30
23. Zadnja finančna kriza	32
- Skrivno prirejanje trga	34
24. Barack Obama	38
25. Kako je v Sloveniji?	42
26. Evropska Centralna Banka	46
- Kako je ECB organizirana?	47
- Primerjava med Federal Reserve ter Evropsko Centralno Banko	50
27. Banka za mednarodne poravnave (Bank of International Settlements)	53
28. Kje se trenutno nahajamo?	56
29. Kako naprej?	60
- Valute in banke lokalnih skupnosti	63
- Reforma nacionalnih valut	65
- Problem dolga tretjega sveta, mednarodna valuta ter mednarodni denarni standard	73
30. Zaključki	74
31. Povezave in viri:	77
po številki zaznamka	77
po abecednem redu glede na vrsto publikacije / vira	82

Začetki monetarnega sistema

Začetki monetarnega sistema so zaviti v negotovost. Na voljo je zelo malo podatkov, tako da večina idej o izvoru denarja predstavlja bolj kot ne izobraženo ugibanje. Raziskovalci se nagibajo k trem razlagam o izvoru denarja:

- Religiozni izvor
- Socialni izvor (država)
- Komercialni izvor (trgovanje)

Zadnja teorija v splošnem uživa največ podpore. Po tem scenariju so se dobrine v pred monetarni dobi izmenjavale v smislu blago za blago (blagovna menjava). Potreba po denarju naj bi se pojavila, ker blago ni bilo vedno enakovredno glede na vrednost in ker trgovci niso vedno želeli zamenjati določenega blaga ob določenem času. Tako so bile določene dobrine zaradi svojih lastnosti – velika vrednost na enoto, prenosljivost, možnost delitve, konsistentnost vsebine – vedno bolj pogosto uporabljene kot medij v trgovanju.

Na začetku je bila ena izmed najbolj pogosto uporabljenih denarnih enot za večje transakcije živina, natančneje krava ali bivol. Njihova vrednost je bila precej stabilna vse od Irske pa do Grčije (za eno žensko sužnjo je moral kupec dati tri do štiri krave). Živina naj bi bila v splošnem udomačena do l. 5000 pr. n. št. Uporaba pluga naj bi omogočila razcvet prvih civilizacij do l. 4000 pr. n. št.

Socialni in ekonomski sistemi, ki so se razvili v Egiptu, Asiriji in Sumeriji, so znani pod skupnim imenom Starodavni orientalski sistem. Vsem je bil skupen koncept enega kralja, ki je bil božji predstavnik na Zemlji in ki je imel moč oblikovati skupnost in njeno blaginjo.

V teh skupnostih so bili za preprosti monetarni sistem uporabljeni kmetijski pridelki. Prav tako so bile uporabljene kovine, še posebej srebro v različnih težah.

Sumerci

Sumerska skupnost je bila agrarna ekonomija. Iz tega obdobja izvirajo prvi dokazi o kovanem denarju (bakreni sumerski 'shekel') – 3200 pr. n. št. Nosili naj bi podobo boginje Innane Ishtar, boginje plodnosti, življenja in smrti. Templji so takrat služili kot skladišča za pridelke. Bili so javne institucije, ki so opravljale dobrodelne funkcije (pomagale sirotam, vdovam, starejšim). Bile so avtonomne, financirale pa so se dajanjem svoje zemlje v najem ter z obrestmi za svoja posojila. Kmet je lahko dobil določeno količino pridelka vnaprej, če ga je ob naslednji žetvi vrnil nazaj skupaj z nekaj dodatne količine. Tako so bili templji prav za prav nekakšna centralna banka (izdajali so tudi kovance kot dokaz za vložek pridelka žitaric). Kar so zaslužili, se je tako ali drugače vrnilo nazaj v skupnost.

Stephen Zarlenga v svoji knjigi *Lost Science of Money* pravi:

»It is presumed that in earlier agrarian societies, loans had been made in seed grains, animals and tools to farmers. Since one grain of seed could generate a plant with 100 new grain seeds, after the harvest farmers could repay the grain with interest in grain. Similarly, when animals were loaned they could be repaid with interest in the form of sharing of any new animals born.« (str. 12)

Vse to naj bi se spremenilo v stari Babiloniji, ko naj bi pričeli smatrati neorganski material za živi organizem s sposobnostjo regeneracije oz. obnavljanja.

Dovoljevanje zaračunavanja obresti na posojila dana v kovinah, je bila glavna napaka. Kljub temu pa je bila ta napaka do določene mere ublažena z intervencijo centralne avtoritete. Kraljeva družina kot največji posojilodajalec in jemalec obresti je zmanjšala negativne učinke obresti tako, da je od časa do časa oznanila izbrisane dolga kmetom.

Druga preprosta oblika denarja poleg živine so bila orodja. Sprva so si ljudje verjetno izmenjavali izdelana orodja, kasneje pa so se orodja razvila v nekakšne žetone, ki so po obliki spominjali na orodje (in iz katerih je bilo mogoče z malo truda tudi izdelati pravo orodje).

Po indo-evropskih invazijah v drugem tisočletju pr. n. št. je prešlo posojanje denarja v zasebne roke, obresti od posojil za kmetijske dejavnosti, pa so začele polniti privatne skrinje. Boginjo Innano je zamenjal moški bog Enlil iz Nippurja, matriarhalni sistem delitve dobrin pa je zamenjal militantni patriarhalni sistem. Začelo se je posojati kovan denar in ne več krav in žita, kar je pomenilo, da nikoli ni bilo dovolj denarja v denarnem obtoku za vračilo obresti. Kdor ni zmožal plačati dolga, je končal v zaporu.

Za prve prave kovance pa naj bi se šteli Lidijski kovanci (današnja Turčija) iz 7 stol. pr. n. št. Ideja naj bi v naslednjem stoletju razširila v Grčijo ter severno Afriko. V istem času pa naj bi tudi Kitajci izdelovali kovinske verzije orodij in lupin (ki so jih predhodno uporabljali kot denar), da so služili kot kovanci.

David Boyle v svoji knjigi *Money Matters* (str. 17) piše, da naj bi kovanci sčasoma zmedli ljudi glede tega, kaj je resnično bogastvo. Denar, ki so ga uporabljali, se je začel kot žeton za dokazilo vrednosti, bogastva, imetja (npr. živine, zemlje, ...), je kmalu postal bolj pomemben. Ljudje so pričeli verjeti, da sta zlato in srebro resnično bogastvo.

Kršćanstvo in Srednji vek

V Kristusovem času so bili polovični shekeli edini srebrni kovanci zagotovljene teže, ki so jih v templjih sprejemali kot plačilo davka, darila Bogu. A ti so bili redki, tako da so menjalci denarja lahko zožili tržišče zanje ter si prilastili monopol. Od tod tudi zgodba o tem, kako je Jezus pregnal menjalce denarja iz templja.

Slika 1: Polovični shekel (vir: <http://biblicalmites.com>)

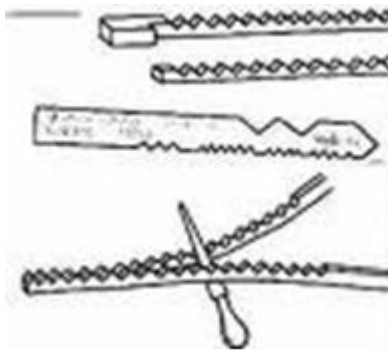
Vse do konca srednjega veka je katoliška cerkev prepovedovala zaračunavanje obresti za posojanje denarja. Prvotnim krščanskim zapisom so se pridružili tudi židovski (in skupaj tvorili Staro Zavezo), ki pa prepovedujejo zaračunavanje obresti zgolj svojim bratom, ne pa tudi tujcem (Devterij, 15:6, 23:19, 23:20).

Toda kralji so od časa do časa potrebovali kapital za svoje osvajalne pohode in projekte. Ko je l. 1087 angleški kralj William potreboval zlato za posle s Francozi, je dovolil menjalce denarja pod pogojem, da se obresti plačuje v zlatu, polovico le-tega pa pripada njemu. Počasi so finančniki na račun prebivalstva postali bajno bogati, zato je cerkev uradno prepovedala zaračunavanje obresti. L. 1290 pa so bili oderuški menjalci denarja (večinoma Židje) pregnani iz dežele.

Denar kot duplikat računov (tally* system)

Ta sistem se je prvotno začel s *Henrikom I*, ki je prevzel prestol l. 1100. Plačilo je bilo zabeleženo s kosom lesa, zarezanim ter prelomljenim na pol. Ker se les vedno prelomi unikatno (samo dva kosa se prilegata skupaj), je bilo praktično nemogoče ponarejati ta potrdila. To je bil najzgodnejši primer računovodstva. Potrdila so dobivali tako vojaki kot tudi kmetje in delavci za svoje delo ter usluge.

Do 13. stol. se je njihova uporaba razširila – lahko si jih kupoval ali prodajal ter jih ponujal po znižani ceni (popust). Uporabljali so jih tako posamezniki kot tudi institucije (plačilo dolgov, stanarin, glob,...). V 16. stol. jih je *Henrik VIII* uradno razglasil za valuto, ko je dovolil, da se jih uporablja za plačilo davka. Do 17. stol. jih je bilo v obtoku za 14 milijonov funtov. Vendar pa se je Henrik prav tako ločil od katoliške cerkve, ter za kratek čas dovolil posojanje z obrestmi.

Slika 2: Tallies (vir: www.salt.org)

Kraljica Marija je te zakone zopet poostrila, njena naslednica Elizabeta I, pa je rešila problem tako, da je denar v obtoku nadomestila s kovanci, ki jih je izdajala javna zakladnica. Vsi ostali kovanci so morali biti vrnjeni v kovnice. Njena odločitev je bila izzvana na vrhovnem sodišču, ki pa je dal prav kraljici – kar suveren določi, da bo denar, to bo denar.

* tally = eden od dveh predmetov, ki tvorita celoto

Oliver Cromwell

To odločitev so sovražili tako trgovci, kot tudi zlatarji, končno pa tudi Vzhodnoindijska družba. Prizadevali so si, da bi jo spremenili. Za to pa so morali odstraniti vladarja, kar jim je uspelo s Cromwellovim uporom sredi 17. stol. Srednji sloj je podprl Cromwella in parlament, višji sloj pa Kralja Charlesa I. Cromwell je bil protestant in kot tak bolj naklonjen obrestnemu posojanju. Nizozemski posojilodajalci so v zameno za finančno podporo Cromwellu zahtevali dovoljenje za posojanje denarja v Angliji. To je pomenilo trajno odstranitev kralja, ki so ga ujeli ter usmrtili. L. 1666 so sprejeli zakon, ki je dovoljeval prosto kovanje denarja. Večinoma so to počeli neizvoljeni privilegirani posamezniki ter velikokrat tujci.

Po Cromwellovi smrti je bil Charles II povabljen nazaj na prestol, vendar pa mu parlament ni vrnil pravice do izdajanja lastnega denarja – tako si ga je moral za vojne sposojati z obrestmi.

Slika 3: Oliver Cromwell (vir: www.iamthewitness.com)

William III in rojstvo Bank of England

Charlesov naslednik William III je bil po rodu Nizozemec. Svojo kariero je začel kot holandski aristokrat ter se s finančno podporo posojilodajalcev dvignil do naslova Prince of Orange. L. 1677 se je poročil z angleško princeso Marijo (York). L. 1689 sta postala kralj in kraljica. Kmalu se je William znašel v vojni s francoskim kraljem Luisom XIV. Da bi si to lahko finančno privoščil, si je sposodil 1.2 milijona funtov pod naslednjimi pogoji:

- posojilodajalcem se dovoli ustanovitev Bank of England, ki bo izdajala nacionalno papirnat valuto
- samo del (frakcija) papirnatega denarja v obtoku bo krit z zlatom
- vlada bo za svoja posojila plačevala 8% obresti (začetek nacionalnega dolga)
- posojilodajalci si bodo zagotovili odplačevanje dolga prek direktnega obdavčenja ljudi (oz. izdelkov)

Slika 4: William III (vir: www.iamthewitness.com)

Bank of England je bila ustanovljena l. 1694, koncesija zanjo pa podeljena Williamu Patersonu, Škotu, ki je pred tem živel v Amsterdamu. Ta koncesija je pravno dovoljevala **frakcionalni rezervni sistem** ter podelila pravico upravljanja z javnim denarjem v zasebne roke. Bank of England je imela pravico izdajati denar praktično iz nič ter ga posojati vladi z obrestmi. To je počela z menjavo svojih bankovcev za vladne obveznice (obljubo za plačilo glavnice ter obresti banki) – enak sistem, ki se uporablja v ameriški Federal Reserve ter veliki večini drugih centralnih bank dandanes.

Nekaj časa so bili v obtoku tako bankovci centralne banke kot tudi vladni 'tallies', a so bankirji organizirali kampanjo diskreditacije le-teh. *John Law* (poznani kot oče financ) je l. 1705 izdal serijo pamfletov, v katerih je opisoval, da lahko ljudje papir preobrazijo v zlato prek papirnatega denarja centralne banke. Predlagal je, da naj zgolj določen odstotek zlata ostane v rezervi v bančnem trezorju (zlatarji so prek svojih izkušenj dojeli, da imajo lahko v rezervi zgolj 10% dejanske vrednosti denarja v obtoku).

Slika 5: William Paterson (vir: www.iamthewitthess.com)

Banke, ki so posojale z velikimi obrestmi, so se v Evropi posebno razširile po francoski revoluciji (1789 – 1799), ko se je francoska revolucionarna vlada zadolžila pri mednarodnih bankirjih za financiranje upora.

Dolg angleške vlade je med letoma 1694 ter 1815 narasel iz 1.2 na 885 milijonov funtov, večinoma zaradi nalaganja obresti, vendar pa centralna banka nikoli ni zahtevala vračila glavnice, sicer bi se davki močno povečali, prevara pa razkrila.

Ameriške kolonije začno izdajati lasten denar

Ameriške kolonije so bile neke vrste utopični eksperiment. Na neoznačenem ozemlju so lahko preizkušali nove sisteme z novimi pravili. Papirnati denar je v Angliji takrat že bil v uporabi, toda njegovao izdajanje je bilo v privatnih rokah. V kolonijah pa so denar pričele izdajati lokalne provincialne vlade. Prva, ki se je tega lotila, je bila vlada v Massachusettsu l. 1691.

Kolonije so za trgovanje uporabljale tuje kovance, vendar pa so več uvažale kot izvažale, tako da so le-ti stalno odtekali v Anglijo. Ljudje so tako ostajali brez zadostnega kapitala za svoje notranje potrebe. Parlament v Massachusettsu je tako predlagal izdajanje vladnega papirnatega denarja, 'bill of credit', ki je predstavljal vladno obveznico (obljubo plačati jutri na dolg danes). Kmalu so to prakso pričele posnemati tudi druge kolonije. Nekatero valute so bile obveznice, ki so obljubljale 'trdo' valuto (srebro in zlato) v prihodnosti, druge so bile pravo legalno plačilno sredstvo in niso potrebovale nadaljnje menjave.

Eden izmed entuziastov za novi sistem je bil *Benjamin Franklin*, samoizučeni tiskar, ki je izdal priljubljeni pamflet o naravi in nujnosti papirnatega denarja. To mu je prineslo številne pogodbe za tiskanje denarja za New Jersey, Pennsilvanijo in Delaware. Dejal je: »bogastvo dežele se meri s tem, koliko dela lahko njeni prebivalci kupijo in ne koliko srebra in zlata posedujejo«.

Če je bila valuta v zlatu in srebru, je bil gospodarski razcvet odvisen od tega, koliko teh zlahtnih kovin je bilo na voljo. Prednost vladnega papirnatega denarja pa je bila v tem, da je lahko rasel skupaj s produktivnostjo, dovoljujoč, da potencialno bogastvo postane pravo bogastvo. Na ta način je skupnost obenem ustvarjala ponudbo in povpraševanje.

Papirnati denar je omogočil, da so kolonije lahko financirale svoje vlade brez pritiska davkov na prebivalstvo.

Prva oblika denarja, 'bills of credit' (obljuba za plačilo v prihodnosti) ni bila reciklirana nazaj do vlade in količina denarja v obtoku se je tako povečevala. Kljub temu pa ljudem vsaj ni bilo treba plačevati nobenih obresti na dolg. Nato so določene vlade uvidele, da si lahko lokalne posojilne pisarne zagotovijo stalen vir prihodka s tem, ko prevzamejo vlogo bank ter posojajo denar z zelo nizkimi obrestmi. Tako so te 'deželne banke' prejemale redna plačila, obresti pa so financirale vlado. Kolonije, ki so prevzele ta sistem, so bile bolj stabilne. Najbolj uspešen sistem je uvedla Pennsilvanija l. 1723, ki do francoskih in indijskih vojn (1750-ta) ni pobirala nobenih davkov.

Prepoved izdaje denarja v kolonijah

Kolonije Nove Anglije (New England, Massachusetts, Connecticut, New Hampshire) so bile manj uspešne, ker denarja niso izdajale v pravih razmerjih (ponudba – povpraševanje) oz. ker ga niso reciklirale nazaj. Zato je vrednost njihovih valut v primerjavi z angleškim funtom padla, kar je ogrozilo investicije angleških trgovcev. Le-ti so zato dosegli, da je kraj George II l. 1751 prepovedal kolonijam izdajanje lastnega denarja ter jih prisilil, da so si ga sposojale od angleških bankirjev.

L. 1764 je Franklin odšel v London, da bi poskusil v parlamentu doseči odpravo te prepovedi. Opazil je, da je v Londonu veliko beračev in brezdomcev in njegovi angleški sogovorniki niso mogli verjeti, da v kolonijah ni ubožnic. Ko so ga vprašali, zakaj je tako, jim je razložil prednosti vladnega denarja: banke so bile omejene samo na posojanje denarja v ekonomijo in ker so zaračunavale obresti, ga nikoli ni bilo dovolj v obtoku. Vlade po drugi strani, pa so ga lahko tako posojale, kot tudi porabljale oz. vlagale v gospodarstvo. Lahko so porabile toliko denarja, da so se pokrile obresti ter tako držale obtok denarja v pravem razmerju. Franklin je bil s svojimi angleškimi sogovorniki preveč odkrit, kajti do tedaj je bil eden izmed argumentov kolonistov za izdajanje lastnega denarja, njihova revščina. Angleži so tako videli, da kolonije v bistvu doživljajo razcvet in niso želeli, da bi ušle izpod nadzora, kajti njihovo vlogo so videli v zagotavljanju surovin matični deželi. Zato so bankirji prek vpliva Bank of England v parlamentu l. 1764 dosegli, da je bilo izdajanje denarja v kolonijah dokončno prepovedano. Kolonisti so tako morali plačevati Angliji davke v srebru in zlatu. Vsak, ki ni imel dovolj teh kovin, si jih je moral sposoditi od bankirjev z obrestmi.

Franklin je poročal, da so se po zgolj enem letu na ulicah v kolonijah pojavili berači. Količina denarja v obtoku se je prepolovila, zato ga ni bilo dovolj za plačilo dobrin in storitev, ki bi

bile lahko narejene oz. opravljene. Ljudje v kolonijah so bili besni, pričeli so ignorirati prepoved ter se vrnili k tiskanju denarja. Edina možnost, ki je preostala Angliji, je bila kaznovanje kolonij in sledila je vojna (1775 – 1783), v kateri so ZDA dosegle neodvisnost. Kontinentalni kongres je, da bi financiral vojno, pričel izdajati lastni papirnati denar (Continental). Izdan pa je bil kot 'bills of credit'.

Slika 6: Benjamin Franklin (vir: Wikimedia Commons)

Angleži so za ta denar vedeli in so pričeli z ekonomsko vojno. Prizadevali so si močno devalvirati valuto s pomočjo vnosa ponarejenega denarja ter špekulantov, ki so širili govorice, da bo valuta po vojni brez vrednosti. To je imelo za posledico, da so ljudje prodajali denar pod njegovo vrednostjo. Continental pa je prav tako moral tekmovati z valutami drugih Severno Ameriških držav ter z angleškima zlatnikom in srebrnikom, ki sta bila bolj cenjena. Problemu bi se lahko izognili, če bi Continental razglasili za javno oddržavno valuto, vendar pa kontinentalni kongres še ni imel takšnih pristojnosti. Ni imel ne sodišč in ne policije, ne avtoritete pobiranja davkov. Kolonije so se ravno uprle davkom tuje sile in se ne bi bile pripravljene zavezati plačevanju novih davkov. Sčasoma so špekulanti dosegli svoj namen - Continental je postal praktično brez vrednosti...

Neodvisne ZDA

'Očetje ZDA' so bili tako razočarani nad papirnatim denarjem, da ga niso vključili v ustavo. Kongres je dobil moč zgolj kovati denar, regulirati njegovo vrednost ter sposojati si denar v imenu države. Tako je ustava s tem, ko ni natančno določila pojma denarja, za seboj pustila veliko zakonsko luknjo.

Vojni dolg vlade je znašal 42 milijonov \$ in ker je obljubila plačilo v trdi valuti, zlata in srebra pa ni bilo, se je znašla v krizi, ko so ljudje zahtevali svoje plačilo. Prišlo je do depresije in l. 1786 je izbruhnil kmečki upor (kmetje so se v času lahko dostopnega denarja zadolžili, sedaj pa, ko so morali dolg vrniti, ni bilo dovolj trdne valute za pokritje le-tega). Upor so umirili, vendar je pokazal na nujnost spremembe obstoječega stanja. Finančni sekretar (treasury secretary) *Hamilton* je rešitev videl v 'monetiziranju' dolga. Predlagal je da naj se ustanovi državna banka, ki bo tiskala denar ter jih menjala za državne obveznice. Vlada naj bi plačevala redne obresti na ta dolg z uvoznimi carinami ter prodajo javne zemlje. Nasprotniki so načrtu očitali, da bo omogočil špekulantom (ki so poceni prišli do obveznic prek kmetov,

vojakov in majhnih podjetnikov) velike dobičke. Hamilton jih je zavračal, rekoč, da so si špekulanti to zaslužili s svojo 'vero v domovino'. Trdil je, da je z njimi treba skleniti partnerstvo, da ne bodo uničili nove valute. Partnerstvo je pomenilo, da so bogati špekulanti dobili finančni delež v državni banki. Jefferson, Hamiltonov glavni nasprotnik, se je bal, da bi to preveč zblížalo državne ter zasebne interese. Eventuelno pa so vse države podprle Hamiltonov predlog.

Prva ameriška državna banka

Hamilton si je želel močno federalno vlado, javno blaginjo, zavarovanje industrije prek tarif ter lahkim kreditom nacionalne banke, neodvisne od tujih finančnikov. Napisal je zakon o državni banki in predsednik Washington ga je l. 1791 tudi podpisal.

Začetni kapital banke je znašal 10 mil. \$, 2 mil. od tega naj bi prišlo od države, a si je ta denar morala sposoditi od že obstoječe državne banke. V roku 5 let si je vlada sposodila dodatnih 8.2 mil. \$ - denar je bil ustvarjen iz nič, tako kot bi bil, če bi vlada izdajala lastni denar. Da bi zmanjšala dolg, je bila prisiljena v odprodajo svojih delnic, kupci pa so bili povečini tuji (angleški) finančniki.

Po preteku licence prve ameriške državne banke l. 1811 ter njeni likvidaciji, se je pokazalo, da so si 18.000 od 25.000 delnic lastili tujci (večinoma Angleži in Nizozemci). V Evropi je bila takrat na bančnem področju najmočnejša bankirska družina *Rothschild*. Dinastija se je začela v Frankfurtu, ko je Mayer Amschel Rothschild (rojen l. 1744, prvotni priimek Bauer) poslal svoje 4 sinove v velika evropska mesta, da odprejo bančne podružnice. Tako so delovali v Frankfurtu, Parizu, Dunaju, Neaplju in Londonu. V Angliji je deloval Nathan Rothschild, ki je l. 1815 na londonski borzi razširil govorice, da je vojvoda Wellingtonski izgubil v bitki pri Waterlooju. Cene državnih obveznic so takoj padle in lahko jih je pokupil za frakcijo cene. Prek svojih agentov je imel namreč vnaprejšnje informacije o izzidu bitke. Samo s to špekulacijo naj bi se bogastvo družine povečalo za dvajsetkrat. Amschel je l. 1790 povzel manipulativno filozofijo svoje dinastije, ko je dejal: »Če izdajam in nadzorujem denar določene dežele, me ne zanima, kdo piše njene zakone.«

Slika 7: Mayer Amschel Rothschild (vir: www.wikipedia.org)

Avstrijsko vejo družine je v dedni plemiški stan Habsburškega cesarstva povzdignil cesar Franz II l. 1816. Angleška veja je dobila dedni plemiški naslov s kraljico Victorio. Ta bankirska družina je financirala vse plemiške družine po Evropi, Rothschildi pa so bili tudi glavni bankirji Vatikana. Financirali so tudi velike projekte kot npr. gradnjo Sueškega

prekopa, določena podjetja, kot npr. Rio Tinto (kovine) in De Beers (diamanti) ter afriško ekspedicijo Cecila Rhodesa (ki je kasneje ustanovil kolonijo Rodezijo). Več o družini najdete tule:

http://en.wikipedia.org/wiki/Rothschild_family#Jewish_Identity_and_Positions_on_Zionism

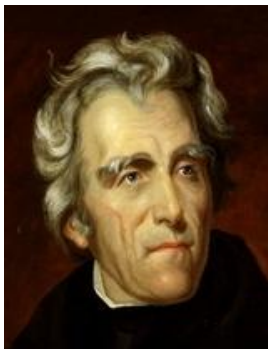
ter v knjigi *Johna Colemana, The Rothschild Dynasty*.^{91.)}

Ameriški kongres je l. 1811 zavrnil obnovo licence in Nathan je bil besen, zato je zagrozil z vojno. L.1812 se je Amerika tako ponovno znašla v vojni z Anglijo. Vojna je vlado pahnila v dolg, davki so rasli, težko jih je bilo tudi pobirati, zato se je odločila, da bo podelila 20-letno koncesijo drugi državni banki. Tako so privatni bankirji zopet dobili vpliv nad izdajanjem državne valute. Druga državna banka je bila ob koncu mandata v 80% lasti tujcev.

Slika 8: David Rene de Rothschild, trenutni francoski direktor banke N M Rothschild & Sons ter bivši direktor diamantnega velikana De Beers (vir: www.wikipedia.org)

Proti koncu mandata l. 1832 je njen guverner Nicholas Biddle zaprosil kongres za obnovo licence. Na predsedniških volitvah je zmagal *Andrew Jackson*, ki je vložil veto na obnovo mandata. Biddle je zagrozil z državno depresijo. Skrčil je količino denarja v obtoku z izterjavo starih dolgov ter zavrnitvijo novih. Sledili sta finančna panika ter depresija. Biddle je odgovornost zvrnil na Jacksona, kar so poročali tudi časniki. Jacksona je podprl guverner Pennsilvanije, Biddla pa so zasačili, kako se je hvalil, da je sprožil krizo. L. 1834 je kongres zavrnil obnovo mandata, ustanovljena pa je bila tudi posebna komisija, ki je skušala ugotoviti, če je banka res povzročila depresijo. Januarja l. 1835 so ZDA pod Jacksonom odplačale svoj zadnji obrok dolga. Jackson je edini predsednik ZDA v zgodovini, ki mu je uspelo povsem odplačati dolg. Biddle je bil kasneje spoznan za krivega ter obsojen na zaporno kazen.

Slika 9: Andrew Jackson (vir: www.iamthewitness.com)

Abraham Lincoln

A. Lincoln se je po razpustitvi nacionalnih republikancev pridružil republikanski stranki (ust. l. 1854). Sprva si je prizadeval za napredek lastne države Illinois, kasneje pa je postal predsedniški kandidat. Bil je zagovornik reforme denarnega sistema ter nasprotnik centralne banke. Že od same izvolitve dalje je bil tarča številnih napadov in podtikanj. V štirih letih je njegova vlada oblikovala največjo vojsko na svetu, odpravila suženjstvo in zatrla vstajo financirano s strani Anglije. Prav tako je začela z železarsko industrijo, oblikovala kontinentalni železniški sistem, zasnovala ministrstvo za kmetijstvo ter brezplačno višje šolstvo. Delovna produktivnost je zrasla med 50 in 75%. Kako je bilo to mogoče?

Kmalu po njegovi izvolitvi, so se južne države odcepile. Da bi financiral vojno, je Lincoln pooblastil vlado za izdajanje lastnega denarja ter vzpostavil državno kontrolo nad bančništvom. Zavrnil je ponudbo vzhodnih bank za 150 mil. \$ posojila z oderuški obrestmi.

Vlada je začela izdajati 'zelence' (greenbacks), ki so bili potrdila za opravljeno delo in storitve. Njegov ekonomski svetovalec je bil *Henry Carey*, ki je menil, da sta zlati standard ter prosta trgovina (free trade) angleški orodji za ekonomsko imperialistično osvajanje tujih držav. Njegove teorije so temeljile na mislih Henryja Claya ter nacionalnih republikancev in so vključevale:

- vladno regulacijo bančništva (boj proti špekulacijam)
- vladno podporo razvoju znanosti, javnemu šolstvu ter infrastrukturi
- regulacijo privatne infrastrukture, tako da bo delovala v javno dobro
- program vladno sponzoriranih železnic ter znanstveno (in druga) podpora malim kmetom
- vzpostavitev davkov in tarif za zavarovanje domače proizvodnje
- boj proti konfliktom med socialnimi razredi ter suženjstvu (finančnemu in fizičnemu)

Slika 10: 'Greenback' – ameriški zelenec (vir: www.iamthewitness.com)

Konfederacija pa ni bila edina sila, ki je želela uničiti Lincolna. V ozadju so niti vlekli močni evropski finančniki. Nemški kancler v drugi pol. 19. stol., *Otto von Bismarck* je napisal: »Z absolutno gotovostjo vem, da je bila delitev Združenih držav na dva enako močna bloka, odločena dolgo pred pričetkom državljanske vojne v visokih evropskih finančnih krogih. Ti bankirji so se bali, da bo državna enotnost ZDA prinesla ekonomsko in finančno neodvisnost, ki bo zmotila njihovo dominacijo nad Evropo in svetom. Seveda, v notranjem krogu finančnikov, je prevladal glas Rothschildov.«

Slika 11: Otto von Bismarck (vir: www.iamthewitness.com)

Lincoln je bil l. 1865 ubit, a že med vojno se je v kongresu pripravljala National Banking Act, ki bi monopol nad izdajanjem denarja dal v roke Wall Streetu in njegovim evropskim partnerjem. V zasebni korespondenci z dne 25. junija l. 1863 med Rothshildovo investicijsko hišo v Londonu ter partnersko banko v New Yorku, lahko preberemo:

»The few who understand the system will either be so interested in it's profits or so dependent upon it's favours that there will be no opposition from that class, while, on the other hand, the great body of people, mentally incapable of comprehending... will bear it's burdens without complaint.« (str. 93)

Novi zakon je določal, da so bili direktorji bank lahko le Američani, omejil je višino obresti na največ 7%, banke niso smele imeti nepremičnin več kot 5 let (razen bančnih stavb). Določal je minimalno kapitalizacijo ter rezervne zahteve. Posamezne banke niso smele izdajati lastnih bankovcev, namesto tega so morale položiti državne obveznice v državno zakladnico v višini najmanj ene tretjine njihovega kapitala. Prav tako je vzpostavil mesto nadzornika nacionalne valute, katerega dovoljenje je bilo potrebno preden je nacionalno bančno združenje lahko pričelo s poslovanjem. V čem je bil torej problem? Čeprav je bankovce tehnično izdajal kontrolor, pa so nosili imena bank (ki so položile obveznice), izdani pa so bili na njihovo prošnjo. Tako je zakon v bistvu dovoljeval posameznim bankam, da so izdajale in posojale lastni denar.

Free Coinage Act iz l. 1873 je prepovedal prosto kovanje srebrnikov. Do l. 1881 je več zakonov povzročilo postopen odvzem starih zelencev iz obtoka. Tega leta je bil umorjen tudi predsednik James Garfield, ki je javno povedal: *»Kdor obvladuje količino denarja v katerikoli državi, je absolutni gospodar vse industrije in trgovine...«*

Zlati standard

Zlati standard ter argument inflacije, ki je bil uporabljen za njegovo opravičitev, temeljita na klasični 'količinski teoriji denarja'. Ta pravi, da je inflacija produkt prevelike količine denarja v obtoku ter premalo dobrin in storitev. Če bi vlada preprosto izdajala denar sama, bi denar rasel hitreje kot razpoložljive dobrine in storitve, kar bi povzročilo inflacijo. Če pa bi bil papirnati denar vezan na zlato, ki je količinsko omejen, potem bi dotok denarja ostal stabilen.

To je bil stalni argument bankirjev proti vladnemu izdajanju denarja, vendar pa so se javno v časopisih spretno izogibali te teme.

Dodajanje denarja v obtok tako s strani bank kot s strani vlade v obeh primerih poveča povpraševanje na trgu. Razlika je v tem, da vladni denar ne pahne davkoplačevalce v dolg ter zagotavlja stalen vir. V obeh primerih je ustvarjen iz nič. Če je porabljen za ustvarjanje novih dobrin in storitev, potem tako povpraševanje kot ponudba raste istočasno.

Zlati standard je fikcija, saj banke nimajo dovolj zlata, da bi pokrile ves papirnati denar v obtoku. Ameriko je prepustil na milost in nemilost tujih finančnikov, ki so kontrolirali zlato. Ko je uvoz prekoračil izvoz, je zlato odteklo ven, s tem pa se je skrčila tudi količina papirnatega denarja v obtoku.

Ulični protesti in populistično gibanje

L. 1886 so korporacije dobile enake pravice in privilegije kot posamezniki. Počasi so prevzele nadzor nad 'prostim trgom' skozi izkoriščanje delavcev in kmetov ter izrivanjem malih podjetij.

Dve organizaciji, ki so se jih ameriški bankirji v poznem 19. stol. najbolj bali, sta bili *The Farmers Alliance* (kmetje) in *Knights of Labour* (delavci). Trudili so se, da bi zmanjšali moč teh organizacij. Bančni manifest, katerega izvor ni znan, pred senatom pa ga je prvič bral Charles Lindbergh starjši (oče znamenitega letalca), med drugim pravi, da si je treba prizadevati za zmanjšanje moči množice skozi:

- vplive na sodiščih
- hitra zaprtja hipotek ter pobiranjem dolgov
- medsebojno združevanje in zakonodajo
- netenjem političnih sporov med ljudstvom (odtekanje energije drugam)

Ulični protesti datirajo nazaj v l. 1894, ko je *Jacob S. Coxey* pripeljal svojo skupino 500-ih nezadovoljnih posameznikov iz Ohia v Washington, iz protesta proti izkoriščanju kmetov in delavcev s strani bank. Prišel je predložiti dva zakona, skozi katera bi vlada izdajala lasten denar in ga vlagala v javne projekte. Vstop v kongres mu je preprečila policija, vendar so se po njegovem zgledu podobno organizirale še druge skupine ter marširale v Washington (skupaj več kot 40).

Populistično gibanje 1890-ih je bilo zadnji resni izziv bančnemu monopolu nad izdajanjem denarja. Za razliko od danes, je bil imperialistični vpliv Anglije v spominu Američanov takrat še živ.

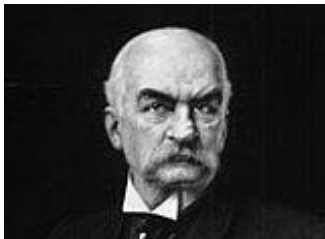
L. 1895 je *W. H. Harvey* izdal knjigo *Coin's financial school*, ki je postala uspešnica. V njej razlaga, da Amerika plačuje Angliji 200 mil. \$ letno v zlatu zgolj za obresti na obveznice. Leto kasneje je postal svetovalec demokratskega predsedniškega kandidata Williama J Bryana. Toda William McKinley, republikanski nasprotnik, je imel za seboj finančni in gospodarski lobi in je med drugim prejel za takratne razmere velikanskih 250.000 \$ s strani Rockefellerjevega Standard Oil.

McKinley je zmagal, vendar pa je bil prav tako pristaš protekcionizma skozi državne tarife. Njegov podpredsednik pa je bil pro-britanski Teddy Roosevelt. McKinley je bil ubit in čeprav niso nikoli dokazali zarote, so bila prek Roosevelta vrata anglo-ameriški finačni navezi odprta.

Roosevelt je s svojo politiko ščitil truste in od tega trenutka dalje so bančniki trdno držali vajeti za obema strankama. Med monopolisti so prednjačili predvsem trije:

- Rockefellerji: nafta
- Morgani: bančništvo
- Carnegiji: jeklo

Morgan je ob koncu kontroliral okoli 100 korporacij v skupni vrednosti 100 milijard \$. Njegovi agenti so zastopali ameriško vlado na mednarodnih finančnih zasedanjih. To se dogaja tudi v današnjem času – Alan Greenspan je bil direktor JP Morgan preden je postal direktor Federal Reserve.

Slika 12: J. P. Morgan (vir: www.iamthewitness.com)

Od kod jim denar za prevzeme? Njihove banke so bile globoke kreditne kartice. Vendar pa so tudi oni imeli svoje lastne gospodarje. Rockefeller je kupil Chase Bank s pomočjo Rothschildov. Tudi družba Kuhn, Loeb in Co. ter Warburgi so bili povezani s to družino. Morgan je z njihovo pomočjo kupil železnice. Prav tako so Rothschildi financirali industrijske imperije Harimanov ter Carnegijev.

Do l. 1911 so trusti postali tako vplivni, da jih je vrhovno sodišče označilo za 'nevarno zaroto, ki mora biti razbita zavoljo varnosti republike'. L. 1914 je bil Standard Oil razbit na 38 družb, med drugim na Exxon, Mobil in Chevron, a je Rockefeller uspel na tak ali drugačen način v njih obdržati vpliv oz. pridobiti večinske deleže. Po iznajdbi avtomobila je kartel Rockefeller – Morgan seveda vzpodbujal porabo bencina.

Zakon o Federal Reserve

Morgani in Rockefellerji so bili rivali, vendar pa so našli skupni jezik v oblikovanju centralne banke. Da bi kongres sploh začel razmišljati o njeni ustanovitvi, je bila potrebna velika finančna kriza. L. 1907 je Morgan razširil govorice, da bosta dve znani banki kmalu propadli. Zavladala je panika in Morgan je uvozil 100 milijonov \$ zlata kot gesto pomoči in stabilizacije ter javnost uspešno prepričeval, da Amerika potrebuje centralno banko.

Kongresnik Lindbergh je denarni trust obtožil kreiranja krize, čemur je sledila kongresna preiskava. Komisijo je vodil senator Aldrich. Preiskava ni obrodila sadov, je pa vodila v

skrivni sestanek, ki ga je gostil prav Aldrich na Jekyllovem otoku. Na njem so se sestali možje večjih bank (Paul Warburg, predstavniki Rockefellerjev ter Kuhn in Loeb & co.). Skupaj so spisali zakon o Federal Reserve, ki ga je v kongresu pod imenom Aldrichev plan predstavil gostitelj. Kongres je bil do tega zakona skeptičen ter ga je zavrnil.

Morgan pa je za sprejetje zakona potreboval tudi predsednika, ki ga bo podpisal. Ker je bil Taft, ki se je l. 1912 potegoval za ponovno izvolitev, njegov nasprotnik, je Morgan omogočil Woodrowu Wilsonu, da je postal predsednik. Ime zakona so spremenili v Federal Reserve Act ter ga prinesli v senat 3 dni pred božičem, ko so senatorji že odhajali na dopust. Na svojo stran so pridobili tudi siceršnjega nasprotnika W. J. Bryana, ki je zmotno mislil, da bo po zakonu vlada tista, ki bo izdajala denar. Vendar pa je zakon določal le, da bo denar tiskal zvezni urad za graviranje in tiskanje (Federal Bureau of Engraving and Printing) med tem, ko bo izdan kot obveza oz. dolg vlade. In čeprav naj bi imela kongres ter predsednik vpliv na imenovanje sveta banke, je ta po zakonu deloval za zaprtimi vrati.

Slika 13: Stavba Federal Reserve (vir: www.businessweek.com)

Zakon je bil sprejet in mesto prvega direktorja FR je bilo ponujeno Paulu Warburgu, a ga je le-ta odklonil. Sprejel pa je mesto podpredsednika in ga obdržal vse do konca 1. sv. vojne, ko se mu je odrekel zaradi očitnega konflikta interesov. Paul Warburg je izhajal iz bogate nemške židovske bankirske družine. Bil je prvi predsedujoči Komisije za mednarodne odnose (Council on Foreign Relations) ter prav tako direktor American I.G. Chemical company, podružnice razvpite nemške I.G. Farben, ki je bila ena izmed temeljev nacistične industrije. Njegov brat Max Warburg je bil med drugim direktor nemške centralne banke Reichsbank ter je finančno podpiral ruske boljševike.

Predsednik Wilson naj bi kasneje pred svojo smrtjo obžaloval: »Nevede sem uničil svojo domovino.«

Kdo je lastnik Federal Reserve?

Federal Reserve je v lasti 12 področnih Federal Reserve bank, le-te pa so v lasti ameriških komercialnih bank, ki so po zakonu obvezane, da morajo imeti večino javnih delničarjev. Nobena od teh bank ni v večinski lasti tujcev. Delež komercialnih bank je proporcionalen njihovi velikosti. Največja izpostava je FR bank New York, ki premore 53% delež v sistemu Federal Reserve. L. 1997 je ta izpostava poročala, da so njeni trije največji delničarji: Chase

Manhattan Bank, Citibank ter Morgan Guarantee Trust. L. 2000 sta se Chase in Morgan združila v JPMorgan Chase s skupnim kapitalom okoli 670 milijard \$. JPMorgan Chase izdaja največ Mastercard in Visa kartic ter je tako največji lastnik kreditnih bilanc v ZDA.

Centralni svet FR v Washingtonu (kot je bil sprva oblikovan) je vključeval finančnega sekretarja ter kontrolorja valute (oba vladna uslužbenca), a je imel malo vpliva na regionalne izpostave.

Federal Reserve je tako neodvisna korporacija v lasti privatnega kapitala.

V zvezi z Rockefellerjevo banko Chase velja omeniti naslednja dejstva. Na začetku 1940-ih let je bila Chase banka najbogatejša in najmočnejša finančna institucija v ZDA. Zadolžen za evropske izpostave je bil Joseph J. Larkin. Le-ta je v nasprotju z drugimi ameriškimi bankami ter podjetji, ki so v času 2. sv. vojne zaprli svoje podružnice, ker niso želeli poslovati z nacisti, podružnice Chase banke pustil odprte. Še več, podružnica banke v okupiranem Parizu je omogočala nemški ambasadi vse zahtevane finančne transakcije, v sodelovanju z človekom iz nemške Reichsbanke, Hansom-Joachimom Ceasarjem. Reichsbanka pa je bila v tistem času pod direktno kontrolo Adolfa Hitlerja. Nemška ambasada je med vojno financirala francoska podjetja, ki so kolaborirala z nacisti. Med drugim je nemški ambasador v Parizu, Otto Abetz, plačeval 250.000 frankov na mesec različnim fašističnim urednikom ter založnikom za tiskanje in razširjanje proti-židovskih glasil.

Slika 14: John D. Rockefeller (vir: www.iamthewitness.com)

Nacisti so prav tako skozi ameriške podružnice Chase banke ponudili ameriškim nacističnim simpatizerjem nakup nemških mark po zelo ugodni nižani ceni pod pogojem, da so se le-ti bili pripravljene preseliti v Nemčijo.

Chase banka je med drugim skrbela tudi za transakcije nacistične banke Banco Aleman Transatlantico, ki je bila v esenci glavni financer za nacistično stranko v Južni Ameriki. Večina nacističnih podjetij v Južni Ameriki je poslovala prek te banke.

Lastniki in upravniki Chase banke v New Yorku se niso mogli izgovarjati, da niso vedeli za te posle, ker telefonske in druge zveze z okupirano Francijo niso bile prekinjene. Pod takratnimi francoskimi zakoni je imel Vichy moč zapreti banko na željo lastnikov, vendar nobeni takšni ukazi niso nikoli prišli iz Amerike.

Tudi druge ameriške korporacije so v času vojne trgovale s Hitlerjem, med drugim Rockefellerjev Standard Oil, ki je nacistični vojni mašineriji prodajal svoj bencin. Ostale korporacije med drugim vključujejo: Ford, ITT (telefonska tehnologija), IBM ter SKF (ležaji). Več o tem si lahko preberete v knjigi *Charlesa Highama: Trading with the Enemy*.^{55.)}

Kljub temu, da tujci niso neposredni lastniki komercialnih bank, ki vodijo FR, pa, kot opozarja finančni insider *Hans Schlicht*, se je bančni pajek zgolj premaknil iz Evrope na Wall Street. Večina bančnih poslov znotraj ZDA je pod nadzorom majhnega notranjega kroga ljudi, odločitve pa se sprejemajo za zaprtimi vrati. Pred 2. sv. vojno je mednarodnim financam vladala evropska dinastija Rothschild. Med njo pa je nadzor prešel na njihove družabnike v New Yorku.

Vloga glavnega manipulatorja je pripadla Davidu Rockefellerju, ki je po materini strani vnuk senatorja Aldricha, botra zakona o Federal Reserve. Rockefeller je bil od l. 1949 do 1985 direktor ter predsedujoči Komisije za mednarodne odnose - Council on Foreign Relations, ki ima močan vpliv na ameriško zunanjo politiko. Skupaj z Zbigniewom Brzezinskim je l. 1976 zasnoval Trilateralno komisijo (ZDA – Evropa – Japonska). Bil je sofinancer skupine Bilderberg ter, kot pravi Schlicht, prav tako botroval dogovoru Bretton Woods, po katerem sta bila zasnovana Svetovna Banka ter Mednarodni denarni sklad.

Rockefeller je s svojim denarjem kupoval univerze, medicinske šole ter kupil Enciclopedio Britannico. JP Morgan na drugi strani, pa se je osredotočil na časnike (pokupil je 25 najbolj vplivnih). L. 2000 je zgolj 6 korporacij obvladovalo večino medijev v ZDA.

Davek na dohodek

Elita je tako zavladovala nafti, financam ter informacijam, prav tako pa je odgovorna za vzpostavitev neustavnega davka na dohodek (Federal Income Tax - FIT). Implementacijo tega so podprli tudi bogataši, ko so videli, da se lahko izognejo plačilu davka z ustanavljanjem davka oproščenih fundacij (npr. Soros Foundation, Ford Foundation, Bill and Melinda Gates Foundation, ...). Fundacije pa niso zgolj filantropne organizacije.

Rockefellerjeva in Fordova fundacija sta, kot opozarja William Engdahl v svoji knjigi *Semena uničenja*, med drugim financirali 'zeleno revolucijo' v kmetijstvu ter jo pomagali razširiti po vsem svetu (prav tako glej Sepp Holzer: *Uporni kmet*). Da je takšna praksa v veliki meri degradirala naše okolje, ni potrebno posebej poudarjati. Prav tako so financirali programe sterilizacije v J Ameriki, Gatesova fundacija pa danes financira programe dvomljivega cepljenja v Afriki.

Zakon, ki je določal davek na dohodek, je bil sprva kratek ter napisan preprosto. Sčasoma pa so ga številni amandmaji precej razširili. Davčna koda sedaj obsega 17.000 strani, davčna služba (Internal Revenue Service – IRS) pa zaposluje 144.000 ljudi ter ima na leto več poizvedb kot CIA in FBI skupaj.

Z leti po 2. sv. vojni se je število davkov skokovito povečalo. Današnje ocene so, da ko delavec plača vse prispevke in davke, mu ostane zgolj 60% plače. Velik del tega davka gre zgolj za plačilo obresti za vladni dolg. L. 2005 so ZDA za to porabile 352 milijard \$ (eno tretjino FIT).

Zakaj je ta davek neustaven? Aktivist proti davkom Bill Benson je l. 1984 obiskal vse države ter poizvedoval o ratifikaciji FIT. Ugotovil je, da je bil pravilno potrjen po pravilih zgolj v 2 državah.

Velika depresija in New Deal

V dvajsetih letih je centralna banka držala nizke obresti, kar je imelo za posledico veliko lahko dostopnega denarja. Produkcija se je povečala bolj kot plače – več je bilo izdelkov kot denarja za njihov nakup, a ljudje so se lahko zadolževali. Zadolževali pa so se tudi za investicije na borznem trgu, ki jim je omogočil, da so lahko kupili delnice zgolj s frakcijo vložka (npr. 10% vložek za 100% sveženj delnic). Borzni trg je tako postal špekulativen. Ker je taka praksa nekaj časa prinašala dobičke (za 10% vložek si lahko pobral donos celega sveznja delnic), so ljudje za kapital zastavljali svoja posestva.

Zakaj je centralna banka želela preplaviti ameriško gospodarstvo s sposojenim denarjem? Dokazi potrjujejo navezo med direktorjem FR *Benjaminom Strongom* ter guvernerjem Bank of England *Montagu Normanom*. Strong je bil Morganov človek in z Normanom sta bila dobra prijatelja. Carroll Quigley o njiju piše, da sta želela izkoristiti finančni vpliv ZDA in Anglije, da bi ostale svetovne države prisilila, da sprejmejo zlati standard. Norman je bil odločen povrniti vrednost funta glede na zlato na raven, ki jo je imel pred 1. sv. vojno. Da bi preprečil odliv zlata iz Anglije, se je povezal s Strongom, katerega banka je držala nerealno nizke obresti – Anglija je tako postala bolj privlačna za investitorje, ki so prinašali zlato. Toda nizke obresti v ZDA so tam povzročile inflacijski balon ter Strong in Norman sta l. 1929 zaključila, da je zlom trga neizogiben, edino kar lahko storita je to, da vodita zlom s pomočjo FR. Velikim industrialcem, finančnikom in politikom sta poslala opozorila in ti so se lahko še pravi čas umaknili iz trga. FR je nato pričela prodajati vladne zadolžnice, s čimer se je zmanjšal obtok denarja (manj je bilo rezerv za izdajo posojil). Prav tako je dvignila obrestno mero, kar je vodilo, da so borzni brokerji morali dvigniti svoje obresti vse do 20%. Ker ni bilo denarja, je vse manj ljudi kupovalo na borzi, cene delnic so padle in sledila je panika, v kateri so ljudje skušali prodati svoje delnice za vsako ceno.

Od l. 1929 do 1930 se je denar v obtoku zmanjšal za tretjino, prav tako je tretjina bank zaprla svoja vrata. Ljudje so izgubljali službe in zastavljena posestva, sledile so revščina, lakota in obup.

Strong naj bi kasneje privatno priznal, da bi se problem z lahkoto rešil s črpanjem dodatnega denarja v obtok. Milton Friedman, znani ekonomist, se strinja, da je za depresijo nedvomno odgovorna centralna banka, ker je skrčila denar v obtoku.

Sistem centralne banke je pustil ljudi na cedilu, toda kongres namesto, da bi razpustil to institucijo, je ustanovil Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), ki naj bi imela na voljo rezervni denar za pokritje finančnih polomov ter tako skrbela, da se kaj takega ne bi več ponovilo. Gre za nekakšno zavarovanje bank na račun davkoplačevalcev. Toda FDIC je bila pripravljena rešiti zgolj nekaj bank in ne vseh. Na mednarodnem nivoju, ko gre za države, to funkcijo opravlja Mednarodni denarni sklad.

Slika 15: Nezaposleni ter brezdomni možje čakajo na brezplačno večerjo, New York 1932 (vir: Spletna stran MSNBC)

Takratni predsednik *Franklin Delano Roosevelt* je, da bi rešil gospodarstvo, sestavil New Deal. Le-ta je temeljil na idejah Jacoba Coxeya ter Williama H. Harveya, vendar pa za razliko od njiju Roosevelt denarja ni natisnil sam, temveč si ga je sposodil. Finančni svetovalec na začetku njegovega predsedovanja je bil James Warburg, sin Paula Warburga.

Idejo, da si vlada lahko denar sposodi, je prvi predlagal angleški ekonomist J. M. Keynes. On je trdil, da so cene fiksne ter da je produkcija fleksibilna. Če ekonomija ne deluje s polno močjo, dodajanje denarja v obtok ne bo povečalo cen – inflacije, temveč bo povzročilo obilje. Proti koncu 2. sv. vojne se je Keynes približal stališčem populističnih gibanj, ko je za mednarodno rezervno valuto predlagal Bancor, ki naj bi bil dolga prost. Toda takrat je glavne poteze že vlekla Amerika in tako je za mednarodno rezervno valuto obveljal dolar (ki ima to vlogo še danes).

Rooseveltov plan je vseboval:

- javne projekte (gradnja nacionalne infrastrukture)
- razširitev šolstva
- socialne programe (zavarovanje brezposelnih, pravica delavcev do samoorganiziranja)
- zaustavitev zasega farm in domov
- obvarovanje sistema družinskih kmetij
- stabilne cene hrane

Načrt je deloval, vendar zgolj nekaj časa, ker so ljudje prejeli denar iz dolga, ki ga je bilo treba odplačevati. Odstotek od njihovega zaslužka je tako šel za davke (od l. 1933 do 1940 so se le-ti potrojili). Implementacija Keynesovega deficitnega zapravljanja (deficit spending) je povzročila, da je zvezni dolg narasel iz 22 milijard \$ l. 1933 na več kot 13 trilijonov \$ l. 2010.

Robert Hemphill, ki je bil direktor posojil pri Federal Reserve bank v Atlanti je v časopisnem članku priznal: »...the government must issue additional currency. It will very soon be the only move remaining. It should have been the first step in the recovery program. We shall

never recover on credit. Even if it were obtainable, it is uncertain, unreliable, does not expand in accordance with demand and contracts unexpectedly and for causes unrelated to the needs of commerce and industry...« (str. 155)

Anglija je zlati standard ukinila l. 1931, zato so se tujci obrnili k ZDA, katere dolar je bil takrat 40% pokrit z zlatom. Zmanjšanje zatega pokritja je nevarno zmanjšalo količino denarja v obtoku, zato je Roosevelt l. 1933 ukinil zlati standard ter spremenil bankovce FR v legalno plačilno sredstvo. Ceno zlata so postopno dvignili, tako da se je lahko ameriški izvoz povečal. Toda najprej so izdali dekret, da morajo ljudje izročiti državi zlate kovance, palice ter certifikate, ker naj bi to povečalo varnost valute. Ljudje so bili plačani \$ 20.67 za unčo. Kmalu so ceno zlata dvignili na \$ 35, kar je takoj devalviralo dolar za 40%. Centralna banka je prav tako morala vročiti zlato, toda ona je dobila zlate certifikate, katere je lahko zamenjala za zlato.

Senator McFadden je bil besen. Trdil je, da ni potrebe po privatnem zlatu za jačanje valute, saj je bila le-ta pravkar sneta z zatega standarda. Centralna banka je bila še vedno dolžna plačati tuje deleže v zlatu in dvig cene zlata je te zmanjšal, toda to je bil problem centralne banke in ne javnosti. Odbor FR je obtožil načrtnega odliva zlata iz državne zakladnice.

Slika 16: Franklin Delano Roosevelt (vir: www.thefamouspeople.com)

Roosevelt je šel tako na roko bankirjem, vendar pa jih je po drugi strani želel tudi nadzirati. Stari odbor FR je bil razpuščen ter zamenjan z odborom, v katerem je bilo 7 guvernerjev, ki jih je imenoval predsednik ZDA in ki so bili izvoljeni za dobo 14 let. Odbor je prav tako imel moč imenovati predsednike 12 regionalnih izpostav.

Takoj po izvolitvi je sprejel tudi zakone, ki so trdo prijeli nepošteno plenjenje na Wall St. Ciljal je na truste, ki so se v 20-ih letih vrnili nazaj (do l. 1929 je 1200 združenj pustilo zgolj 200 korporacij, ki so kontrolirale več kot polovico industrije). Špekulativne zlorabe sta regulirala Securities Act iz l. 1933 ter Securities Exchange Act iz l. 1934. *Glass-Steagall Act* je razmejil komercialne banke od investicijskih, prav tako pa so vzpostavili restrikcije na sumljivo prakso imenovano kratka prodaja (short sale).

Dotok denarja je bil tako bolj zaščiten, vendar pa je centralna banka kljub vsemu ostala hierarhična struktura, katere vodja je bil ponavadi izbran s strani zasebnih bankirjev.

Glavni nasprotnik centralne banke je bil senator McFadden, katerega kongresna preiskava centralne banke se je naglo končala l. 1936, ko je nenadno umrl v sumljivih okoliščinah. Njegovo delo je nadaljeval Wright Patman, tekšaški kongresnik ter predsednik Komiteja za bančništvo in valuto (House banking and currency committee) od l. 1963 do l. 1975.

Bretton Woods

Glavna arhitekta sporazuma v Bretton Woodsu l. 1944 sta bila že omenjeni J. M. Keynes ter ameriški finančni sekretar Harry Dexter White. Keynes je predlagal dolga prosto mednarodno rezervno valuto 'bancor', vendar je prevladal Whitov sistem Mednarodnega denarnega sklada. Le-ta je želel obdržati zlati standard. Trdil je, da je le-ta propadel, ker Anglija in ZDA nista imeli dovolj zlata. Whitov načrt je predvideval, da bo zlato podprlo ameriški dolar, ki je bil takrat smatran za enakovrednega zlatu, saj so se ZDA obvezale, da bodo držale ceno zlata na 35 \$ za unčo. White je menil, da dokler bodo ljudje imeli zaupanje v dolar, ne bodo uporabljali zlata in tako rezerve ne bodo pošle. Ta sistem je nekaj časa deloval, ker je dejansko malo držav spremenilo svoje dolarje v zlato.

Slika 17: Hotel v Bretton Woods-u, kjer je potekala konferenca (vir: spletna stran The New York Times)

Poleg mednarodnega zlatega standarda, ki je določal odstopanja nacionalnih valut zgolj za določen odstotek, je sporazum prinesel tudi *Mednarodni denarni sklad*, ki je določal menjalne tečaje ter *Svetovno banko*, ki naj bi priskrbela posojila za države uničene v vojni ter države tretjega sveta.

Štirideseta leta pa so bila tudi čas, ko je kongresnik *Jerry Voorhis* predlagal svojo reformo finančnega sistema, imenovano '100 Percent Reserve Solution' (prvič jo je l. 1926 zasnoval oksfordski profesor Frederick Soddy). Ta naj bi zahtevala od bank 100% rezervo za svoja posojila. Denar, ki so ga banke do tedaj že ustvarile iz nič skozi kredite, bi bil preoblikovan v legalni denar, prave bankovce. Vendar pa bi s tem banke izgubile precej dobička in plan je zamrl, ko je g. Voorhis izgubil svoj sedež v kongresu.

JF Kennedy

John F. Kennedy je bil zadnji predsednik, ki se je resno zoperstavil interesom Wall Streeta. Verjel je, da bi morale ZDA obdržati svojo neodvisnost skozi razvoj cenovno dostopnih virov energije. Kolonijalne težnje je spremenil v razvojni program, ki je vključeval posojila z

nizkimi obrestmi, pomoč tujim državam ter sodelovanje med državami. Kennedyjeva politika je želela ukiniti izkoriščanje držav tretjega sveta ter jim ponuditi možnost razvoja. Nekateri viri trdijo, da naj bi Kennedy skušal oživiti kovanje srebrnikov, neodvisno od bank. Kakorkoli, vsekakor je pooblastil finančnega sekretarja za izdajo srebrnih certifikatov ter bil zadnji predsednik, ki je izdal 'zelence' ter jih dal v obtok.

V 60ih letih je načrt za 100% zahtevano rezervo v seriji člankov ponovno obudil *Robert de Fremery*. Njegov predlog je določal, da bi imele banke dva dela: depozitni ter posojilni del. Depozitni del bi bil zgolj skladišče za denar. Posojilni del pa bi izdajal depozitne certifikate različnih ročnosti (od 30 dni do 20 let). Tako bi se lahko denar prejet od prodaje npr. 30 dnevnega certifikata lahko posojal za 30 dni. Na ta način bi bila vsa posojila pokrita in banke ne bi nikoli zapadle v likvidnostno krizo.

Predsednik Kennedy je prav tako želel zmanjšati vpliv CIE, potem ko je l. 1962 na mizo dobil njihov načrt za *Operacijo Northwoods* (Operation Northwoods), ki je predvidevala organiziranje napadov na lastnih ameriških tleh (v mestih, napad na ameriške ladje,...) ter zvalitev krivde na Kubance. To naj bi podalo razlog za invazijo na Kubo. Lahko si jo preberete na tejle povezavi:

<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/news/20010430/northwoods.pdf> ^{7.)}

Kennedy se s tem ni strinjal ter takoj zamenjal vrhovnega poveljnika. Kljub temu, da je podpiral južno vietnamsko vlado s prisotnostjo čez 16.000 vojakov, naj bi prav tako pripravljaj načrte za umik iz Vietnama. Naslednje leto je bil umorjen.

Vojna v Vietnamu

Nasledil ga je *Lyndon Johnson*, ki je bil bolj naklonjen ekspanziji ameriške vojaške navzočnosti v Vietnamu. Vojna se je tako razplamtela, le-to pa je zmanjšalo vrednost dolarja ter zaupanje vanj. Zato je Francija (de Gaulle) l. 1969 spremenila 300 mil. \$ v zlato. Njenem zgledu je skušala slediti Britanija l. 1971. Količina zahtevanega zlata je bila ena tretjina ameriških zlatih rezerv. To bi se kratkoročno lahko rešilo z dvigom cene zlata, vendar se to ni zgodilo in Nixon je moral Ameriko potegniti iz mednarodnega zlatega standarda.

Posledica tega je bila, da so od tedaj naprej bankirji lahko tiskali denar, kolikor je svet to prenesel. Dobra stran takratnega časa pa je, da je Federal Reserve Chicago l. 1968 izdala notranji dokument imenovan *Modern Money Mechanics*, ki natanko opisuje kreacijo denarja v bankah in drugih finančnih institucijah iz nič. Med drugim pravi:

»Changes in the quantity of money may originate with actions of the Federal Reserve System (the central bank), depository institutions (principally commercial banks), or the public. The major control, however, rests with the central bank. ...

The actual process of money creation takes place primarily in banks. ...the term 'Bank' used in this booklet should be understood to encompass all depository institutions. Since the Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act of 1980, all depository institutions have been permitted to offer interest-bearing transaction accounts to certain customers. Transaction accounts (interest-bearing as well as demand deposits on which payment of interest is still legally prohibited) at all depository institutions are subject to the

reserve requirements set by the Federal Reserve. Thus all such institutions, not just commercial banks, have the potential for creating money. ...

In the absence of legal reserve requirements, banks can build up deposits by increasing loans and investments so long as they keep enough currency on hand to redeem whatever amounts the holders of deposits want to convert into currency. This unique attribute of the banking business was discovered many centuries ago. It started with goldsmiths.« (str. 3)

V celoti si ga lahko sami preberete tukaj:

http://www.bibliotecapleyades.net/archivos_pdf/money_mechanics.pdf ^{2.)}

Že omenjeni kongresnik *Wright Patman*, ki se je zavzemal za poddržavljenje centralne banke, je po preiskavi Federal Reserve obtoževal:

»Open Market Committee of the Federal Reserve System... has the power to obtain, and does obtain, the printed money of the United States – Federal Reserve Notes – from the Bureau of Engraving and Printing, and exchanges these printed notes, which of course are not interest bearing, for United States government obligations that are interest bearing. ... interest collected annually on these government obligations goes into the funds of 12 Federal Reserve banks... These funds are expended by the system without an adequate accounting to the congress.« (str. 162)

Slika 18: Kongresnik Wright Patman (vir: www.secret-combinations.blogspot.com)

Komitee odprtega trga je bil ustanovljen l. 1934, da bi prevzel nadzor nad 'operacijami odprtega trga', torej kupovanjem in prodajanjem vladnih zadolžnic in drugih finančnih instrumentov s strani Federal Reserve.

Po vztrajnem pritisku Patmanovega komiteja, se je centralna banka strinjala z preložitvijo večine obresti od vladnih obveznic v vladno zakladnico. Zagovorniki FR danes pravijo, da ker gre večina obresti nazaj k vladi, FR nima neto dobička. Pozabljajo pa, da FR pridobi vladne zadolžnice praktično zastonj in te postanejo temelj njenih 'rezerv' – fantomski denar, ki ga komercialne banke (delničarke v FR) nato multiplicirajo do desetkrat ter na posojila pobirajo obresti. Obresti pa seveda dobi nazaj tudi centralna banka. Praktično ves denar v obtoku se danes lahko izsledi nazaj do vladnega dolga, ki je bil monetiziran.

FR poroča, da gre sedaj 95% njenih prihodkov nazaj k vladi. Toda podroben pogled v njihove knjige (na voljo na internetu) pokaže, da vpisujejo kot dobiček samo obresti na vladne zadolžnice, ki predstavljajo rezerve. Nič pa ne omenjajo dobitka na posojila, izdana komercialnim bankam. Prav tako trdijo, da jih sedaj letno redno nadzoruje Price Waterhouse ter vladna računovodska pisarna (Government Accounting Office), ki je del kongresa, vendar pa ima ta omejeni dostop do podatkov. Med podatke, ki jih ne more nadzirati, sodijo transakcije s tujimi centralnimi bankami in njihove operacije odprtega trga (operacije s katerimi ustvarja denar z računovodskim vpisovanjem). Dve najpomembnejši ter najbolj sumljivi operaciji tako ostajata izven kontrole in domene javnosti. Morda je to razlog zakaj letos med kongresnim zaslišanjem direktor centralne banke Ben Bernanke ni želel odgovoriti na vprašanje, katerim tujim centralnim bankam je FR posodila denar. ^{42.)}

Po ukinitvi zlatega standarda so valute prosto plavale na mednarodnem trgu, njihova vrednost pa je bila izražena zgolj skozi relativne menjalne tečaje. Tuji menjalniški trgi so postali veliki casinoji, kjer so investirci zgolj stavili na relativne pozicije različnih valut. Male države so bile prepuščene na milost in nemilost velikih igralcev (držav, bank, korporacij). Trg valut je postal tako nestabilen, da so se krize lahko začele zgolj zaradi govoric o ekonomskem stanju. Razvil se je velik trg derivativov, ki naj bi pomagali balansirati negotove fluktuacije, toda le-ti so lahko zelo riskantni in dragi, z leti pa je ta trg postal tudi špekulativen.

Sistem, ki je zamenjal zlati standard, se je v 30-ih letih izkazal za polomijo, toda na začetku 70ih je kazalo, da ni nobene boljše alternative, tako da se je večina držav s tem strinjala. Tiste, ki so se upirale, so zvalili v kompromis z odpuščanjem dolga in l. 1974, ko se je cena nafte nenadno početrila, je mnogo držav to tudi zares potrebovalo.

Petrodolarji

Do dviga cen nafte je prišlo kmalu potem, ko so ZDA sklenile sporazum s Savdsko Arabijo, največjim proizvajalcem nafte v organizaciji OPEC. Po tem sporazumu, ki naj bi ga spravil skozi Henry Kissinger, naj bi OPEC prodajal nafto zgolj za dolarje v zameno za ameriško oboroževanje Savdske Arabije in pomoč kraljevi družini Savd pri vladanju. Več o tem ter o svoji osebni vpletenosti v posel razlaga *John Perkins* v svoji knjigi: *Confessions of an economic hitman*. ^{5.) 43.)}

Dolar je tako postal pokrit z nafto in vsaka država je morala kupovati dolarje, če jo je želela kupiti.

Slika 19: John Perkins (Vir: www.freewebs.com)

Dolar je danes priznan kot globalna rezervna valuta, saj se okoli polovico vse svetovne trgovine opravi v tej valuti. To daje ZDA prednost, saj to »dejansko pomeni, da so ZDA edine, ki lahko enostavno natisnejo denar in z njim kupijo nafto. V kolikor denar natisne katera druga država, mora z njim najprej kupiti dolarje, kar zniža vrednost domače valute.«^{82.)} Vendar pa so nekatere države (npr. Kitajska in Rusija) začele zavračati dolar kot sredstvo za medsebojno trgovino.^{ibid.)} Po mnenju nekaterih naj bi bili to znaki, da bo dolar kmalu izgubil status rezervne valute. Porter Stansberry, poslovni analitik, je mnenja, da se bo to prej ali slej zgodilo, in to naj bi precej pretreslo ameriško ekonomijo in posledično tudi ekonomije ostalih držav, saj so danes ekonomije medsebojno tesno povezane.^{83.)}

Bernard Lietaer, mož, ki je pomagal izoblikovati evrosistem ter napisal več knjig o monetarni reformi, v svoji knjigi *The Future of Money*^{1.)}, piše:

»Your money's value is determined by a global casino of unprecedented proportions: 2 trillion \$ are traded per day in foreign exchange markets, 100 times more than the trading volume of all the stock markets of the world combined. Only 2% of these foreign exchange transactions relate to the 'real' economy, reflecting movements of real goods and services in the world, and 98% are purely speculative« (str. 211)

Od začetka 70-ih do danes so se borzne in tržne špekulacije močno povečale. Najpogosteje uporabljena vrsta špekulacije je kratka prodaja ali '**short selling**'. Ta pomeni sposojanje delnic ali zadolžnic, njihovo prodajo po višji ceni ter kupovanje nazaj po nižji ceni. Razlika v ceni pomeni dobiček. Securities Act iz l. 1933 je omejil tako trgovanje ('uptick rule') ter prepovedal t.i. 'naked short selling', kjer posrednik nima delnic ne v lasti in ne na posodo. Iste delnice se skozi kratko prodajo lahko prodajajo večkrat, saj lastnik ostaja vpisan kot imetnik delnic ter jih tako lahko posodi več posrednikom hkrati.

Zagovorniki kratke prodaje trdijo, da je potrebna za zagotovitev pretočnega trga, ki omogoča korporativno financiranje ter rast. Toda, podjetje dobi delež od prodaje delnic le v primeru, če so le-te prodane skozi javno ponudbo. Denar iz takšnih transakcij tako ne konča na njihovem računu, temveč v privatnih žepih. Po l. 2000 se je izkazalo, da sta del teh manipulacij tudi Depository Trust Company (DTC), ki je odgovorna za držanje zadolžnic ter ureditev računa, dostave in denarne poravnave nakupa zadolžnic ter Securities and Exchange Commission, ki naj bi regulirala to področje.

Druga oblika so t.i. '**hedge funds**'. Le-ti so privatni fondi, ki zbirajo denar bogatih privatnih investitorjev z namenom velikih finančnih povračil. K temu jim dodatno pripomorejo t.i. privzdigovanja ('leverages'), ki pomenijo, da si fond lahko še dodatno sposodi denar v razmerju do osnovnega kapitala, kar mu poveča kupno moč. V 20-ih letih so bili investitorji vpleteni v t.i. 'pooling' – kombiniranje sredstev, da so lahko vplivali na trg. To početje je bilo smatrano kot vmešavanje v trg. Hedge fondi so moderna oblika le-tega. Kot piše Ellen H. Brown:

»Hedge funds were originally set up to 'hedge the bets' of investors, insuring against currency or interest rate fluctuations; but they quickly became an instrument of manipulation and control« (str. 192).

Delujejo v bolj dereguliranem okolju kot banke. Danes so zaradi svoje velikosti mnogokrat odgovorni za več kot polovico dnevnega trgovanja z deleži korporacij. Ponavadi so registrirani zunaj države, da se izognejo zakonskim omejitvam ter plačilu davkov. L. 2006 je

bilo 8282 od 9200 fondov registriranih na Kajmanskih otokih. Kajmanski otoki so Britanski čezmorski teritorij (British Overseas Territory) in Velika Britanija imenuje njihovega guvernerja, ki ima po ustavi lahko tudi popolno izvršno oblast.

Več o hedge fondih si preberite na spletni strani časnika Finance:

<http://www.finance.si/267861/Kaj-so-hedge-skladi> ^{14.)}

Derivativi so glavno investicijsko orodje teh fondov. So praktično stranske stave na to, ali bo šla določena investicija (delnica,...) gor ali dol. Pravzaprav niso investicije kot take, saj ne vključujejo nobenega nakupa lastnine. So zunanje stave, kaj se bo z lastnino dogajalo. Vsi derivativi so variacije na trgovanje v prihodnosti ('futures'), in vsako trgovanje v prihodnosti je samo po sebi špekulativno. Čez 90% derivativov v uporabi danes je izmenjanih direktno med dvema stranema, kar pomeni, da jih je težko izslediti. Pogosto imajo eksotična imena, niso regulirani ter jih težko popolnoma razumeti. Več o njih (ter o 'futures') si preberite tukaj:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_\(finance\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_(finance)) ^{45.)}

http://en.wikipedia.org/wiki/Futures_exchange ^{46.)}

Multimilijarder Warren Buffet je derivative označil kot 'finančno orožje za masovno uničevanje'. Njihova moč se je pokazala l. 1992, ko je George Soros in njegova Quantum Group (s financiranjem Citibank) uporabila derivative, da je sesula valuti Velike Britanije in Italije. Več kot 60 milijard \$ je moralo priteči v evropske valute, večino denarja pa je bilo sposojenega od velikih mednarodnih bank. Soros naj bi s tem zaslužil 2 milijardi \$. Soros naj bil prav tako glavni povzročitelj azijske krize l. 1997-1998.

Med leti 1996 in 2005 se je število hedge fondov več kot podvojilo, njihov kapital pa je narasel iz 200 milijard \$ na več kot 1 trilijon \$.

L. 1974 je bila ustanovljena *Commodities Futures Trading Commission* (CFTC), ki regulira področje zadolžnic ter trgovanja v prihodnosti, vendar pa so špekulanti tudi tokrat lahko prišli skozi s trditvijo, da ne trgujejo z zadolžnicami ali 'futures', saj se z ničemer ne trguje. Prav tako so l. 1999 dosegli, da je bil Glass-Steagall Act iz l. 1933 ukinjen.

To je bil čas Clintonove administracije, med katero se je zgodilo več korporativnih združevanj kot pod katero koli prejšnjo. Prejšnji zakon je prepovedoval, da je banka hkrati komercialna ter investicijska. Razlog za to je v tem, da varčevalci zaupajo banki v varstvo svoje prihranke. Če bi jih uporabila za investicije, bi:

- imela nelojalno prednost (veliko kapitala)
- lahko z izgubo ogrozila prihranke
- lažje manipulirala s trgom

Zakon je bil ukinjen pod zagotovili, da bo razmejitev v finančnih organizacijah med investicijskim ter komercialnim delom držal t.i. kitajski zid (informacijska bariera, ki naj bi ločevala uslužbenca).

Toda investicijskih bank ne zanima dolgoročno ozdravitev podjetij, temveč kratkoročni dobiček. Podjetje kupijo poceni, ga spravijo na noge ter prodajo dražje. Pisarna kontrolorja

valute je poročala, da je bilo l. 2006 v Ameriki okoli 9000 komercialnih in varčevalnih bank, toda 97% derivativov je bilo v rokah zgolj petih. Na vrhu le-teh sta bili JPMorgan Chase ter Citibank, citadeli Morganovih ter Rockefellerjevih imperijev. Izmed tujih bank na tem trgu prednjači Deutsche Bank. Do l. 2007 je vrednost derivativov narasla na 516 trilijonov \$, medtem, ko je bruto domači proizvod celotnega sveta znašal 50 trilijonov \$.

Gre torej za špekulativno hazardiranje, ki lahko banke eventuelno pripelje v bankrot, kar se je pokazalo tudi ob zadnji finančni krizi. Toda, kako lahko banka bankrotira, če pa lahko ustvarja denar iz nič?

Bančna računovodska pravila nalagajo komercialnim bankam obvezo, da izenačijo (zbalansirajo) svoje računovodske knjige, tako da je njihovo imetje izenačeno z njihovimi obveznostmi. Lahko si najdejo toliko posojilojemalcev kot želijo, toda če le-ti ne vrnejo denarja nazaj, mora banka prijaviti izgubo. Ko odpiše dolg, pa se ji zmanjša tudi njena skupna lastnina. Za zbalansiranje lastnine ter obveznosti mora banka vzeti denar ali iz profita, ali pa iz fondov, v katere vlagajo njeni lastniki – delničarji. Če je izguba večja kot kar lahko banka z lastniki profitabilno vzdržuje, mora eventuelno razglasiti bankrot ter zapreti vrata.

Mednarodni denarni sklad (IMF), Svetovna banka in Svetovna trgovinska organizacija (WTO)

IMF je bil zasnovan v Bretton Woodsu l. 1944 prvenstveno kot nadzornik monetarnih politik in menjalnih tečajev držav članic. Od njih zahteva, da je njihova valuta prosto konvertibilna v druge valute brez omejitev ter da IMF poročajo o morebitnih spremembah finančnih in monetarnih politik. Njegova sekundarna funkcija je biti fond za države, ki zapadejo v nelikvidnost. Vendar pa se je organizacija razvila v finančnega policajja in zasluga za to gre ameriškemu državnemu sekretarju *George Schultzu*.

Mehiška ustava iz l. 1917 je dala direktno lastništvo nad minerali in nafto v vladne roke. Anglo-ameriški interesi so od tedaj naprej v ozadju lobirali, da bi se to spremenilo, vendar jih je mehiška vlada dokončno nacionalizirala. Posledica tega je bil 40 letni naftni bojkot s strani Američanov in Britancev. Sredi 70-ih let so bile v Mehiki odkrite nove rezerve in predsednik Jose L. Portillo je začel s programom modernizacije in industrializacije dežele. Močna Mehika pa ni bila po volji določenim anglo-ameriškim interesom, tako da so se odločili uničiti državo skozi dolg. Mehiška valuta ni prosto plavala na trgu, ampak je bila vezana na dolar in to je dalo priložnost špekulantom, ki so v začetku 80-ih izpraznili mehiške dolarske rezerve. Mehika je bila prisiljena najeti posojila zgolj, da bi obdržala višjo vrednost valute, toda vlada je eventuelno morala devalvirati peso. Ker ni mogla najeti dodatnih posojil, je prevzela nadzor nad bančništvom in takrat je mednarodnim bankirjem zazvonil alarm. Mehiške banke so želeli imeti v privatnih rokah.

Slika 20: Logotipa Mednarodnega denarnega sklada ter Svetovne Banke
(vir: www.intelligentspeculator.net / <http://tribune.co.pk>)

Sekretar Schultz je najel podjetje *Henryja Kissingerja*, ki je napisalo program, po katerem naj bi IMF deloval kot globalni finančni policaj. Pogoji za posojila so se močno poostрили. Mehiške banke so se tako vrnile v privatne roke, vendar sprva le Mehičanom. Šele s sprejetjem NAFTE (North America Free Trade Agreement) l. 1994, so lahko tuji imeli določen delež v mehiških bankah. Po tem je mehiška valuta še bolj padla, plače in kupna moč so se znižale, dolg pa je narasel. Do l. 2004 so bile vse varovalke ukinjene in danes so mehiške banke pod tujim vplivom. (Vpogled v ostala, tudi kriminalna, dejanja Henryja Kissingerja, ki še vedno ohranja pomemben vpliv na ameriško politiko skozi svetovanje, dobite v dokumentarnem filmu *The Trials of Henry Kissinger* ^{98.)})

Podobna zgodba se je dogajala povsod po svetu, vključno z Rusijo in Argentino. IMF kot enega od pogojev za posojila postavlja strukturno ureditev ('structural adjustment'). Ta ponavadi vključuje varčevalne ukrepe (npr. ukinitvev subvencij za prehranske programe), zmanjševanje plač, vladno deregulacijo, povečevanje korporativnih dobičkov in privatizacijo javne industrije. Z drugimi besedami, država mora odpreti svoj trg za vstop tujih korporacij na račun domačega prebivalstva.

Tudi Svetovna Banka je bila produkt Bretton Woods-a, vendar pa, kot opozarja John Perkins v svoji knjigi *The Secret history of the American empire*, le-ta v bistvu ni svetovna, temveč v pretežni meri ameriška. 8 od njenih 24 direktorjev predstavlja bogate razvite države (Rusijo, ZDA, Kitajsko, Veliko Britanijo, Francijo, Nemčijo, Savdsko Arabijo ter Japonsko), preostala direktorska mesta pa si deli 176 držav. Ameriška zakladnica naj bi bila 51% lastnik Svetovne Banke. ZDA kontrolirajo skoraj 17% glasov v IMF ter 16% v Svetovni Banki. ^{6.)}

Svetovna banka sodeluje direktno s komercialnimi bankami pri kreaciji in dotoku denarja vzporedno z dolgom. IMF se prav tako pogaja direktno s komercialnimi bankami za zagotovitev mešanih IMF – komercialnih posojilnih paketov. Tako so države praktično dolžne vrniti posojila zasebnim bankam.

Obe organizaciji imata sedež v Washingtonu v bližini Bele Hiše. Delita si skupno knjižnico in redno izmenjujeta ekonomske informacije. Enkrat letno imata skupen posvet. V svojem namenu pa se razlikujeta: banka naj bi bila razvojna institucija, fond pa naj bi skrbel za red v sistemu računov in plačil med državami.

IMF	Svetovna Banka
Nadzoruje mednarodni monetarni sistem	Promovira ekonomski razvoj v revnejših državah
Promovira menjalniško stabilnost ter red v menjalnih odnosih med državami članicami	Pomaga državam v razvoju skozi dolgoročno financiranje razvojnih projektov in programov
Pomaga tako industrijskim državam kot državam v razvoju, ki se znajdejo v likvidnostnih težavam, z kratkoročnimi in srednjeročnimi krediti	Najrevnejšim državam (z manj kot \$ 865 BDP na prebivalca) nudi posebno finančno pomoč preko Mednarodnega Razvojnega Združenja (International Development Association)
Zamenjuje valutne rezerve držav članic s 'special drawing rights' – SDR v skladu s kvotami držav	Spodbuja zasebna podjetja skozi sorodno organizacijo Mednarodno Finančno Korporacijo (International Finance Corporation)
Kapital dobiva primarno iz prispevkov držav glede na njihovo kvoto	Dobiva večino kapitala preko posojil na mednarodnem obvezniškem trgu
Trenutno ima na razpolago 145 milijarde vplačanih SDR (okoli 215 milijard dolarjev)	Ima na voljo 184 milijard dolarjev, od katerega članice vplačajo 10%
Ima 2.300 zaposlenih iz 182 držav	Ima 7.000 zaposlenih iz 180 držav

Tabela 1: Glavne razlike med IMF in Svetovno Banko

Omenjeno tabelo je moč najti na spletni strani IMF. Površen pogled nanjo nam ne razrije vseh negativnih socialnih posledic, ki jih zaradi spremembe gospodarskih politik, trpijo prebivalci v revnih državah. Obe instituciji postavljata pogoje za dodelitev posojil, ki temeljijo na t.i. Washingtonskem konsenzu – liberalizacija trgovine, investicij in finančnega sektorja ter deregulacija in privatizacija nacionalne industrije. Velikokrat se te pogoje postavlja ne da bi se upoštevalo posebnosti posameznih držav. Primer tega je prisilno izseljevanje domorodnih prebivalcev zaradi gradnje hidroelektrarn, t.i. razvojnih projektov, v določenih državah.

Obe instituciji se soočata z rastočo kritiko. Eden njunih najvidnejših kritikov je prav *Joseph Stiglitz*, dolgoletni glavni ekonomist pri Svetovni Banki.^{97.)} Ta položaj je zasedal vse do l. 1999, ko je bil odpuščen, ker je javno kritiziral politiko globalizacije. Banka trdi, da prilagaja svojo strategijo pomoči vsaki revni državi posebej. To se v praksi ne dogaja, trdi Stiglitz. Banka sicer posebej analizira posamezne ekonomije, vendar pa na koncu vsakemu ministru poda popolnoma enak program v štirih korakih.

Prvi korak je **privatizacija**, ali z drugimi besedami, tako Stiglitz, podkupovanje politikov, da omogočijo razprodajo lastnine tujim korporacijam. Dober primer je Jelcin ter ruska privatizacija. Stiglitz je bil takrat predsedujoči v Clintonovem komiteju ekonomskih svetovalcev in tako pozna igro od znotraj.

Drugi korak je **liberalizacija kapitalnega trga**. V teoriji takšna deregulacija naj bi omogočila prosti pretok kapitala v ter izven države, na žalost pa se dogaja, da gre kapital največkrat zgolj v eno smer – izven. Špekulativni kapital lahko v kratkem roku izprazni državne rezerve. Ko se to zgodi, IMF zahteva, da države dvignejo obrestne mere na 30, 50 celo 80%, da bi privabile ukradeni kapital nazaj.

Tretji korak je **določevanje cen glede na trg** (market based pricing), v vato zaviti termin za dvigovanje cen hrane, vode, plina,... Na tej točki se ponavadi začno protesti nezadovoljnih množic. Socilano nezadovolstvo naj bi bilo že vračunano v plan pomoči. Le-to je odkril novinar *Greg Palast*, ki je bral zaupne dokumente Svetovne Banke (npr. Interim Country Assistance Strategy for Ecuador).^{Ibid.)} Protesti, ki se jih ponavadi razganja s krogli in solzivcem, imajo za posledico dodaten beg investicijski kapitala iz države. Vse to eventuelno omogoči tujim korporacijam, da za drobiž pokupijo domača podjetja.

Kljub temu pa je IMF radodaren, ko gre za reševanje bank. Tako je npr. pretil milijarde dolarjev indonezijskim bankam ter tako posredno rešil evropske in ameriške banke, ki so indonezijskim posodile denar. Vse kaže, da ima sistem veliko poražencev in enega zmagovalca: evropske in ameriške banke ter ameriško zakladnico.

Četrti korak je **strategija zmanjševanja revščine oz. prosta trgovina**. Stiglitz primerja takšen stil proste trgovine z opijskimi vojnami. Zahod zahteva odpravljenje tarif za svoje blago, obenem pa dviguje svoje za kmetijske pridelke iz revnih afriških, južnoameriških in azijskih držav. V 19. stol se je uporabljala vojaška blokada, danes Svetovna Banka lahko uporabi finančno blokado.

L. 1995 je GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) zamenjala **Svetovna trgovinska organizacija (WTO)**. Članice WTO morajo prikriti svojo zakonodajo njenim pravilom, sicer jih lahko doletijo finančne sankcije. Da so zahteve po prilagoditvi zakonodaje lahko zelo subtilne, si lahko preberete v članku na spletni strani Pozitivke o Codex Alimentarius 2. del:

<http://www.pozitivke.net/article.php/Codex-Alimentarius-Standardi-Hrana>

Eden izmed spornih dogovorov WTO so t.i. TRIPS ali dogovor o intelektualnih pravicah (intellectual property rights). Po njem morajo države med drugim plačevati visoke tarife farmacevtskim družbam za znamke njihovih zdravil.

Danes tako WTO deluje skupaj Svetovno banko ter IMF kot svetovni policaj, ki skrbi da se države brez pritoževanja prilagodijo pogojem elite in korporacij, odprejo svoje trge ter dajo na voljo svoja naravna bogastva po smešno nizkih cenah. Tako silijo države v bankrote ter socialne nemire. Edina država, ki se je tej usodi izognila, je bila Bocvana, ki je IMF nagnala iz države.

Bolj podrobno o globalizaciji Svetovne banke in IMF govori novinar *John Pilger* v svojem dokumentarcu *New Rulers of the World*:

<http://www.johnpilger.com/videos/the-new-rulers-of-the-world>^{44.)}

Skok v Evropo

L. 1946 je bila Bank of England nacionalizirana, vlada je prevzela tiskanje denarja, vendar pa se sama finančna shema ni spremenila. Tiskani denar namreč predstavlja zelo majhen odstotek celotne denarne zaloge (okoli 3%). Vso ostalo zalogo so še vedno kreirale banke s posojili prek frakcionalnega rezervnega sistema ali kakor ga poimenujejo Angleži 'credit multiplier system'.

Tudi pogled na seznam njenih guvernerjev nam pove, da so to izbranci, večina je prišla iz prestižnih šol (Eton, Cambridge, Trinity College). Poleg tega so bili trije guvernerji po l. 1949 iz vrst aristokracije (baroni in grofi), štirim po l. 1966 pa je bil podeljen dedni plemiški naslov.

L. 1977 je banka ustanovila Bank of England Nominees Limited, privatno družbo z omejeno odgovornostjo, katero je Edmund Dell (državni sekretar za trgovino) izvzel iz obligacije razkrivanja podatkov v skladu s Companies Act iz l. 1976. Laburistična vlada Tonya Blairja je l. 1997 podarila centralni banki neodvisnost pri oblikovanju monetarne politike. Po Bank of England Act 1998 ima banka izključno pravico določati obrestne mere.

Slika 21: Stavba Bank of England v Londonu (vir: www.market-melange.com)

Banka deluje skupaj z drugimi institucijami in sicer Zakladnico (HM Treasury) ter Finančno agencijo (Financial Services Authority), ki nadzira ter bdi nad bančnim sektorjem. Predsedstvo le-tega imenuje Zakladnica. Sedanji izvršni direktor je Hector Sants, bivši direktor banke Credit Suisse, katero je mesto Cleveland nedavno tožilo zaradi hipotekarne krize. V odboru prav tako sedita ne-izvršna člana Karin Forseke (bivša direktorica investicijske banke Carnegie Bank) ter David Miles, ekonomist pri banki Morgan Stanley, banke, ki je prav tako vpletena v ameriško hipotekarno krizo.

Odgovornost nad vladnim dolgom ter upravljanje z njim je bila l. 1998 prenesena na novo agencijo UK Debt Management Office.

L. 2003 je James Robertson v knjigi *Money Reform: Making it happen*, predlagal, da naj kreiranje denarja s posojili postane prepovedano, nov denar pa naj ustvarja le centralna banka. Denar od tam naj bi šel do vlade, ki bi ga dala v obtok (npr. prek projektov). Komerzialne banke bi si lahko zgolj sposojale obstoječi denar ter ga posojale naprej, tako kot to počno ne-bančne finančne institucije. Vendar pa je predlog naletel na neodobravanje v političnih krogih. Gordon Brown (finančni sekretar) ter Kenneth Clarke (finančni sekretar v senci) sta dejala, da bi ukinjalnje kreditnega multipliciranja povzročilo beg večine bank iz Londona, kar bi bila katastrofa za angleško gospodarstvo.

Sedanji guverner centralne banke je *Mervyn King*, ki se je prav tako izšolal v Cambridgeu. Kasneje je predaval, med drugim tudi na Tehnološkem Inštitutu v Massachusettsu (MIT), kjer je delil pisarno s sedanjim direktorjem Federal Reserve *Benom Bernankejem*. L. 1998 je postal član t.i. *Skupine tridesetih (Group of Thirty)*,^{50.)} vplivne mednarodne finančne

svetovalne skupne, ki je nastala l. 1978 na pobudo Rockefellerjeve fundacije. Njen sedanjí predsednik je Paul A. Volcker, nekdanji direktor Federal Reserve ter sedaj tudi predsedujoči Svetovalnemu odboru za ekonomsko okrevanje (Economic Recovery Advisory Board) Baracka Obame. Ostala vidna člani te skupine iz sedanje administracije sta Timothy Geithner ter Larry Summers, direktor nacionalnega ekonomskega sveta (National Economic Council). Med njenimi ostalimi sedanjimi člani najdemo visoke bančne predstavnike iz dežel kot so Indija, Argentina, Poljska, Kuvajt, Brazilija, Švica, Izrael, Nemčija, Meksiko, Singapur, ljudi iz Mednarodnega monetarnega sklada ter predstavnike kontroverznih velikih privatnih finančnih institucij kot so Morgan Stanley, Goldman Sachs (npr. Gerald Corrigan), JP Morgan Chase, AIG in Citigroup.

V začetku novembra 2010 je lord James v angleški lordski zbornici priznal, da je po navodilu Bank of England pomagal oprati milijarde funtov terorističnega denarja za Irsko Republikansko Armado. Videoposnetek si lahko ogledate tukaj: http://www.youtube.com/watch?v=QaA-5_IjkeE&feature=related ^{62.)}

Zadnja finančna kriza

Temelji zadnje finančne krize so bili položeni v 80-ih letih, ko je Federal Reserve na tedanjo krizo delniškega trga odgovorila z znižanjem obresti. S tem je omogočila veliko lahko dostopnega investicijskega kapitala, kar je napihnilo delniški trg v 90-ih. Ko je l. 2000 trg začel padati, je, namesto, da bi ga pustila, da se uravna po naravni poti, svoje obresti še znižala (v nasprotnem primeru bi banke, ki so njene lastnice, trpele izgubo). Le-to je povzročilo dodatno ekspanzijo kredita.

Potem, ko je FR položila temelje, so banke in drugi komercialni posojilodajalci, oblikovali določene visoko riskantne hipotekarne instrumente, med drugim posojila s spremenljivo obrestno mero. Glavna igralca v tej igri sta bila Fannie Mae (Federal National Mortgage Association) ter Freddie Mac (Federal Home Mortgage Corporation), ki sta razširila možnosti za hipotekarna posojila. V nasprotju s splošnim prepričanjem pa to nista (več) vladni agenciji, saj kotirata na borzi, njuni delničarji pa so zasebniki.

Tako je praktično kdorkoli lahko dobil hipotekarno posojilo. Ker je sen večine Američanov imeti svoj lasten dom, je veliko ljudi nasedlo na vabo. Začeli so kupovati veliko nepremičnin, kar je povzročilo rast cen, s tem pa se je dolg poglobil.

Ko so banke izkoristile ves potencial primarnega trga (posamezniki), so se morale zateči na sekundarni trg za privabljanje novih investorjev. Hipotekarni rizik so skušale premostiti s tem, da so razdelile hipoteke na dele, ter jih prodajale kot zadolžnice podprte s hipotekami. Toda ta praksa je udarila nazaj, saj je 'okužila' tudi hedge fonde, pokojninske fonde ter fonde denarnega trga.

Na drugi strani so nizke obrestne mere odbile tuje investitorje za vlaganje v ameriške obveznice. Na ta vlaganja se zanaša vlada, da sproti premošča svoj naraščajoči dolg. Zato je bila FR pod pritiskom, da dvigne obrestno mero.

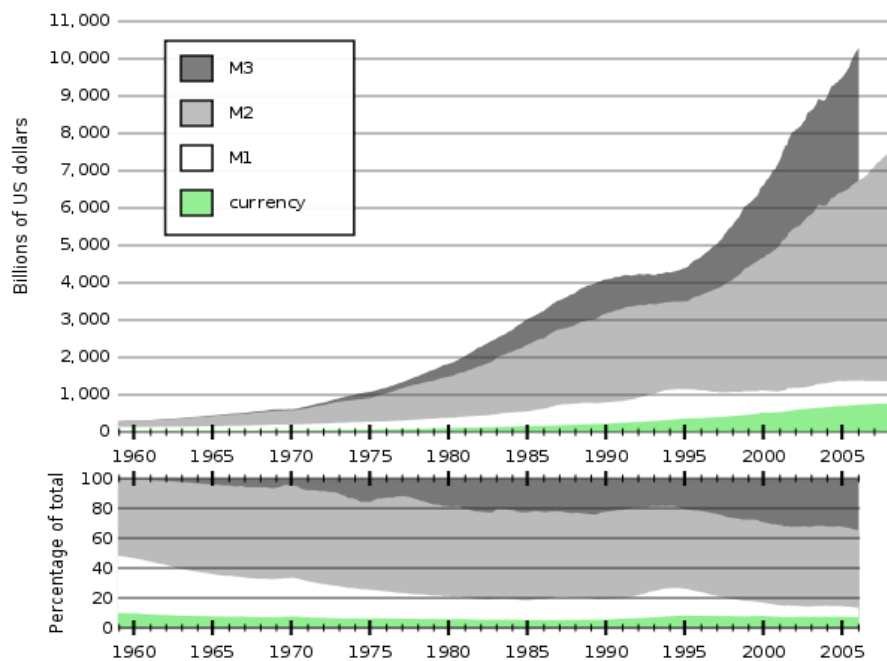
To, kar se je za posojilojemalce začelo kot nizko odplačilo dolga, je sčasoma naraslo na tak znesek (→ spremenljiva obrestna mera), ki si ga družine niso mogle več privoščiti. Obresti so vzdignili in piramida se je pričela rušiti. Družine so izgubljale domove, cena nepremičnin pa

je padla. Banke so utrpele izgube, ker niso dobile vrnjenega denarja, nepremičnin pa niso mogle prodati oz. so jih pod ceno. Prav tako niso mogle privabiti novih kreditojemalcev, ker njihovi krediti niso bili več privlačni. Vse to je skrčilo razpoložljivi denar v obtoku. Novinar New York Timesa je januarja 2007 ocenil, da bi lahko okoli 2 milijona Američanov izgubilo domove, vključno z družinskimi člani pa bi bila številka še večja. Kako je kriza izgledala v Clevelandu na začetku 2008 si pogledate na spletnih straneh Catherine Austin Fitts, ^{23.)} bivše direktorice investicijske banke na Wall Streetu ter pomožne sekretarke na Oddelku za urbanizem (Department of Housing and Urban Development) pod Georgem Bushem starejšim: <http://solari.com/blog/?p=497>

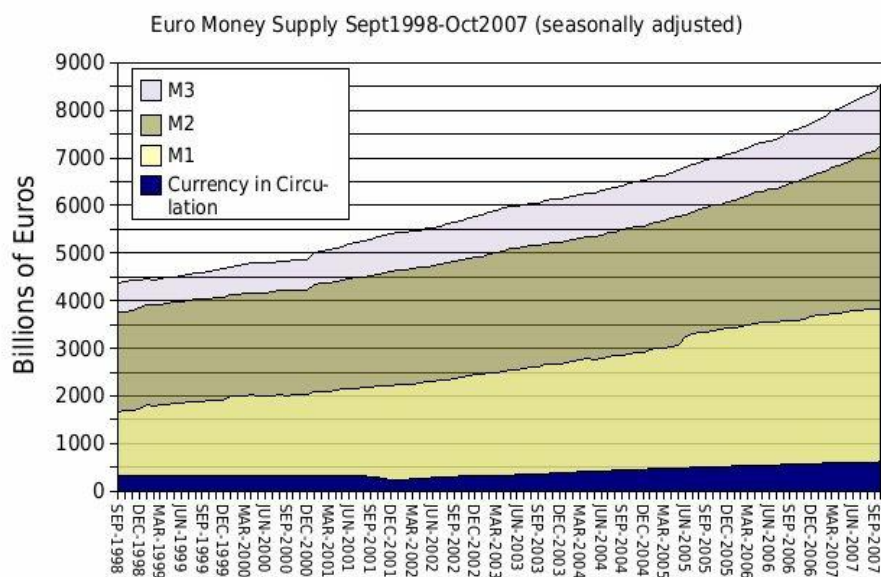
L. 2005 naj bi pisarna kontrolorja valute ter splošna računovodska služba (General Accounting Office) zasebno opozarjale, da lahko pride do 40% padca na ameriškem nepremičninskem trgu med letoma 2005 in 2010. Tak padec pa bi lahko sesul celotno ameriško ekonomijo. Analitiki so ocenili, da bi naraven padec nepremičninskega trga pomenil propad okoli 20 milijonov hipotek. Kaj bi tak padec pomenil za obtok denarja? Alan Greenspan je l. 2005 v svojem pričanju pred ekonomskim komitejem (Joint Economic Committee) dejal, da bi 2 trilijona dolarjev preprosto izginila. To pomeni 2 trilijona manj za vladne programe in plače. Obenem bi se izdatki za socialno in zdravstveno zavarovanje preplovali, davek na dohodek bi se potrojil.

Primarni krivec za to pa je bila centralna banka, ki je omogočila lahek kredit, nato pa vzdignila obrestno mero. Možnost vplivanja na obrestno mero tako ni zgolj orodje, temveč lahko tudi manipulativno orožje. Še več, opozorila o prihajajoči krizi so se vrstila že nekaj let. Toda javno so vse zanikali, FR pa je po navedbah nekaterih ljudi blizu dogajanja, skrivoma pretakala denar za rešitev glavnih igralcev. Ker mora konec vsakega davčnega leta objaviti svoje račune, bi tako početje postalo vidno marca 2006, vendar pa je FR javno naznanila, da ne bo več objavljala podatkov za najširšo mero denarja, imenovano M3. Denarni obtok se meri v 3 krogih in sicer:

- **M1:** kovanci, bankovci, čeki, posojila
- **M2:** M1 + varčevalni računi, fondi denarnega trga in drugi posamezni kratkoročni depoziti
- **M3:** M1, M2 + institucionalni ter drugi dolgoročni depoziti ter evrodolarji (dolarji v obtoku zunaj ZDA)

Slika 22: Celotni denarni obtok ZDA - FR je 2006 nehala objavljati podatke za M3 (vir: www.wikipedia.org)^{95.)}

Slika 23: Celotni denarni obtok v območju evra od l. 1998 do l. 2007 (vir: www.wikipedia.org)^{95.)}

Skrivno prirejanje trga

M3 je bil pol stoletja kazalec, ki je svetu kazal trdnost dolarja. Toda FR je poročanje o tem ukinila ter prikrla svoje skrite operacije, s katerimi je skušala obdržati bankrotirani privatni bančni sektor nad vodo. Toda inflacija je kljub temu rasla, kar se je kazalo v naraščajočih cenah zlata in srebra. Toda tudi ti indikatorji inflacije so bili skrivnostno potlačeni (cena nafte

je nanadoma padla iz \$ 80 na \$ 60, cena zlata prav tako). Pokazalo se je, da FR skrivoma manipulira trg, kar se v 'prosti trgovini' nikoli ne bi smelo.

Prirejanje trga pa poleg dodatnega tiskanja denarja je zgolj ena izmed alternativnih možnosti za omogočanje likvidnosti gospodarstva. Druge vključujejo:

- drastično znižanje obrestnih mer
- znižanje davkov
- javni projekti (npr. vesoljske in vojaške raziskave), ki zahtevajo zadolževanje vlade
- zapletanje v vojne, ki prav tako zahteva sposojanje denarja. Če gre za obrambo domovine, ljudje v kriznih situacijah veliko lažje dovoljujejo deficitno zapravljanje
- posojanje državam tretjega sveta (neodplačljivi dolg se lahko potihem odpiše)

Skupina, ki je vpletena v prirejanje trga je bila ustanovljena z dekretom Ronalda Reagana 1. 1988 po delniški krizi 1. 1987 (da se nekaj podobnega ne bi več ponovilo). Imenuje se *Working Group on Financial Markets* (WGFM) ter vključuje predsednika, finančnega sekretarja, direktorja FR, direktorja Securities and Exchange Commission ter direktorja Commodities and Futures Trading Commission. Skupina lahko zahteva denar iz ameriške zakladnice, vendar ji ni treba odgovarjati pred kongresom. Kako zadeva deluje? Denar WGFM je kanaliziran prek centralne banke do njenih primarnih posrednikov (primary dealers), za kar se uporablja 'repo' pogodbe (pogodbe o prodaji ter kasnejšem nakupu državnih zadolžnic). Na seznamu primarnih posrednikov so zgolj izbrane banke, ki denar dobijo, vendar jim ga ni treba nikoli vrniti. Za ta privilegij se borijo mnoge, saj želijo ostati na seznamu. V zameno jim FR lahko postavlja pogoje, kaj naj zanjo naredijo. Tako le-ti z vladnim denarjem v kriznih situacijah začno kupovati 'futures' DOW indeksa. Cene le-teh gredo gor in tako povlečejo ceno celotnega indeksa gor, saj trgovci na odprtem trgu DOW indeksa mislijo, da imajo ljudje, ki kupujejo 'futures', posebne informacije o prihodnjem dogajanju na trgu.

Damon Vrabel v svojem članku ^{96.)} navaja naslednje trenutne primarne posrednike Federal Reserve:

ZDA

Bank of America Securities LLC
Cantor Fitzgerald & Co.
Citigroup Global Markets Inc.
Goldman Sachs & Co.
Jefferies & Co, Inc.
J.P. Morgan Securities Inc.
Morgan Stanley & Co., In

Velika Britanija

Barclays Capital Inc.
HSBC Securities (USA) Inc.
RBS Securities Inc.

Švica

Credit Suisse Securities (USA) LLC
UBS Securities LLC

Japonska

Daiwa Capital Markets America Inc.
Mizuho Securities USA Inc.
Nomura Securities International Inc.

Nemčija

Deutsche Bank Securities Inc.

Francija

BNP Paribas Securities Corp.

Kanada

RBC Capital Markets Corp.

Drugi dve organizaciji, ki naj bi bili prav tako vpleteni v manipuliranje trga, pa sta *Exchange Stabilisation Fund* ter *Couterparty Risk Management Policy Group*. Več o manipuliranju trga si preberite na strani Gold Anti-Trust Action Comitee (GATA): <http://www.gata.org/> ^{29.)}

Mednarodna kreditna kriza je privrela na dan junija 2007, ko je banka Bear Sterns morala likvidirati dva hedge fonda, ki sta trgovala s kolateralnimi dolžniškimi obligacijami – 'collateral debt obligations' (zbrana skupina različnih vrst posojil spremenjenih v obveznice), ^{46.)} zavarovanimi z derivativnimi stavami. Investitorji so želeli dobiti denar nazaj, vendar pa nihče ni želel kupiti omenjenih obveznic po postavljenih cenah. Izkazalo se je, da je igra derivativov igra zaupanja – ko je zaupanje izpuhtelo, trik ni več deloval. 681 trilijonov \$ veliki derivativni balon je bil zgolj iluzija.

Razlika med nedavno krizo in tisto iz l. 1929 je v tem, da je v našem primeru denarja dovolj v obtoku, le da ga investitorji ne želijo več investirati v sumljive obveznice. Sprva je bila rešitev centralnih bank v tem, da so bankam, ki so se spopadale z nelikvidnostjo, izdale 'kredit'. Zdelo se je, da je vse v redu, nato pa je kriza udarila ven v Veliki Britaniji, natančneje v banki Northern Rock. Vladna Bank of England se je odločila jamčiti zanjo, v nasprotju z ZDA pa je bilo to narejeno javno. Kriza se je nato preselila še v ostale evropske države, najbolj očitno v Francijo, Islandijo ter nekatere vzhodnoevropske države. Nemčija je ustanovila t.i. slabo banko, ki naj bi prevzela slaba posojila. O takem ukrepu se je razpravljalo tudi v Sloveniji.

V ZDA za denarno pomoč v obliki jamstev skrbi *Federal Deposit Insurance Corporation* - FDIC, ki pa denar dobi od davkoplačevalcev. Tako za kriminalna dejanja peščice plačujejo nedolžni prebivalci. V 80ih letih je FDIC začela s politiko 'to big to fail' ki jo nadaljuje še danes, kar nas pripelje do sedanjega predsednika Baracka Obame.

Barack Obama

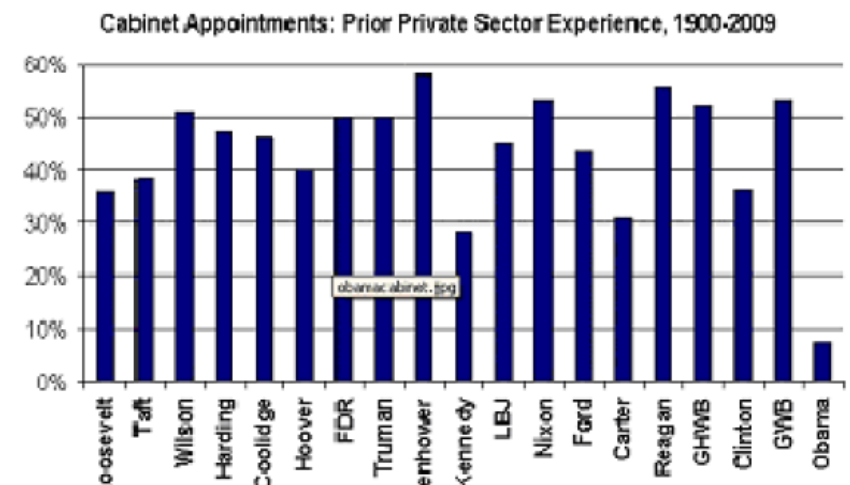
Obama je po prisegi prelomil večino svojih predvolilnih obljub. Tako npr. še ni zaprl Guantanamo, ni odpoklical vojakov iz Iraka, eskaliral je vojno v Afganistanu ter jo razširil na Pakistan (vodeni bombniki). Glasoval je za ponovno potrditev Patriot Act-a, dovoljuje podaljšano pridržanje oseb, obljubil pa je tudi ukinitve vladnega prisluškovanja brez sodnih nalogov (kar se ni zgodilo). Delavcem je obljubljal, da bo povlekel ZDA iz sporazumov NAFTE in GATT-a ter tudi to prelomil. ^{40.) 41.) 44.)}

Obama je administracijo sestavil pretežno iz ljudi iz bivše Clintonove administracije, pomembne položaje pa zasedajo ljudje iz bančnih krogov. Njegovi ljudje so iz vrst pravnikov in profesorjev, nobenega pa ni iz težke ali avtomobilske industrije, nobenega iz računalniške industrije ali predstavnika malih podjetij.

- *Timothy Geithner* (finančni sekretar): bivši uslužbenec Kissinger Associates ter bivši direktor FR New York, član Council on Foreign Relations (CFR); vodja njegovega kabineta, Mark Patterson, je bivši lobist za Goldman Sachs.
- *Rahm Emanuel* (vodja kabineta – Chief of Staff, 2009 - 2010): služil v izraelski vojski, investicijski bankir, bil v vodstvenem odboru Freddie Mac, pustil pozicijo, da bi lahko kandidiral za župana Chicaga
- *Pete Rouse* (trenutni začasni vodja kabineta): v različnih službah na Capitol Hillu zadnjih 30 let, diplomiral na London School of Economics ter na Harvardu
- *Peter R. Orszag* (direktor pisarne za upravo in proračun – Office of Management and Budget): njegov mentor je bil Robert Rubin, bivši direktor Goldman Sachs ter Clintonov finančni sekretar
- *Ron Kirk* (tržni predstavnik za ZDA – US Trade Representative): po županski karieri lobist za skupino Energy Future Holdings Corporation, ki so jo ustanovili Kohlberg Kravis Roberts, TPG Capital ter Goldman Sachs. Podpira sporazum NAFTA.
- *Susan Rice* (odposlanka pri Združenih Narodih): njen oče je bivši guverner sistema Federal Reserve
- *Eric K. Shinseki* (sekretar za vojne veterane): po vojaški karieri direktor First Hawaiian Bank, ki je v lasti ene največjih svetovnih bank, francoske BNP Paribas, član CFR
- *William C. Dudley* (predsednik FR New York): eden izmed bivših direktorjev Goldman Sachs
- *Gary Gensler* (predsednik Commodity Futures Trading Commission – CFTC): pri Goldman Sachs je bil zaposlen 18 let.
- *Phillip Murphy* (ambasador ZDA v Nemčiji): bivši izvršni direktor Goldman Sachs
- *Diana Farrell* (namestnica direktorja National Economic Council): bivša uslužbenka Goldman Sachs.

Več o trenutni administraciji si preberite tule:

http://en.wikipedia.org/wiki/Obama_Cabinet#Personnel^{48.)}

Slika 24: Odstotek ljudi v Obamovi administraciji, ki imajo predhodne izkušnje v zasebnem sektorju, v primerjavi z ostalimi predsedniki po l. 1900 (vir: po J.P. Morgan, www.pdegraaf.com)^{89.)}

Obama razmišlja, da bi na visoko mesto v administraciji postavil Williama Daleya, direktorja J.P. Morgan Chase^{100.)}, banke, ki dokazano manipulira s trgom srebra.^{101.), 102.), 103.)} Tako ni presenetljivo, da je prvi temnopolti predsednik v finančni krizi sestavil program za rešitev velikih bank namesto, da bi denar investiral v javne projekte, ga dal ljudem ter podjetjem.

Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) ima tri možnosti za rešitev insolventne banke:

1. *payoff*: izplačanje zavarovanih varčevalcev (z depoziti pod \$ 100.000), banka se prepusti likvidatorjem
2. *selloff*: večja banka prevzame lastništvo ter obveznosti propadajoče banke, slaba posojila prevzame zase FDIC ter priskrbi denar za poplačilo zavarovanih depozitorjev
3. *bailout* (dobesedni prevod: jamstvo): banka se ne zapre oz. ni prevzeta, FDIC priskrbi dovolj denarja za pokritje dolgov. Ta možnost je redko na voljo, po večini zgolj za velike banke

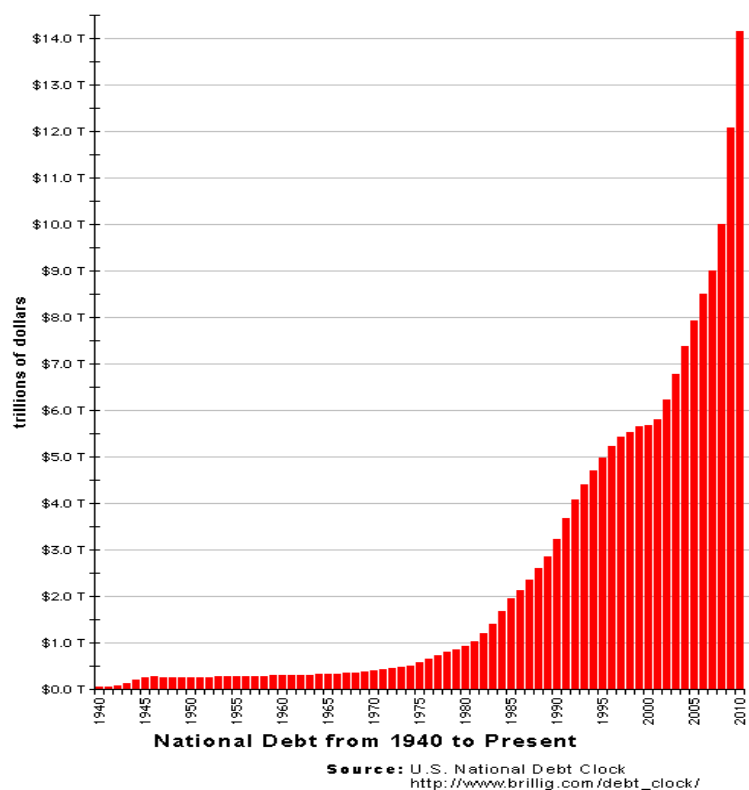
Sprva je bil 'bailout' znesek postavljen na 700 milijard \$, vendar pa naj bi celotni znesek državnih jamstev do sedaj dosegel več trilijonov \$. Veliko tega davkoplačevalskega denarja so na skrivaj dobile celo tuje centralne ter komercialne banke.^{71.)}

Bob Chapman v svojem poročilu (18.12.2010) piše:

»There were 4,200 different loans and securities purchases under 13 different bailout programs of \$3.8 trillion, that is that we know of at this time... It even included transnational conglomerates. Some \$61 billion was loaned to hedge funds to assist their exit from ABS, Asset Backed Securities. Much of the money found its way to the Cayman Island accounts of these entities in order to cover up what has happening. These funds may have bailed out these hedge funds, but the funds were also used to attack the European bond market and the ECB and its policies. We still do not know how many trillions are still out there.«

Njegovo poročilo iz dne 1.1.2011 pa med drugim omenja sledeče: “As far as we know the Fed has already purchased with taxpayer funds about \$1.5 trillion in MBS (mortgage backed securities, op.a.), known as toxic waste, which was created by the financial sector.”

Kaj to v resnici pomeni? Dolg ZDA že tako presega 13 trilijonov dolarjev ^{85.)}, od kod državi denar za rešitev bank? Odgovor: Federal Reserve ga je natisnila iz nič, s tem pa na dolgi rok samo poglobila gospodarsko krizo. Nekateri analitiki menijo, da sta za ZDA edini možnosti hiperinflacija ali deflacijska depresija. ^{26.)}

Slika 25: Nacionalni dolg ZDA (vir: <http://www.michaelmatthews.com/>)

Obama se je tako zadolžil več kot ZDA prej v več desetletjih. V tej luči je vredno gledati tudi na Obamovo navzočnost v Iraku, Afganistanu in sedaj po zadnjih navedbah tudi v Jemnu (več vojn pomeni več sposojanja denarja, obenem pa se ljudem preusmeri pozornost). Prav tako na odločitev ZDA na srečanju v Cobenhavnu, da bodo prispevale 100 milijard \$ za klimatske spremembe.

Gerald Celente je napovedovalec trendov ter ustanovitelj *Trends Research Institute*. V svoji karieri je med drugim pravilno napovedal delniško krizo l. 1987, padec Sovjetske Zveze l. 1991, azijsko krizo l. 1997, krizo l. 2000 ter sedanjo finančno krizo l. 2007. V intervjujih napoveduje poglobitev krize v ZDA in po svetu v letu 2011. Po njegovih besedah naj bi zasenčila veliko depresijo iz 1930-ih. ^{28.)}, ^{86.)} Da bi pa sedanja kriza lahko bila hujša kot tista iz tridesetih, pa je v zadnjih dveh letih omenjalo tudi več uradnih 'mainstream' finančnikov (Bernanke, Greenspan, King, Stiglitz, Soros,...). ^{93.)}

Veliko dokazov je, da je za pretekle tako kot za sedanjo krizo odgovorna ameriška centralna banka v navezi z evropskimi bankirji. Ker je trg postal globalen in ker je nafta vezana na dolar, se posledice čutijo po vsem svetu. Jasno je, da je potrebno prevzeti nadzor nad Federal Reserve ali pa jo ukiniti in delo kongresnika Patmana danes nadaljuje tekšaški kongresnik *Ron Paul*.^{36.)} Njegovi predlogi o nadzoru nad centralno banko so bili (sicer v okrnjeni verziji) sprejeti v novem zakonu o Wall Streetu in zavarovanju potrošnikov (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act)^{90.)}

Slika 26: Kongresnik Ron Paul (vir: www.greenferret.wordpress.com)

Delo de Fremeryja pa nadaljuje *Stephen Zarlenga*,^{8.)} ki je ustanovil *The American Money Institute*. Le-ta je spisal nov predlog monetarnega zakona *American Monetary Act*, po katerem naj računi komitentov ne bi bili baza (oz. se šteli kot rezerva banke) za dajanje posojil. Sistem FR bi se združil z vladno Zakladnico, ki bi skupaj izdajali denar. Vlada bi ga dajala v obtok s financiranjem projektov za skupno dobro (infrastruktura, socialno varstvo,...), to pa bi nadzirala tako, da izdajanje denarja ne bi bilo ne inflatorno ne deflatorno. Skrbela bi za to, da bi se denar vračal nazaj k njej, s čimer bi se zmanjšali davki. Več o Ameriškem monetarnem institutu si preberite tukaj:

<http://www.monetary.org/>^{19.)}

Zanimivo je, da je podobne ukrepe zagovarjal tudi sedanji predsednik FR *Ben Bernanke* (govor l. 2002 v Washingtonu z naslovom 'Deflation: Making sure it doesn't happen here'). To je bilo seveda preden je postal vodilni mož Federal Reserve.

Kako je v Sloveniji?

Slovenija je dobila prvo narodno banko l. 1976, po oblikovanju lastne države pa je ustanovila Banko Slovenije. Ustava RS določa:

152. člen

(centralna banka)

»Slovenija ima centralno banko. V svojem delovanju je ta banka samostojna in odgovarja neposredno državnemu zboru. Centralna banka se ustanovi z zakonom. Guvernerja centralne banke imenuje državni zbor.«^{51.)}

Prvi Zakon o Banki Slovenije je bil razglašen l. 1991. V njem lahko med drugim preberemo, da je Banka Slovenije neodvisna institucija, organa banke pa sta guverner ter Svet banke. Svet banke je sestavljalo 11 članov, od tega 6 neodvisnih strokovnjakov (niso smeli biti pogodbeno zaposleni v nobeni drugi finančni instituciji), guverner, namestnik guvernerja ter 3 viceguvernerji. Imenovani so bili na predlog predsedstva Republike, potrdil jih je parlament, njihov mandat pa je bil 6 let. Svoje odločitve je svet sprejemal z dvotretjinsko večino ter je lahko predlagal zakone ter druge predpise iz finančnega področja. O svojem delu je morala banka poročati državnemu zboru najmanj dvakrat letno. Nadzor nad njenim poslovanjem je opravljal parlament, ki je tudi predpisal način le-tega.

Med glavne naloge banke so spadali:

- uravnavanje količine denarja v obtoku
- skrb za splošno likvidnost bank in hranilnic
- nadzor nad bankami in hranilnicami
- izdajanje bankovcev ter dajanje bankovcev in kovancev v obtok
- opravljanje poslov za Republiko Slovenijo

Kako je banka uravnavala količino denarja v obtoku? 25. člen med drugim pravi:

»Banka Slovenije uravnava količino denarja v obtoku, tako da:

- izdaja in kupuje blagajniške zapise* Banke Slovenije
- kupuje in prodaja državne vrednostne papirje
- kupuje in prodaja tuja plačilna sredstva
- določa obvezno rezervo bank in hranilnic pri Banki Slovenije«

* blagajniški zapisi = neimenski nematerializirani kratkoročni vrednostni papirji, ki jih lahko vpisujejo banke ali hranilnice (po T. Manfreda)

Obvezne rezerve so predstavljale določen odstotek od depozitov in drugih sredstev. Banka Slovenije je predpisovala obrestne mere za svoje kredite (in druge terjatve) ter za sredstva, ki so bila deponirana pri njej. Med drugim je svoje prihodke ustvarjala iz neposrednih kreditov (77. člen), le-te pa je odobraval med drugim (36. člen):

»... na podlagi vrednostnih papirjev, in sicer:

- blagajniških zapisov Banke Slovenije
- državnih vrednostnih papirjev
- obveznic, za katere je Republika Slovenija prevzela obveznost, da jih amortizira ali za katere jamči
- blagajniških zapisov bank in drugih izdajateljev«

Republiki Sloveniji je Banka lahko izdajala samo kratkoročne kredite za »za premoščanje časovne neusklajenosti med prilivi in odlivi sredstev proračuna republike« (61. člen)

Banka je izdajala bankovce in določala njihovo vrednost, kovance pa je izdajala Republika Slovenija.

Če je banka ustvarila dobiček in če ji je po uporabi sredstev za zakonsko določene namene ostal višek, je šel v državni proračun (83. člen). Če je bila v negativni bilanci, se je rezlika krila iz proračuna.

Kaj je Banka Slovenije štela za nelikvidno banko?

»Banka oziroma hranilnica je nelikvidna, če ni poravnala dospelih obveznosti v državi ali tujini, ali če jih je namesto nje izpolnila druga fizična ali pravna oseba ali družbenopolitična skupnost na podlagi jamstva.« (38. člen)^{52.)}

V dokumentu Svetovne banke: *Slovenia – from Yugoslavia to European Union*, lahko na strani 152 preberemo, da so bile na začetku najpomembnejše premoženje Banke Slovenije terjatve do drugih bank (56%) ter do Republike Slovenije (40%). Republika Slovenija je prevzela nase dolg Narodne banke Jugoslavije do komercialnih bank, ki je nastal zaradi izgub na devizne depozite (ki so jih banke od 60-ih dalje bile prisiljene deponirati, vendar jim jih je bilo prepovedano vlagati oz. jih razširjati). Da bi pokrila dolg, je izdala obveznice RS ter jih razdelila bankam.^{9.)} Tako je v bistvu monetarizirala dolg tako kot vlada v ZDA po razglasitvi neodvisnosti v 18.stol.

Vidimo lahko torej, da je bila RS že ob nastanku zadolžena pri bankah. Iz zgornjega zakona pa je prav tako razvidno, da BS igra vlogo bančnega agenta za državo, da ji lahko izdaja kredite ter da odkupuje državne obveznice v zameno za tolarske bankovce (izdajanje katerih pripada samo njej). Državne obveznice niso nič drugega kot potiskan kos papirja, s katerim se država obveže za plačilo v prihodnosti. Natisnjene so na podlagi praznega niča.

Slika 27: Stavba Banke Slovenije (vir: spletna stran Banke Slovenije)

Na začetku 90-ih let je Slovenija zavrnila politiko Jeffreya Sachsa, človeka, ki je promoviral t.i. 'šok terapijo' Milтона Friedmana in Chicaške šole. Le-ta je bila uporabljena v Rusiji ter drugih vzhodno evropskih državah. Slovenija takrat ni bila članica IMF in ji ni bilo potrebno poslušati nasvetov. Ekonomist Jože Mencinger meni, da sta za izgnitev napačnim nasvetom najbolj zaslužna Veljko Bole in Ivan Ribnikar.^{70.)} Šok terapija je v drugih državah res znižala inflacijo, toda ljudem je prinesla večjo socialno nestabilnost in brezposelnost, povečala se je tudi revščina. Zaradi večje odprtosti trga so banke večinoma prešle v tuje roke (predvsem na Poljskem, Češkem in na Madžarskem). Tudi pri nas se je vrzel med revnimi in bogatimi

povečala, vendar nismo imeli večjih pretresov. Res so bile tuje države deležne večjih investicij s strani tujega kapitala, vendar je to lahko za centralno banko tudi problem.

Najpomembnejši inštrument monetarne politike za Banko Slovenije je bila na začetku izdaja ter prodaja blagajniških zapisov komercialnim bankam. (ibid. str. 154). Z njimi je odvezemala odvečni devizni kapital s trga ter tako uravnavala stabilnost valute ter inflacijo.

Tanja Mafreda v svoji diplomski nalogi *Tolarski blagajniški zapisi Banke Slovenije* pravi, da nam strukturni položaj denarnega trga pove, ali je bilo ustvarjeno premalo ali preveč likvidnosti (npr. prek tečajne politike, idr.). Pove nam, »ali se bodo banke prisiljene zadolževati pri centralni banki, ali pa bo centralna banka prisiljena bankam odvzemati presežno likvidnost. Težnja centralne banke je, da bi bil za strukturni položaj denarnega trga značilen primankljaj« (str. 6) ^{10.)}

To pomeni, da je težnja centralne banke, da drži komercialne banke (in posledično ljudi) v stalnem dolgu. Za razliko od tega so ameriške kolonije skušale držati strukturni položaj denarnega trga praktično na ničli in dosegle, da so bile cene vsekozi stabilne (kar je ena izmed primarnih nalog centralne banke).

Nadalje pravi, da **na gospodarstvo negativno vplivajo nenadni nepričakovani prilivi tujega kapitala**, ki lahko povzročijo veliko škode. Le-ti mnogokrat prihajajo s t.i. portfeljskimi naložbami, za katere investitorji pričakujejo najboljše donose na kratki rok. Pogosto vsebujejo tudi špekulativni kapital. Sem spada tudi 'kratka prodaja', ki se je poslužuje hedge fondi, ki premorejo veliko kapitala in ki lahko (in tudi so) zamajejo trdnost prosto drseče valute.

Država je skozi devetdeseta vodila delno zaščitniško politiko, med drugim tudi skozi t.i. uravnavano drseči devizni tečaj (ponudba in povpračevanje po devizah se oblikujeta prosto, centralna banka le občasno intervenira) in to je verjetno med drugim eden izmed razlogov, da nismo bili lahka tarča špekulativnega kapitala ter da se inflacija postopoma zniževala. Država je obdržala pomemben delež v večjih slovenskih bankah (npr. NLB, NKBM), trg pa se je začel sproščati šele l. 1999 po pridružitvenem sporazumu z EU, ki je nalagal 4 letni rok za popolno liberalizacijo bančnega trga. Portfeljske naložbe so bile popolnoma sproščene l. 2002. Morda je to razlog, da so se takrat dogodili tudi prevzemi v farmacevtskem in bančnem sektorju. Prevzemi so imeli za posledico preplavljanje slovenskega trga z devizami in BS je takrat izdala 360 dnevne tolarske blagajniške zapise za odvzem le-teh s trga.

Če je želela v Evropsko skupnost, je morala Slovenija spremeniti svojo zakonodajo tudi na bančnem področju in tako je bil Zakon o Banki Slovenije dopolnjen oz. spremenjen l. 2002 ter 2006 (Uradni list RS, št. 72/2006). Spremenjeno besedilo med drugim določa:

"1. člen

(Status Banke Slovenije)

(2) Banka Slovenije je pravna oseba javnega prava, ki samostojno razpolaga z lastnim premoženjem.

(3) Banka Slovenije je v izključni državni lasti s finančno in upravljalno avtonomijo.

2. člen

(Položaj Banke Slovenije)

Banka Slovenije ter člani njenih organov odločanja so neodvisni in pri opravljanju nalog po tem zakonu niso vezani na sklepe, stališča in navodila državnih ali katerihkoli organov, niti se ne smejo nanje obračati po navodila ali usmeritve".

Pod naloge Banke spada med drugim vodenje računov za Republiko Slovenijo (12. člen)«^{53.)}

Evropska Centralna Banka

Banka Slovenije je postala članica Evropskega sistema centralnih bank, z uvedbo Evra pa članica Evrosistema, ki zajema Evropsko centralno banko (ECB) ter centralne banke držav, kjer je valuta Evro. Kakšen je njen položaj znotraj te skupine?

Slika 28: ECB v Frankfurtu (vir: spletna stran ECB)

Banka Slovenije (ga. Špela Majcen) mi je odgovorila s sledečim pojasnilom (elektronska pošta):

»Glede neodvisnosti Banke Slovenije in odnosa do Državnega zbora Republike Slovenije:

V skladu z členom 130. Pogodbe o delovanju Evropski uniji pri izvajanju svojih pooblastil ter opravljanju nalog in dolžnosti po Pogodbah in statutu ESCB in ECB ne smejo niti Evropska centralna banka niti nacionalne centralne banke, pa tudi noben član njihovih organov odločanja zahtevati ali sprejemati navodil od institucij, organov, uradov ali agencij Unije, vlad držav članic ali katerih koli drugih organov (med te subjekte se uvršča tudi Državni zbor). Institucije, organi, uradi ali agencije EU ter vlade držav članic se obvezujejo, da bodo to načelo spoštovali in ne bodo poskušali vplivati na člane organov odločanja Evropske centralne banke ali nacionalnih centralnih bank pri opravljanju njihovih nalog.

Banka Slovenije kot ena izmed nacionalnih centralnih bank evroobmočja, ki so sestavni del Evrosistema, izvaja naloge, ki so ji bile dodeljene, v skladu s pravili, ki so jih določili organi odločanja ECB. Banka Slovenije sodeluje v procesu odločanja v Evrosistemu. Guverner Banke Slovenije je član glavnega organa odločanja ECB, to je Sveta ECB, ki določa denarno politiko za evroobmočje.

2. Glede pravnih aktov ECB

Evropska unija je edinstvena nadnacionalna politično-gospodarska struktura. Pravo Evropske unije (kamor sodijo tudi pravni akti, ki jih sprejme ECB) je zato poseben mednarodni pravni sistem, ki deluje vzporedno s pravom držav članic Evropske unije. Pri pravu Evropske unije velja načelo primarnosti, kar pomeni, da pravila, sprejeta na ravni Evropske unije, prevladajo nad pravili, vsebovanimi v pravnih redih držav članic.

3. Glede lastništva ECB

V skladu z členom 282.(3) Pogodbe o delovanju Evropske unije je Evropska centralna banka pravna oseba. Je edina pooblaščenca za odobritev izdajanja evra. Pri izvajanju svojih pooblastil in upravljanju svojih financ je neodvisna. Institucije, organi, uradi in agencije EU ter vlade držav članic spoštujejo to neodvisnost.

Nacionalne centralne banke so edini vpisniki in lastniki kapitala ECB. Delež posamezne nacionalne centralne banke se določi v skladu s ključem za vpis kapitala ECB. Ta ključ je odvisen od deleža države članice v prebivalstvu EU in deleža države članice v bruto domačem proizvodu EU. Nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so uvedle evro, so vplačale celoten delež v kapitalu ECB. Več o tem si lahko preberete na spletnih straneh ECB (<http://www.ecb.int/ecb/orga/capital/html/index.sl.html>).«

Največji delež imajo Nemčija (19%), Francija (14%) ter Italija (12.5%). Ustanovitveni kapital znaša okoli 4 milijarde evrov.

Kako je ECB organizirana? ^{25.)}

Glavna organa ECB sta **Izvršni odbor** ter **Svet banke**. Izvršni odbor se sestoji iz predsednika ECB, podpredsednika ter štirih drugih članov. Skrbi za opravljanje vsekodnevnih nalog posameznih direktorátov, izvaja denarno politiko ECB in pripravlja seje Sveta banke, ki potekajo vsaka 2 tedna. Člani odbora ne smejo opravljati druge pridobitne ali nepridobitne poklicne dejavnosti. Njihov mandat je 8 let in ne morejo biti ponovno imenovani. Članstvo predlaga Evropski svet, ki se je predhodno posvetoval z Evropskim parlamentom ter Svetom ECB, potrdijo pa jih vlade oz. voditelji držav članic po medsebojnem soglasju.

Člani izvršnega odbora (december 2010)

- Jean-Claude Trichet (predsednik): poleg dela na francoskem inšpektoratu za finance, v Zakladniškem oddelku in ministrstvu za gospodarstvo, je delal tudi v Svetovni banki, Mednarodnem denarnem skladu ter bil guverner Banque de France.

- Vitor Constancio (podpredsednik): bivši vice guverner ter guverner centralne banke Portugalske, delal tudi kot minister in parlamentarec ter kot profesor ekonomije.

- Lorenzo Bini Smaghi (član): delal v Mednarodnem denarnem skladu, Banci d'Italia, Evropskem monetarnem inštitutu ter ECB.

- Jose Manuel Gonzales-Paramo (član): delal kot profesor ekonomije, ekonomski svetovalec, član sveta Banco de Espana ter kot svetovalec ter raziskovalec za Svetovno banko ter Mednarodno banko za razvoj.

- Jurgen Stark (član): zaposlen pri nemških ministrstvih za finance in gospodarstvo, podpredsednik Deutsche Bundesbank.

- Gertrude Tumpel-Gugerell (članica): bivša svetovalka avstrijskega finančnega ministra ter zaposlena v avstrijski centralni banki.

Slika 29: Svet ECB (vir: spletna stran ECB)

Svet banke sestavljajo Izvršni odbor ter guvernerji posameznih nacionalnih centralnih bank Evrosistema in je najvišji organ odločanja. Sprejema strateške odločitve glede monetarne politike, pri čemer guvernerji ne smejo predstavljati svojih držav, ampak morajo delovati neodvisno. Seje sveta se smeta udeležiti tudi predsednik Sveta EU ter član Evropske komisije, a nimata pravice odločanja. Svet med drugim oblikuje smernice za operacije nacionalnih centralnih bank s preostalimi deviznimi rezervami in za transakcije držav članic euroobmočja s svojimi operativnimi deviznimi sredstvi ter odobrava izdajo ter obseg evrobankovcev znotraj evroobmočja. Sprejema tudi poslovnik delovanja celotne ECB. Vsak član ima en glas, seje sveta pa so tajne. Svet se lahko odloči za objavo svojih posvetovanj.

Banka ima še **razširjeni svet banke**, ki ga sestavljajo predsednik in podpredsednik ter guvernerji bank vseh 27 držav EU. V tem svetu se usklajujejo denarne in tečajne politike EU ter poroča o napredovanju članic pri približevanju Evru. Mnenje razširjenega sveta se med drugim upošteva pri spremembah pravil o računovodstvu in finančnem poročanju, določanju kapitalnega ključa ECB in pogojih za zaposlitev osebja ECB.

Centralne banke izvajajo sklepe, ki jih sprejme Svet ECB. Njihove naloge so:

- operacije denarne politike
- upravljanje deviznih rezerv ECB
- upravljanje svojih deviznih rezerv (določene operacije morajo biti odobrene s strani ECB)
- upravljajo in nadzorujejo plačilne sisteme

- skupaj z ECB izdajajo bankovce in jih dajejo v obtok (objavljajo letna naročila bankovcev)
- zbirajo statistične podatke
- opravljajo druge funkcije zunaj Evropskega sistema centralnih bank, ki niso navedene v statutu, razen če Svet ECB z dvotretjinsko večino ugotovi, da so le-te v nasprotju z nalogami in cilji ESCB.

Posamezne države izdajajo kovance, vendar mora njihovo količino potrditi ECB.

ECB ima svoje predstavništvo v Washingtonu. Več informacije najdete na spletni strani ECB.
25.)

<http://www.ecb.int/ecb/html/index.sl.html>

Primerjava med Federal Reserve ter Evropsko Centralno Banko

Področje	Federal Reserve	ECB
Lastništvo	Deleži 12 področnih izpostav v rokah zasebnih bank	V lasti nacionalnih centralnih bank, delnice niso prenosljive. Lastnik Banke Slovenije je RS.
Upravljanje	<u>Svet guvernerjev</u> (7 članov) – imenuje jih predsednik, potrdi kongres	<u>Izvršni odbor</u> (6 članov) – predlaga jih Evropski svet, potrdijo vlade.
	<u>Zvezni komite za odprti trg</u> (FOMC) – svet guvernerjev + predsednik FR New York in 4 ostali področni predsedniki FR (enoletni rota sistem). 8 sestankov na leto. Področje dela – operacije odprtega trga in kupovanje, prodaja državnih obveznic	<u>Svet ECB</u> – Izvršni odbor + guvernerji nacionalnih CB. 24 sestankov na leto. Področje dela – smernice monetarne politike, devizne rezerve, poslovnik ECB
		<u>Razširjeni svet</u> – 27 guvernerjev – usklajevanje denarnih in tečajnih politik EU, mnenje o finančnem poročanju
Cilji dela	<ul style="list-style-type: none"> - stabilne cene - trajnostna ekonomska rast - maksimiziranje zaposlenosti 	<ul style="list-style-type: none"> - vzdževanje stabilnosti cen skozi vrednost evra in nizko inflacijo (do 2%) - harmonična ekonomska aktivnost in trajnostna rast s poudarkom na okolju, visoka stopnja zaposlenosti ter socialne zaščite
Pristojnosti	<ul style="list-style-type: none"> - operacije odprtega trga - obrestne mere - določanje obveznih rezerv - izdajanje bankovcev (vlada lahko izdaja kovance) 	<ul style="list-style-type: none"> - operacije odprtega trga - obrestne mere - določanje obveznih rezerv - izdajanje bankovcev (kovance lahko izdajajo posamezne države, količino odobri ECB)
Operacije odprtega trga	<ul style="list-style-type: none"> - repo pogodbe na dnevni bazi z zelo kratko ročnostjo - direktni nakup in prodaja vladnih obveznic - centralizirano: večina likvidnosti pride na trg prek FR NY ter avtoriziranih posrednikov (20 – 30) 	<ul style="list-style-type: none"> - reverzne transakcije na tedenskih avkcijah z ročnostjo 2 tednov - mesečne rever. transakcije z ročnostjo 3 mesecev - simultano v 13 nacionalnih CB s pooblaščenimi institucijami (400 – 600)
Obvezne rezerve	0 – 10%	2%
Neodvisnost	<ul style="list-style-type: none"> - Neodvisna agencija - Poroča kongresu 4 x letno - Predsednik lahko zamenja člana sveta - Nima neodvisne revizije 	<ul style="list-style-type: none"> - Visok nivo neodvisnosti, evropske institucije nimajo vpliva na ECB - Tedenska javna poročila - Seje Sveta ECB so tajne - Neodvisna revizija

Tabela 2: Primerjava med Federal Reserve ter Evropsko Centralno Banko ^{72.), 73.)}

Iz tabele je razvidno, da sistem Federal Reserve dopušča več potencialnih manipulacij, saj:

- se predsednika in člane sveta guvernerjev lažje imenuje na svoje položaje
- se likvidnost daje na trg prek ozke skupine pooblaščenih posrednikov
- so deleži FR v rokah zasebnih bank
- FR nima neodvisne zunanje revizije

Izvršni Odbor ECB je potrjen po posvetovanjih med parlamentom, evropskim svetom, Svetom ECB in končno med vladami posameznih držav. Svet ECB sestavljajo guvernerji nacionalnih CB, ki jih imenujejo nacionalne vlade in potrdijo nacionalni parlamenti. Tako je postopek imenovanja težji. Prav tako morajo biti člani izvršnega sveta iz vrst priznanih strokovnjakov (kar je razvidno iz trenutne sestave sveta), vendar pa kot opozarja S. Zarlenga, je to lahko dvorezen meč, kajti strokovnjaki se velikokrat trudijo slediti zastarelim monetarnim teorijam, namesto, da bi večjo pozornost namenjali posledicam svojih odločitev v praksi. ^{8.)} Prav tako, težji postopek imenovanja še ne zagotavlja neodvisnosti izpod vpliva (lobiranja) nekdanjih ali bodočih delodajalcev (npr. velikih bank). Izvršni odbor ima 8 letni mandat, kar pomeni, da v bistvu ni pomembno, katera stranka ima v evropskem parlamentu največ sedežev ali kateri komisarji so imenovani, kajti njihovi mandati gredo prek tega. Res je, da mora upoštevati sklepe sveta banke, vendar imata podpredsednik in predsednik v njem pravico tudi glasovanja. Mandat Sveta Banke Slovenije je 6 let, medtem, ko je mandat vlade 4 leta (tako imajo lahko ključni ljudje tudi, ko niso več v vladi, vpliv na denarno politiko).

Likvidnost ECB zagotavlja prek enakih denarnih instrumentov, vendar pa je dajanje na trg decentralizirano (čeprav centralizirano v smislu določanja politike) in poteka prek večjega števila ustanov. Lastnice ECB so nacionalne CB, lastnice le-teh (vsaj v Sloveniji) pa vlade. Tako naj bi bilo manj vpliva zasebnih interesov na odločanje ECB.

Oba sistema delujeta na podlagi ločenosti od države ter neodvisnosti. ECB je za razliko od FR neodvisno revizirana s strani zunanjih institucij, kar je velika prednost. Kljub temu, da poročata parlamentom, centralni banki pravzaprav nista dolžni slediti navodim drugih institucij ter tako odgovarjati državljanom za svoje odločitve. Kljub temu pa ima Evropsko sodišče pooblastila preiskovati in interpretirati dejanja ECB iz suma malomarnosti.

V primeru ZDA denar nastaja na podlagi zadolževanja (izdajanja vladnih obveznic), v primeru EU je kreacija novega denarja bolj zabrisana. S. Zarlenga pravi, da ECB do sedaj še ni jasno definirala pojma denarja ter tudi ne, katere smernice bo za to uporabljala.

»Usually the key feature of a monetary system is how new money is created, and added to the system, or removed from circulation. This is of paramount importance, because it is the main way the money system is controlled.« (S. Zarlenga, str. 634)

ECB neposredno nadzoruje naslednje metode kreacije in likvidacije denarja:

- *Določanje denarne politike* (določanje obrestnih mer, dotoka rezerv, srednjeročnih monetarnih ciljev, določanje smernic za njihovo implementacijo; nacionalne centralne banke morajo slediti navodilom ECB)

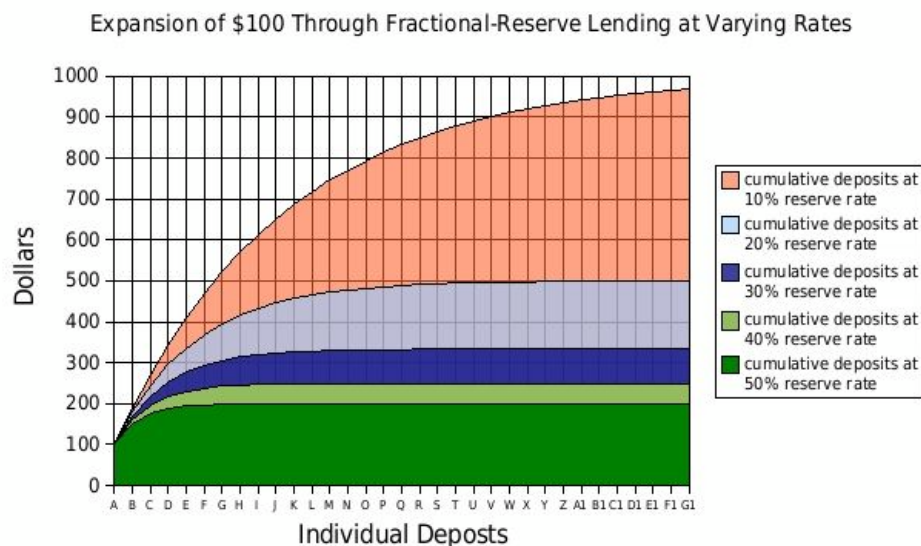
- *Tiskanje bankovcev* (avtorizacijo za tiskanje bankovcev daje izključno Svet ECB, bankovce lahko tiska sama ECB ali pa posamezne nacionalne centralne banke, kovance lahko v omejenih količinah kujejo nacionalne centralne banke same)
- *Monetiziranje vladnega dolga* (Člen 104 prepoveduje monetiziranje dolgov posameznih nacionalnih držav, tako da prepoveduje limit ter neposredni nakup nacionalnih obveznic ter obveznic njihovih institucij ter tako direktno financiranje nacionalnih zakladnic s strani ECB)
- *Operacije odprtega trga ter kreditne operacije* (centralne banke prav tako monetizirajo dolg neposredno skozi nakup vladnih in drugih dolžniških instrumentov na odprtem trgu. To prilije nov denar v obtok. Če prodajo te obveznice, se količina denarja v obtoku zmanjša; ECB in posamezne centralne banke lahko delujejo na odprtem trgu ter neposredno kupujejo in prodajajo (na mestu ali vnaprej), uporabljajo repo pogodbe ter posojajo ter si izposojajo terjatve ter druge instrumente bodisi v evrih ali drugih valutah ter dragih kovinah)
- *Kreiranje posojil skozi frakcionalni rezervni sistem* (ECB lahko zmanjša ali poveča potencial za kreiranje denarja skozi komercialne banke tako, da poveča ali zmanjša zahtevo za njihove rezerve) – slika spodaj
- *Minimalne rezerve* (ECB lahko zahteva, da imajo komercialne banke oz. ostale finančne institucije minimalne rezerve na računu ECB oz. nacionalnih centralnih bank, v primeru nespoštovanja zahtev lahko ECB institucije sankcionira)
- *Klavzula za primer kriznih situacij* (z dvotretjinsko večino lahko Svet uporabi druge metode, ki se mu zdijo najbolj primerne za monetarno kontrolo)

Tako kot v ameriškem primeru, ECB ne definira točno, kaj razume pod pojmom denar, kar se lahko v prihodnosti izkaže za eno izmed ključnih napak. Čeprav moč za kreacijo bankovcev leži v ECB, pa te moči ne definira jasno. Prav tako ne določa jasno, kako bo kreirala nov denar, ko ga bosta potrebovala rastoče evropsko gospodarstvo ter prebivalstvo.

Kljub temu vlade posameznih držav še vedno izdajajo svoje obveznice ter jih ponujajo na trgu, kjer jih lahko kupijo centralne banke ali komercialne banke. Na te obveznice pa so potem dolžne plačevati obresti, kar pomeni, da so dolžnice bankam.

Definicija nalog ECB je širša kot definicija FR, saj dodaja ekološko in sociološko perspektivo in se ne osredotoča zgolj na trdo ekonomsko linijo.

Nenazadnje, oba sistema dovoljujeta multiplikacijo kredita v privatnih bankah ter tako ustvarjanje denarja iz nič. Ta multiplikacija je vir tržnih špekulacij, panike ter zlomov. Kljub temu pa člena 73f in 73g pogodbe o ECB omogočata odločitveno moč za ustavitev valutnih manipulacij. ECB lahko ustavi manipulativne valutne tokove v in iz tretjih držav do 6 mesecev, vsaka članica ECB pa lahko takšno odločitev sprejme unilateralno nasproti državi, ki ni članica.

Slika 30: Ekspanzija denarja (100\$) v obtoku preko frakcionalnega rezervnega sistema z različnimi rezervnimi zahtevami (vir: www.wikipedia.org)^{74.}

Banka za mednarodne poravnave (Bank of International Settlements)

Banka za mednarodne poravnave (BIS) je bila ustanovljena l. 1930 v Baslu v Švici na pobudo Hjalmarja H. G. Schachta, nacističnega ministra za ekonomijo in predsednika Reichsbanke. Banka deluje kot nekakšna 'centralna banka vseh centralnih bank'. V njeni ustanovni listini je zapisano, da je banka imuna pred zasegom, zaprtjem in cenzuro, če se njeni različni lastniki znajdejo v medsebojni vojni. Njen uradni namen je bil posredovanje nemške odškodnine po prvi sv. vojni, vendar je hitro postala instrument za nasprotno namene. Postala je kanal za britanska in ameriška sredstva, ki so odtekala k Hitlerju ter nacistični stranki.

Slika 31: Hjalmar H. G. Schacht (vir: www.iamthewitness.com)

Njen prvi predsednik (do l. 1933) je bil Rockefellerjev bankir Gates W. McGarrah. V času 2. sv. vojne pa je bil njen predsednik, prav tako Američan, Thomas H. McKittrick, Morganov družabnik. Njegovi direktorji pa so med drugim bili: Hermann Schmitz, direktor nemškega kemičnega giganta I.G. Farben, baron Kurt von Schroder, direktor J.H. Stein Banke in glavni

financer gestapa, ter predstavnika Reichsbanke, dr. Walther Funk in Emil Puhl, katera je v odbor osebno imenoval Hitler.

V marcu l. 1938, po tem, ko so nacisti vkorakali na Dunaj, je bilo večina avstrijskega zlata ukradenega ter spravljenege v trezorje BIS v Baslu. Enaka usoda je doletela tudi Češkoslovaško zlato, s to razliko, da so Čehi zlato pred nemško okupacijo preposlali v angleško Bank of England. Čehi so bili prisiljeni prositi nizozemskega direktorja BIS, J. W. Beyena, naj od Bank of England zahteva, da se zlato pošlje v Basel. Že omenjeni guverner le-te, Montagu Norman, je prošnji brez pripomb ugodil.

Do l. 1939 je BIS investirala milijone v Nemčijo, le-ta pa je banki pošiljala nakradeno zlato (med drugim je bilo to zlato pobrano milijonom umorjenih Judov – v obliki poročnih prstanov, držal za cigarete in cigaretnih škatlic, okvirjev za očala ter celo zlatih zobnih zalivk). Banka je bila pod Hitlerjevo kontrolo, vendar je bil njen obstoj odobren s strani Velike Britanije in ZDA.

L. 1942 je McKittrick velikodušno odobril posojila v znesku nekaj milijonov zlatih švicarskih frankov nacistični vladi na Poljskem ter kolaboracionistični vladi na Madžarskem. Proti koncu vojne je shranjevanje nacističnega zlata v imenu BIS opravljala Švicarska Nacionalna Banka (Swiss National Bank).

L. 1944 je bilo ugotovljeno, da je večino dividend BIS pobirala Nemčija. Zaradi zgornjih razlogov je na konferenci v Bretton Woodsu ameriška vlada podprla resolucijo, po kateri naj bi to banko razpustili. Vendar pa so jo centralni bankirji uspeli izločiti iz končnega dogovora.

L. 1946 na Nurnberškem sojenju je Walther Funk priznal, da je imel Emil Puhl (zadolžen za pošiljke zlata) povezave v Ameriki ter da mu je bilo ponujeno visoko mesto v banki Chase malo pred Pearl Harborjem.

L. 1948 je BIS pod pritiski ameriškega finančnega ministrstva predala 4 milijonov \$ nakradenega zlata, zelo majhno frakcijo od celotne vrednosti, ki naj bi znašala 378 milijonov \$.

Kljub dokazom o navezi med Puhlom ter McKittrickom, je slednji dobil mesto podpredsenika Chase banke. L. 1950 je v Ameriko povabil Emila Puhla kot svojega častnega gosta.

Banka je torej ostala. Dolga leta po vojni je delovala v anonimnosti v zapuščenem hotelu, l. 1977 pa je dobila nove velike prostore v stolpnici (slika spodaj) in tako stopila iz ozadja. Banka ima vladno imuniteto, ne plačuje davkov ter ima svojo privatno policijo.

Trenutno je v banko vključenih 55 držav članic, vendar pa je skupina, ki se redno sestaja v Baslu veliko manjša. L. 1974 je bil znotraj banke ustanovljen baselski komite za bančno nadzorništvo (Basel Committee on Banking Supervision), ki ga sestavlja 20 guvernerjev centralnih bank. Le-ta določa globalna bančna pravila, med drugim kapitalske zahteve ter kontrolo rezerv. Znotraj te manjše skupine naj bi prav tako obstajala elita centralnih bank (ZDA, Švica, Nemčija, Italija, Japonska, Anglija).

Slika 32: Banka za Mednarodne poravnave, Basel, Švica (vir: www.businesspundit.com)

Preko svojih pravil, t.i. *Basel Accords*, ima banka veliko moč vplivanja na gospodarstva držav. To se je pokazalo l. 1988, ko je bil sprejet Basel I, ki je povečal kapitalske zahteve iz 6% na 8%. To je posebej prizadelo Japonsko, saj njene banke niso bile dovolj kapitalizirane. Posledica tega je bila, da so ustavile dajanje posojil, kar je sprožilo recesijo.

Med kolateralne posledice njenih pravil spada tudi veliko število samomorov indijskih kmetov, ki niso mogli dobiti posojil. BIS standardi za kapitalsko primernost določajo, da morajo biti privatna posojila odtehtana po riziku, le-ta pa naj bi bil določen s strani zasebnih agencij. Kmetje si njihovih uslug niso mogli privoščiti, zato so banke ta posojila označile s 100% rizikom in niso želele dajati posojil.

Prav tako imajo probleme v Koreji. Članek v Korea Times ("BIS Calls Trigger Vicious Cycle", 12 December 2008) pravi, da kljub temu, da je centralna banka dala bankam 35 trilijonov wonov, jih banke povečini ne posojajo naprej in to v času, ko podjetja krvavo potrebujejo denar.

Če banke ne izpolnjujejo kapitalskih zahtev BIS, jih doletijo sankcije. BIS pravzaprav sodeluje z Mednarodnim denarnim skladom (IMF), Svetovno banko, Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO) ter velikimi komercialnimi bankami. Kako ponavadi poteka scenarij?

V države v razvoju najprej pridejo ekonomski hitmeni (economic hitmen – glej John Perkins: Confessions of an economic hitman), ki skušajo vodstvo prepričati v nujnost in smiselnost najetja tujih posojil za velike projekte pod pretvezo gospodarskega razvoja. Države si denar sposodijo od Svetovne banke oz. velikih komercialnih bank v devizah. Takoj, ko to storijo, padejo pod regulative BIS. Potem, ko dolgov ne morejo odplačevati, vskoči IMF, ki skuša 'rešiti' položaj s prestrukturiranjem bančnega sektorja oz. odprtjem trga. Nato pridejo velike komercialne banke, ki pokupijo majhne domače banke, ki jih BIS razglasi za insolventne.

Ironija tega je, da države bogate z naravnimi dobrinami sploh ne potrebujejo tujih posojil, saj bi denar za zagon ekonomije lahko izdajale same.

Kljub regulativam BIS, pa so jih velike banke uspele zaobiti, saj so izkoristile njihovo veliko luknjo, ki dovoljuje manjše takse na dejavnosti izven plačilnih knjig (balance sheets). Banke so posojila odvezla iz knjig tako, da so jih združila v obveznice ter prodajale investitorjem.

To so banke v Ameriki lahko počele do Novembra 2007, ko je pričel veljati Basel II (sicer sprejet l. 2004), ki je položil kapitalne zahteve na temelj tržnega rizika - računovodski standard 'vrednost glede na rizik' (value-at-risk). Financial Accounting Standard Board (privatna institucija, ki določa računovodske standarde za privatni sektor) je sprejela standard FAS 157, imenovan tudi 'mark-to-market'. Le-ta zahteva od bank, da izravnajo vrednost svojih tržnih obveznic z njihovo trenutno ceno na trgu. Posledica tega je bila podobna kot posledica Basel I na Japonske banke in ameriške banke se od tedaj naprej borijo za preživetje.

Aprila 2009 je FAS 157 standard postal bolj ohlapen, vendar pa kritiki trdijo, da ni bil spremenjen v zadostni meri. Pomanjkanje kreditiranja tako ne prizadeva zgolj ZDA, temveč se širi v druge države prek njenih meja.

Prvega januarja 2013 bo v veljavo stopil Basel III ^{67.), 68.)}, ki bo med drugim zvišal kapitalske zahteve za banke (za Tier 1 kapital ^{69.)} iz 2% na 4.5%) ter postopoma uvedel obvezno rezervo ('capital conservation buffer') v višini 2.5% do l. 2019. Poleg tega naj bi ponujal vzpodbude, da se derivative, sklenjene direktno med dvema strankama (t.i. 'over the counter derivatives'), ki predstavljajo večino trgovanja, premakne v centralne institucije (verjetno klirinške hiše).

Ta ukrep pa skoraj gotovo ne bo zadosten, saj ne spreminja bančnega sistema v njegovih osnovah. V ZDA je bilo do sedaj ustanovljenih zgolj nekaj klirinških hiš, poleg tega, kot opozarja Louise Story v New York Times, so si velike banke, ki obvladujejo večino trga derivativov, prilastile monopol nad dvema najvplivnejšima. Člani njihovih komitejev za tveganje oz. 'risk committees', ki določajo pravila za trgovanje, prihajajo iz velikih bank in njihova imena so tajna. Članek kljub temu navaja seznam posredovan iz neimenovanih virov, ki so blizu ene izmed hiš - Inter Continental Exchange (ICE). Tako naj bi bili v odboru predstavniki: JP Morgan Chase, Deutsche Bank, UBS, Morgan Stanley, Barclays, Credit Suisse, Goldman Sachs, Bank of America ter CitiGroup. ^{76.)}

Jože Mencinger pravi: »Regulacija finančnega trga ni dovolj, saj regulacija napačnega sistema tega ne spreminja v dober sistem. Potrebno je vračanje k temeljem.« In še, da je »veliko 'finančnih produktov' treba razglasiti za goljufije ali igre na srečo.« ^{70.)}

Z globalno finančno krizo se pojavljajo tudi zahteve po ustanovitvi mednarodne valute in kot primerna institucija za njeno izdajanje se omenja ravno Banka za Mednarodne poravnave. Vprašanje je, ali potrebujemo svetovno valuto, ki jo izdaja banka s kriminalno zgodovino, ki je pod kontrolo močnih zasebnih bankirjev in ki ji ni mar za lokalne gospodarske in demografske posebnosti posameznih dežel?

Kje se trenutno nahajamo?

Banka Slovenije deluje na enakih principih kot Federal Reserve s to razliko, da je v državni lasti. Ko so člani enkrat imenovani, jim praktično ni treba upoštevati sklepov parlamenta, v ECB pa morajo delovati najprej v dobro evrosistema, ne Slovenije. Ustvarja denar iz nič, tako kot bi ga tudi država, če bi ga izdajala sama. To pravzaprav potrди tudi nekdanji guverner Arhar v intervjuju, ko pravi: »*Zaupanje med bankami se želi zdaj okrepiti z državnimi*

poroštvi, kjer pa denar pri prvem koraku v resnici ni potreben.« In nadalje: »Celo angleška centralna banka, ki je bila ustanovljena l. 1694 in je za švedsko druga najstarejša na svetu, v vsej svoji zgodovini ni imela tako nizke obrestne mere, kot jo ima trenutno (1,5 odstotka). To pomeni, da je inflacija izginila in ne povzroča več skrbi.« (Delo, 28.1.2009).^{13.)}

V resnici to pomeni, da centralna banka sama kreira višino inflacije in s tem vpliva na celotno gospodarstvo. To omenja tudi Tanja Manfreda v svoji diplomski nalogi - Banka Slovenije s svojo monetarno politiko vpliva med drugim tudi na zaposlenost in gospodarsko rast (str. 7).^{10.)}

Centralna banka z višino temeljne obrestne mere določa kakšna bo obrestna mera posojil komercialnih bank, ki se posojajo ljudem. Še slabše, višino temeljnih obrestnih mer določa ECB, Banka Slovenije pa se mora podrežati tudi pravilom Banke za mednarodne poravnave.

Pri nas deluje enak sistem kreditnega multipliciranja kot drugod in komercialne banke na ta način množijo denar v obtoku, denar, ki v resnici ne obstaja. To pomeni, da fizični denar v obtoku predstavlja zgolj majhen odstotek (slika spodaj).

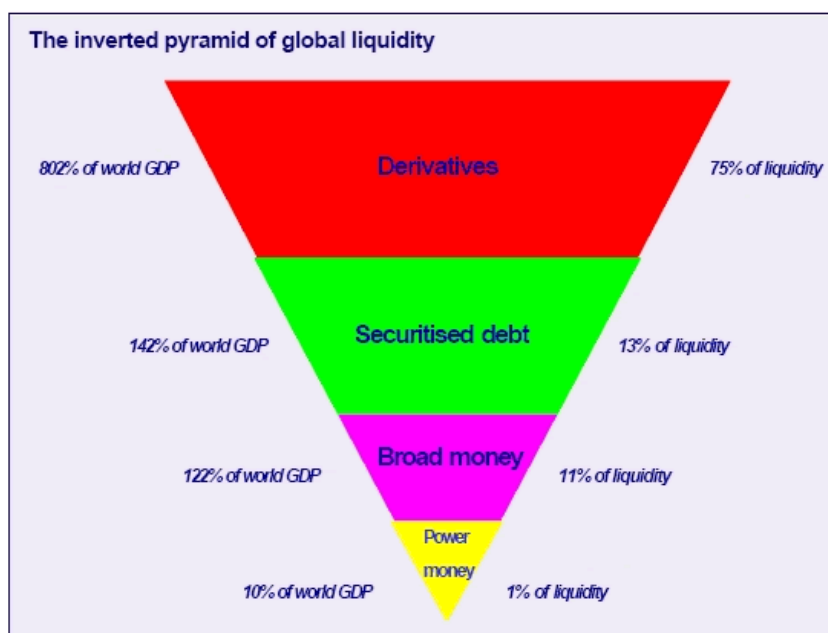

Figure 9. Source: BIS, Independent Strategy

Slika 33: Globalna likvidnost^{75.)} (vir: www.themarketoracle.co.uk)

Videli smo, da je FR pod močnim vplivom privatnih bančnikov, ki vplivajo na njeno politiko za svoje interese. Banka Slovenije je v državni lasti, vendar pa to po drugi strani morda daje trenutni politični eliti možnost določenega vplivanja na njene odločitve (med drugim tudi kar se tiče nadzora nad bankami, ki so pretežno v državni lasti). V obeh primerih gre za elito (bančno ali politično), ki zlorablja položaj za zasebne interese in ne deluje v dobro celotne skupnosti. Morda smo v Sloveniji imeli to srečo, da je politična elita (in njeni prijatelji) s tem, ko je želela imeti vpliv v slovenskih bankah (in podjetjih), na nek način zaščitila slovenski gospodarski trg pred špekulativnimi vplivi in prevzemi iz tujine. Nedavno je to temo odprl

kolumnist Financ Rado Pezdir, ki pa trdi, da je Banka Slovenije ščitila bančni kartel v državi na škodo gospodarstva.^{15.)}

To naj bi se z evropsko zakonodajo l. 2002 spremenilo, vendar pa je država tako postala bolj odprta za špekulativni vpliv. Verjetno je del tega negativnega kapitala dosegel tudi nas. Celo Banka Slovenije naj bi v obdobju pred zadnjo finančno krizo kupovala deleže v propadli banki Lehman Brothers, a naj bi sicer zavrnila razloge za skrb.^{11.)}

Morda smo v evrosistemu bolj zaščiteni, vendar pa ima le-ta nekatere slabosti, kot npr. nejasno definiran pojem denarja ter njegovo kreacijo, dopušča pa tudi multiplikacijo kredita s strani privatnih bank. Prav tako, z visoko postavljenimi cilji (npr. 3% deficit BDP), se lahko izkaže za nefleksibilnega na mednarodnem trgu.

Kako krhki smo in kako so finančne institucije mednarodno soodvisne, se je pokazalo ravno ob zadnji finančni krizi. G. Arhar v članku za Financial Times pove: »Investicije so v l. 2007 dosegle 30 % BDP in prihranki okoli 23, 24 % BDP. Razlika je bila pokrita z mednarodnim financiranjem. Ko je banka Lehman Brothers propadla, se je to čez noč zaprlo. Potreben je bil hiter odziv.« (Financial Times special report, 1.12.2009, str. 1).^{17.)}

Republika Slovenija uporablja enak mehanizem za banke na slovenskem ozemlju – jamstva oz. dokapitalizacijo v takšni ali drugačni obliki.^{16.)} Guverner Banke Slovenije, Marko Kranjec, v intervjuju za Finance (5.12.2010) pravi: »Kot nadzornik bank ugotavljamo, da je imel naš bančni sistem leta 2008 in v začetku leta 2009 likvidnostne težave, ker je bilo težko pridobiti vire na mednarodnih trgih. Tedaj se je država zadolžila, sredstva položila v banke v obliki depozitov in izboljšala likvidnost bank.« Edina razlika v ameriškem primeru je v višini sredstev.

Toda, razmislimo za trenutek: **bankirji so banke s slabim poslovanjem pripeljali v likvidnostne težave, reševati pa jih mora država, natančneje davkoplačevalci sami (prek višjih davkov, krčenja socialnih storitev, ipd.). Namesto, da bi država denar dala neposredno državljanom in podjetjem in tako stimulirala ekonomijo, ga je dala bankam, ki sedaj nočejo dajati posojil. Bankirji so upravičeni do nepoštenih in nezasluženih odpravnin in bonusov, kazensko pa verjetno ne bo odgovarjal nihče.**

Da povzamemo, katere so negativne strani sedanjega centralno bančnega sistema, ki so se pokazale v zadnjih 300 in več letih?

1. *Frakcionalni rezervni sistem (multiplikacija kredita):* banke dajejo posojila na podlagi svojih 'rezerv', ki so bile včasih zlato, danes pa večinoma vladne obveznice. Banke lahko posojajo desetkrat in več denarja kot ga imajo v resnici v rezervi.
2. *Zlati standard:* argument zanj je bil, da bo krotil inflacijo, vendar pa zlata ni dovolj, da bi v resnici pokril vso količino papirnatega denarja. Cena zlata je lahko podvržena manipulaciji s strani tistih, ki ga imajo veliko, poleg tega bankirji prav tako dajejo ven več posojil kot imajo dejanske vrednosti zlata na banki.
3. *Federal Reserve:* že od svoje ustanovitve je bila v rokah privatnih komercialnih bank in vse, kar ima danes 'v rezervi' so vladne obveznice, na podlagi katerih tiska denar. Večina centralnih bank po svetu deluje na podoben način.

4. *Federal Deposit Insurance Corporation ter Mednarodni denarni sklad IMF*: Obe organizaciji sta bili ustanovljeni z namenom zagotavljanja pomoči velikim bankam, ki so v igri frakcionalnega rezervnega sistema prenapihnile svoje dolgove.
5. *'Prosti trg'*: Prostega trga ni, saj se trg dandanes stalno manipulira prek vladnih agencij (npr. Federal Group on Financial Markets), hedge fondov ter velikih bank.
6. *'Globalizacija' in 'prosta trgovina'*: sta zgolj orodji v rokah velikih bank in multinacionalk za prevzem bančnega trga in gospodarstva v šibkejših državah. Država mora najprej odpreti svoj trg ter napraviti svojo valuto fleksibilno. Le-to se nato lahko s finančnimi napadi devalvira ter pokupi imetje v državi (naravne vire, nepremičnine, podjetja,...) veliko pod ceno.
7. *Drseča valuta*: manipulacije se dogajajo tudi na mednarodnem valutnem trgu, še posebej po l. 1971, ko so ZDA ukinile zlati standard. Z valutami se je pričelo trgovati kot z blagom.
8. *Kratka prodaja*: Špekulatorji uporabljajo to taktiko za to, da se tuja valuta devalvira. Kratka prodaja pomeni prodajo tuje valute, ki jo špekulator pravzaprav ne poseduje, ter je tako oblika ponarejanja denarja. Ko špekulant na veliko kratko proda valuto, to umetno potisne njeno vrednost navzdol, s tem pa se razvrednoti tudi blago, ki se trguje v tej valuti.
9. *Miti o inflaciji*: Ponavadi zasledimo trditve, da je inflacija posledica prevelikega tiskanja denarja. To je do neke mere res, vendar pa večino inflacije danes ustvarjajo banke samo, ko množijo količino denarja v obtoku prek izdajanja posojil z obrestmi. Banke dajo denar, vendar ne proizvajajo denarja za pokritje obresti, tako se morajo vedno znova jemati nova posojila.
10. *'Gospodarski cikli'*: V resnici naravnih 'gospodarski ciklov' ni. Ko je kredit lahko dobiti (nizke obresti), se gospodarska dejavnost širi. Ko kreditni balon postane prevelik, vskoči centralna banka ter ga skuša zmanjšati s povišanjem obrestne mere. Količina denarja v obtoku se zmanjša, dolžniki ne zmorejo plačevati in so prisiljeni v stečaje ter zasege imetij.

K temu bi lahko dodali še prikrivanje insolventnosti bank, njihov predatorski kapitalizem (posledica rahljanja zakonodaje o nezdržljivosti komercialnih in investicijskih poslov) ter vpletenost na manipulativnem hazardnem trgu derivativov.

Zaključimo lahko torej, da je sedanji bančni in finančni sistem neprimeren, ščiti ozko skupino ljudi na vrhu, t.i. 'elito' (bančnikov, gospodarstvenikov in politikov) in dopušča domače ter mednarodne špekulacije na finančnih trgih, ki lahko sesujejo celotne ekonomije. Zato potrebujemo korenite spremembe, ki bodo povrnilo legitimno suverenost nad izdajanjem denarja nazaj v roke ljudstva. Toda preden karkoli spremenimo, moramo v ozadju že pripraviti določene ukrepe, tako da ne bi prišlo do tržnega zloma in panike. V tej luči je razumljivo, da Gaspari miri ljudi glede deleža v Lehman Brothers, Arhar pa v obeh intervjujih ne reče nič o frakcionalnem rezervnem sistemu, ki je standardna praksa povsod po svetu. Nenadno razkritje bi verjetno povzročilo hiter padeč zaupanja v finančne institucije, pretreslo trge, verjetno pa bi se vrstili tudi izgredi na ulicah. Toda spremembe so potrebne. Kaj torej lahko storimo?

Kako naprej?

Kljub temu, da nam politiki obljublajo, da bodo šle stvari na bolje, pa nekateri resni analitiki trdijo, da če bodo države vodile takšno finančno politiko kot jo sedaj, se nam obeta recesija z dvojnimi dnom, propad dolarja kot svetovne rezervne valute ter devalvacija vseh ostalih pomembnih svetovnih valut.

Evropska monetarna unija (evrosistem) že ima probleme, saj je npr. Grčija že zadolžena več kot znaša njen letni BDP (Maastrichtska pogodba določa mejo 60%, bruto slovenski dolg je presegel letni BDP in znaša okoli 42 milijard \$, neto dolg je pri okoli 35% BDP ter tekoči primankljaj okoli 6 % BDP). Evropska Unija jo je morala v l. 2010 reševati z jamstvi, kjub temu, da naj to po pravilih EU ne bilo dovoljeno. **Grčiji je v območje evra pomagala prav banka Goldman Sachs, tako da je prek nerealne zamenjave valut prikrila njen dejanski dolg.** Več o tem si lahko preberete v naslednjem članku:

<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a8wj2A4RttMQ> ^{56.)}

Goldman Sachs je do l. 2006 vodil *Henry Paulson*, ki je nato postal finančni sekretar pod Georgem Bushem. Ko se je pričela bančna kriza je odobril več deset milijardno pomoč zavarovalniškemu gigantu AIG. Morebitni bankrot bi namreč močno prizadel Goldman Sachs. Paulson je na mesto predsednika Urada za finančno stabilnost (Office for Financial Stability) imenoval Neela Kashkarija, bivšega podpredsednika Goldman Sachs. Le-ta je odločal, kdo bo dobil denar iz vladnega jamstva. Kashkari je na mesto glavnega uradnika za investicije (Interim Chief Investment Officer) imenoval Reubena Jeffreya, uslužbenca Goldman Sachs. Ostali pomembni uslužbenci na finančnem ministrstvu pod Paulsonom so v tistem času bili: Dan Jester, Steve Shafran, Edward C. Frost in Robert K. Steel, vsi iz banke Goldman Sachs.

Članek v reviji Rolling Stone opisuje, kako je Goldman Sachs pod njegovim vodstvom združil skupaj riskantne toksične kredite, jim dal trojno AAA oznako ter jih prodal institucionalnim investitorjem, ki so uporabili depozite in pokojninske prihranke srednjega sloja. V l. 2004 je Henry Paulson vprašal Securities and Exchange Commission, če lahko sprostí omejitve na posojila. Članek piše:

»They felt restrained by certain rules that said they have to have one dollar for every twelve they lent out, so... then chief Hank Paulson went to the SEC and asked to basically end these rules, and they did it. There was no Congressional hearing, no vote or anything like that. The SEC granted Goldman and four other banks exemption to these rules and said you can lend as much money as you want, you don't really need to have any money.« (David Icke, str. 152)

Z Obamo je novi finančni sekretar postal že omenjeni Timothy Geithner. Na začetku l. 2010 so razkrita elektronska sporočila razodela, da je Geithner dve leti poprej naročil AIG naj uničijo dokaze o tem, kako je banka izplačala dolg do Goldman Sachs in Societe Generale z davkoplačevalskim denarjem, ki ga je dobila s poroštvom.

Kljub temu, da je banka vpletena v kriminalne posle, pa ima očitno protekcijo s strani politike. Že omenjeni Bob Chapman v poročilu z dne 1.1.2011 piše:

“In a civil action concerning \$5 billion in bogus MBS (mortgage backed securities) and other derivative products, Goldman Sachs, neither admitted or denied, and was found guilty of civil fraud, and paid a fine of \$500 million. They got to keep the other \$4.5 billion...”^{22.)}

Banka je pred kratkim investirala 450 milijonov \$ v podjetje Facebook ter pridobila pravico za skupno 1.5 milijarde njegovih delnic. Facebook še ne kotira javno na borzi, trenutno ima manj kot 500 lastnikov, zato po zakonodaji še ni dolžan javnosti razkriti finančnih rezultatov. Posel je prav za prav privatna javna ponudba ('initial public offering' – IPO), saj bodo prek Goldman Sachs njegovi bogati klienti sedaj lahko prišli do delnic Facebooka, s čimer se bo t.i. pravilo 500, ki ga postavlja Securities and Exchange Commission (SEC), zaobšlo. Facebook bi tako lahko bil prek banke, ki se je vpisala kot posamezni lastnik, v lasti tisočev ljudi.

Kot da vse to še ni dovolj, v letu 2010 naj bi banka dala na stran več kot 16 milijard dolarjev za bonuse svojih uslužbencev.^{88.)}

V Evropi pa so v slabem stanju tudi Portugalska, Španija, Italija (kateri naj bi v skupno evro valuto prav tako pomagal Goldman Sachs) ter Irska, ki je uradno naznanila, da bo sprejela jamstveno posojilo s strani EU.^{60.)} Njihov bankrot bi verjetno lahko ogrozil obstoj evra.

Guverner Kranjec nas sicer miri z izjavami kot so: »Prepričan sem, da bo evro preživel...« ter »ne vidim nobene nevarnosti za obstoj evra...« Bivši guverner Gaspari pa je manj optimističen: »Po tem, kar se je dogajalo v drugi polovici leta 2010, vidimo, da ni pravega odgovora na finančno krizo v Evropi.« Ter: »So poskusi rešiti probleme na individualni ravni, od primera do primera, ampak ne vemo, ali ti poskusi delujejo.« Prav tako je nakazal nepripravljenost, da bi Slovenija z jamstvi pomagala še kakšni državi evroobmočja.^{77.)}

Prav tako temu nasprotujejo ljudje v Nemčiji, ki je največje evropsko gospodarstvo. V EU so se zato začeli pojavljati klici po uvedbi evroobveznic, ki naj bi razpršile rizik dolga posameznih vlad na celotno skupnost. Andrew Bossomworth, portfolio manager pri največjem investitorju v suverene obveznice na svetu, Pimcu, pravi, da bo EU morala izdati obveznice, če bo želela rešiti krizo. Prav tako meni, da bi morale Grčija, Portugalska in Irska začasno zapustiti evroobmočje.^{78.)}

Možno je, da bo evru pomagala Kitajska, ki ima okoli 2.5 trilijonov dolarjev deviznih rezerv.^{79.)} Seveda takšna pomoč sigurno ne bo brez dodatnih pogojev, pisanih na roko Kitajski. Ob tem velja dodati, da je Kitajska največji lastnik ameriškega dolga (okoli 1 trilijon dolarjev). Je največji proizvajalec zlata ter peta po velikosti zlatih rezerv na svetu (okoli 1050 metričnih ton). Odveč pa tudi ni podatek, da kontrolira okoli 97% svetovne proizvodnje redkih kovin – npr. lantan in neodim, pomembnih za elektronsko industrijo, proizvodnjo hibridnih avtomobilov, vetrnih elektrarn, ipd. V letu 2011 bo njihov izvoz zmanjšala za tretjino.^{94.)}

Milosti in nemilosti zunanjih kreditorjev, vključno z IMF, bi se v Evropi lahko izognili na dva načina. Prvič, ECB do sedaj ni uporabila možnosti tiskanja denarja. Kot pravi *Richard Douthwaite*, soustanovitelj irske Fundacije za ekonomiko trajnostnega razvoja (Foundation for the Economics of Sustainability):

»Individual eurozone countries cannot create money out of nothing by quantitative easing. Only the European Central Bank has that power but it has not yet used it to inject money into

the system without withdrawing an equal amount. Consequently, every cent in use in eurozone economies has to have been borrowed by someone somewhere, at home or overseas.«^{87.)}

Douthwaite predlaga svojo obliko tiskanja denarja ('quantitative easing' - QE), tako imenovan **'deficit easing'**. Razlika je v tem, da se denar ustvarjen pri QE porabi za nakup bančnih obveznic. Banke tako pridejo do denarja (dokapitalizacije), potem pa je od njih samih odvisno, ali bodo posojale ter tako stimulirale ekonomijo, ali ne. Prav tako je odvisno od strank, ali bodo najemale posojila. 'Deficit easing' se temu krču izogne tako, da novo ustvarjeni denar vlade porabijo direktno ali pa ga dajo državljanom. Alternativno bi vlade lahko kupile obveznice lokalnih skupnosti ter jim tako zagotovile sredstva za premoščanje krize.

»Printing Euros and giving them rather than lending them to the member countries would be akin to the "Greenback solution"... To avoid inflating prices when the economy reaches full employment, the money could be taxed back to the government or returned as user fees for public services.«^(ibid.)

Drugič, kriza bi se lahko premostila skozi **javno banko**, podobno kot jo ima ameriška zvezna država Severna Dakota, ki je od pomladi 2009 edina zvezna država s proračunskim plusom (glej str. 67). Taka banka bi lahko državljanom posredovala kredit namesto tiskanega denarja.

»Neither states in the U.S. nor those in the eurozone can print their own money, but they CAN own banks, which can create bank credit on their books just as all banks do. Most of our money is now created by banks in the form of bank credit, lent at interest. Governments could advance their own credit and keep the interest.«^(ibid.)

Potrošniki v Sloveniji smo torej prepuščeni sklepom ECB, sklepom, ki ne bodo nujno obrodili pozitivnih sadov. Slovenija je sicer sprejela *Zakon o bančništvu*^{54.)}, ki štiti bančne vloge v višini do 100.000 EUR, vendar pa to ne pomaga dosti, če moramo čakati mesece na naš denar ali če se npr. zgodi devalvacija valute. Tako lahko čez noč izgubimo 20, 30% ali več vrednosti svojih prihrankov. Prihranke pa nam konec koncev lahko zapleni tudi država, kot je to storila Madžarska s prihranki za upokojitev.^{104.)}

Kaj lahko v prvi vrsti torej storimo sami? Razmisliti velja o:

- Varčevanju - ne porabljeni denarja za stvari, ki jih ne potrebujemo; varčevanje pri porabi energije, ...
- Večji neodvisnosti (energija – npr. fotovoltaika, hrana – več hrane pridelajmo sami, ...)
- Odpovedi nepotrebnim posojilom ter čimprejšnjem odplačilu starih
- Razpršitvi investicij - denar lahko naložimo npr. v plemenite kovine (več o tem na <http://kovine.si>^{63.)}), določene sklade, delnice, tudi nepremičnine
- Imetju dela prihrankov v določenih tujih valutah
- Hranjenju dovolj denarja v fizični obliki
- Večjem sodelovanju v soseski in lokalni skupnosti (pomoč, delitev dobrin, orodja, zemlje, ipd.), tudi s pomočjo društev (→ www.casovnabanka.si)^{24.)} ter spleta (→ www.streetbank.com)^{92.)}
- Izobraževanju o finančnem sistemu ter spremljanju dogajanja na finančnih in gospodarskih trgih (→ povezave na zadnjih straneh)

- Širjenju informacij o finančnem trgu ter pošiljanju svoje kritike, mnenj ter predlogov odgovornim ljudem na lokalni kot tudi državni ravni

(opomba: avtor ne prevzema odgovornosti za investicije posameznikov, za natančne informacije in nasvet se obrnite na finančnega svetovalca oz. druge vire)

Če vam grozi zaseg vaše hiše, ker ne morete odplačevati hipotekarnega posojila, se morda lahko oprete na naslednjo razsodbo sodišča v Minnesoti iz. l. 1969...

Tega leta se je vršil proces First National Bank of Montgomery proti Daly-ju. Obtoženi Jerome Daly je nasprotoval poskusu banke za zaseg njegove hiše, ker mu banka ni dala nobenega pravega denarja za posojilo. Sodniški zbor se ni veliko zanimal za argumente obtoženega, vse dokler ni mesto priče zasedel predsednik banke g. Morgan. Le-ta je na presenečenje vseh povedal, da je banka rutinsko proizvajala denar za posojila iz nič ter da je to standardna bančna praksa. Glavni sodnik g. Mahoney se je odzval z besedami: »To se sliši kot sleparstvo.« Predsednik je priznal, da je banka v sodelovanju s Federal Reserve Bank of Minneapolis zgolj z vnosom števil v računovodske knjige ustvarila \$ 14.000 za Dalyjevo posojilo. G. Morgan je priznal, da mu noben obstoječi zakon v ZDA tega ne dovoljuje. Sodišče je tako zavrnilo zahtevo banke za zaseg in obtoženi je lahko obdržal hišo.

Da pa groženj z zasegi ne bi bilo več, je potrebno spremeniti sedanji sistem. Katere so alternativne denarne metode?

Valute in banke lokalnih skupnosti

Ker je denar zgolj žeton, ki predstavlja vrednost, denarni sistem pa pogodbeni dogovor znotraj skupine ljudi, to pomeni, da lahko tudi lokalna skupnost izdaja svojo valuto.

Nekaj uspešnih primerov po svetu:

1. *Simec, Guardiagrele, Italija*: Bogati lokalni profesor Giacinto Auriti je izdal lokalno valuto simec. Le-to je menjal za lire ter se dogovoril z lokalnimi trgovci, da lahko pri njem zamenjajo simece nazaj v lire (v tem primeru 2 liri za en simec). Rezultat je bil, da so se cene prepolovile, ljudje so preplavili trgovine, lokalna ekonomija je zaživela. Ta praksa se je razširila še na sosednje kraje. Eventuelno so projekt v svoje roke prevzeli trgovci. Slabost tega italijanskega projekta je, da tak pristop potrebuje bogatega sponzorja, ki spravi kolesje v pogon.

Podobni projekti potekajo v nekaterih mestih v Angliji, med drugim v Totnesu ^{39.)}

<http://totnes.transitionnetwork.org/totnespound/home>

2. *Liberty Dollars, ZDA*: L: 1998 je privatna organizacija NORFED (National Organization for the repeal of the Federal Reserve Act and the Internal Revenue Code) začela izdajati valuto imenovano Liberty dollars, ki je bila podprta z zlatom in srebrom. Izdana je bila v obliki kovancev, zlatih in srebrnih certifikatov ter elektronskega denarja. Bankovci so bili tako dobro zasnovani, da jih je bilo težko ponarejati. Valuta se je v lokalnih trgovinah menjala z običajnimi dolarji v razmerju 1:1. Srebrni certifikati so predstavljali zgolj polovico dejanske vrednosti srebra v trezorju – razlika je šla k organizaciji za pokritje stroškov ter za njeno kampanjo. Do l.

2006 je bilo v obtoku 20 mil. liberty dolarjev, ki so tako postali druga največja valuta v ZDA. Tega leta je uradna kovnica ZDA razglasila, da so le-ti nelegalni, ker se jih lahko zmotno zamenja za uradno valuto. Pisarne NORFED-a sta preiskala FBI in tajna služba, ki sta zasegli tako računalnike kot tudi vse zlato in srebro. Kongresnik Ron Paul se je 1. 2007 skušal postaviti v bran taki praksi s predlogom zakona o prosti konkurenci valut – Free Competition in Currency Act. Problemi pri izdajanju take valute so torej lahko pravne narave, poleg tega pa lahko bankovci predstavljajo večjo vrednost od dejanske (ker je dragocenih kovin manj).^{35.)}

<http://www.norfed.org/>

3. **Global Exchange Network, Argentina:** Argentina je vpeljala spremembe, ki jih je zahteval IMF (privatizacija, fiksiranje pesa na dolar,...) ter l. 1995 bankrotirala. Banke so se zapirale, ljudje pa so ostali brez prihrankov. Kmalu so se travniki spremenili v vrtničke, vzniknili pa so tudi lokalni menjalni marketi. Neka okoljska organizacija je organizirala veliko prodajo, kjer so ljudje lahko prinesli stvari, ki so jih nameravali prodati. V zameno za to pa so dobili papirnata potrdila, ki so predstavljala denar. Z njimi so lahko kupili druge stvari. Kmalu se je ta sistem razvil v Global Exchange Network (Red Global de Trueque), ki se je razširila po Srednji in Južni Ameriki. Na vrhuncu je v njej sodelovalo 7 mil. ljudi. Nekatere lokalne oblasti so prav tako začele izdajati svoja potrdila, imenovana 'debt-cancelling bonds'. Študije so pokazale, da so cene v provincah, kjer so uporabljali lokalne valute, ostale stabilne v primerjavi s provincami, kjer tega niso uvedli. Sistem je imel nekaj pomanjkljivosti, vključno s slabim nadzorom nad ponarejanjem. Trenutno ta sistem uporablja nekaj desettisoč ljudi.
4. **Ithaca HOURS, ZDA:** Trenutno je v ZDA na voljo več kot 30 lokalnih papirnatih valut, med katerimi je najbolj uspešna Ithaca HOUR. 1 enota predstavlja 10 \$ oz. povprečno urno postavko. Bankovce se lahko zamenja za delo (storitve) oz. za blago v enaki protivrednosti. Drugi primer podobne valute je 'časovni dolar', ki ga je zasnoval profesor Edgar Cahn. Na tej podlagi je v Sloveniji pred kratkim zaživel družstvo Časovna banka Slovenije.^{18.)24.)31.)}

<http://www.ithacahours.org/>
<http://www.casovnabanka.si/>

Podobno vzporedno valuto uporabljajo tudi na Baliu za lokalne projekte (1 enota so 3 ure dela).

Slika 34: Bankovec Ithaca HOUR (vir: www.ithacahours.com)

5. *Potrdila na kmetijah*: Papirnata potrdila se lahko uporabljajo tudi na kmetijah in so namenjena temu, da kmet premosti težke čase do žetve. Primer le-tega je kmet v Massachusettsu, ki je izdal svoja potrdila potem, ko mu lokalna banka ni hotela odobriti kredita. Ljudje so lahko vplačali \$ 9, dobili za to potrdilo, ob žetvi pa to potrdilo zamenjali za pridelek v vrednosti \$ 10.
6. *'Caring relationship tickets', Japonska*: Ljudje pomagajo starejšim v zameno za potrdila o negovalnem odnosu. Ta potrdila se seštevajo in kasneje lahko porabijo za nego, ko je varčevalec sam potreben pomoči. Pokrivajo namreč področje, ki ni zajeto v nacionalnem zdravstvenem zavarovanju. Varčevalci lahko ta potrdila prenesejo tudi na drugo osebo, ki potrebuje pomoč (npr. sorodnika).
7. *Pogosti letalski potnik*: Nekatero letalsko družbo so uvedle t.i. 'frequent flyer miles', milje, ki se jih lahko zasluži s potovanjem z letalsko družbo, nato pa porabi v restavraciji, hotelu, supermarketu, za taksi, ipd. V ta projekt bi se lahko vključile tudi lokalne občine, razširile trgovanje ter zmanjšale pritisk davkov na občane.
8. *Elektronske valute, sistem LETS*: Prvi elektronski valutni sistem je zasnoval Kanadčan Michael Linton l. 1982, imenovan LETS – Local Exchange Trading System. Le-ta je informacijski sistem za beleženje človeškega truda. Kredit se elektronsko vzpostavi, ko si ga prebivalec sposodi od skupnosti v zameno za nakup blaga ali storitev. Po enakem postopku se tudi izbriše, ko je kredit vrnjen nazaj v obliki blaga ali storitev. Trenutno v Evropi, Avstraliji ter Novi Zelandiji obstaja okoli 800 takšnih lokalnih sistemov.^{49.)}

http://en.wikipedia.org/wiki/Local_Exchange_Trading_Systems

9. *The Grameen Bank, Bagladeš*: Mohammad Yunus je zasnoval lokalno banko Grameen (prevedeno: vas), v kateri lastništvo in nadzor ostajata v rokah posojiljemalcev. Takoj, ko varčevalec zbere določeno vsoto denarja, kupi (samo) eno delnico v banki. Obresti so postavljene tako, da ima banka majhen dobiček, ki gre nazaj k delničarjem v obliki dividend. Banka izdaja majhna posojila (začenši s \$ 50), s katerimi si lahko lokalni revni ljudje pomagajo oz. pričnejo s svojim majhnim podjetjem. Banka poroča, da je na ta način 54% strank že prekoračilo prag revščine. V 25 letih je banka izdala posojilo 5 milijonom ljudi.^{30.)}

<http://www.grameen-info.org/>

Lokalne valute dokazujejo, da denar ni nekaj, za kar bi nujno morali tekmovati. Je preprosto kredit, ki lahko nastane brez zlata, bank, vlad ali tiskarskih strojev. Vendar pa obstaja nekaj omejitev, kar se tiče kreditnih sistemov:

- preohlapne vzpodbude za vračilo dolga: ljudje si lahko dovolijo dolg vračati predolgo časa oz. ga ne odplačajo (to bi se lahko rešilo z zastavitvijo določenega dela njihovega premoženja oz. določenimi pogodbenimi določili).
- ne rešijo problema dolga glavne nacionalne valute. Davke se mora še vedno plačevati v tej valuti, prav tako računi (npr. telefon, energija, bencin, TV,...).

Nacionalni monetarni problem se lahko reši samo s celovito reformo nacionalne valute...

Reforma nacionalnih valut

1.) Legitimna pravica vlad do izdajanja lastnega denarja

Poleg tega, da bi vlade vzpodbujale in podpirale nastanek lokalnih valut oz. alternativnih oblik denarja, bi morala prva sprememba biti, da bi **države vzele nazaj legitimno pravico do izdajanja denarja**. Sedaj se v večina vlad po svetu zadolžuje pri svojih centralnih bankah (oz. mednarodnih kot npr. Svetovna banka ali IMF) preko izdajanja državnih obveznic. Centralna banka na drugi strani lahko manipulira trg prek določanja obrestnih mer in pogojev za komercialne banke, obenem pa praktično ni dolžna nikomur odgovarjati za svoja dejanja. Ljudstvo nima vpliva na to, kdo sedi v njenih odborih.

Argument proti vladnemu izdajanju denarja je vedno, da bodo vlade natisnile preveč denarja ter tako povzročile nekontrolirano inflacijo. Resnica je ta, da inflacijo v pretežni meri pozročajo banke same prek multipliciranja kreditov. Tudi v tem primeru ljudje nimajo vpliva na to, kdo v bankah sprejema odločitve.

Na drugi strani pa, če bi denar izdajala vlada, se jo zaradi napačnih odločitev lahko razreši prek interpelacije v parlamentu, ki je lahko dokaj preprost postopek. Na ta način bi ljudje imeli več vpliva na to, kakšna monetarna politika se vodi. In **kar je še bolj pomembno, vlada ne bi bila zadolžena**. Z denarjem, ki bi ga tiskala, bi lahko financirala javne projekte v korist vseh državljanov. Obenem pa bi ga lahko posojala in ga z nizkimi obrestmi reciklirala nazaj, financirala samo sebe, s čimer bi se davki znižali.

Stephen Zarlenga o tem pravi: *»Whether new money spent into circulation is inflationary or not will depend in large part on where and how it is spent. Direct it into warfare or pushing up asset prices as in a real estate or a stock market bubble, and it will be inflationary, at least in the areas into which it is directed, without production. But direct it into creating goods and services, and it's not necessarily inflationary because you are left with the goods and services, and they will tend to keep prices down.«*^{80.)}

Vlada bi se lahko lotila različnih nacionalnih projektov, podobnih smiselnih projektov, ki jih v svojem dokumentu omenja zgodovinar in ekonomist *Webster Tarpley*. Po njegovem mnenju bi lahko ZDA ustvarile 30 milijonov produktivnih delovnih mest skozi prenovo infrastrukture (avtoceste, železniško omrežje, vodovod in kanalizacija), gradnjo novih bolnic, gradnjo jedrskih elektrarn, ipd.^{12.)}

Podobno meni tudi Aleksander Svetelšek, sedanji predsednik uprave Petrola, ko pravi: *»V Sloveniji je trenutno največji problem administracija, ki zavira kup dobrih projektov. Drugi problem pa so investicije. Slovenija rabi velike investicije, v vrednosti dveh do treh milijard evrov, ki bi znova prebudile gospodarsko rast in s tem bistveno izboljšale tudi socialno stanje v državi, manj bi bilo brezposelnih in stanje duha v družbi bi bilo bistveno boljše... Če bi Slovenija zagnala dve ali tri investicije, vredne približno toliko, kot je šesti blok Termoelektrarne Šoštanj ali elektrarne na Savi ali denimo drugi železniški tir, bi vse to skupaj pomenilo močan investicijski zagon in varnost številnih delovnih mest za tri do pet let.«*^{81.)} Ta denar bi seveda lahko zagotovila država sama.

Največja skrb bi bila, kako izvesti spremembne, ne da bi se zaradi obstoječega kreditnega mehurja uničil celotni bančni trg skupaj s posameznimi državami. Obstajata dve vrsti dolga,

državni dolg ter dolg zasebnih bank. Državnega dolga bi se država lahko znebila z 'monetiziranjem', torej s spremembo dolga v denar. To sta že storili tako prva neodvisna vlada ZDA kot tudi Republika Slovenija na začetku 90ih.

Poleg tega bi morala država sprejeti še nekatere vzporedne ukrepe, da denar ne bi 'uhajal' iz države oz. se porabljal za nepravne namene, med drugim ^{80.)} :

- *kontrola novo nastalega kapitala*: če država izda milijarde, ampak jo te milijarde zapustijo skozi posameznike ali korporacije, potem država nima daljnoročnih koristi od tega. Javne projekte bi tako lahko dobivala primarno domača podjetja in posamezniki.

- *kontrola uvoženega blaga*: če se nov denar porabi za cenene uvožene artikle, namesto javne investicije in proizvodnje, bodo obogateli zgolj uvozniki, domača industrija pa bo osiromašena.

- *kontrola meja*: če država dovoli, da nova delovna mesta dobijo migranti, potem ni dolgoročnega pozitivnega učinka, saj bodo migranti denar prenesli v tujino.

- *kontrola socialne podpore*: socialna podpora bi morala biti dostopna samo nacionalnim državljanom, le-tem pa pod jasno določenimi pogoji (da ne bi prihajalo do prevelikega odliva).

- *vzpodbujanje varčevanja*: več imamo privarčevanega, bolj varni smo, če pride do krize.

2.) 100% rezervna zahteva za komercialne banke

Če bi denar izdajala država, bi le ta morala **zahtevati od zasebnih bank 100% rezervo za izdajo posojil**. Če bi se to izvedlo čez noč, bi to verjetno bankrotiralo banke, saj so vse zadolžene. Posojilo je izdano na podlagi obveznic, ki so obljuba plačila v prihodnosti. Ko je enkrat izdano, lahko postane del bančnih rezerv in na podlagi teh banka lahko izdaja nova posojila. Posoja neobstoječi denar (povečini z vnosom številčk na računalniški ekran), a je hkrati dolžna denar izplačati, če stranka to zahteva. Tako imajo banke dolg do centralne banke, ena do druge ter do svojih komitentov.

Če bi banke želele izničiti svoj obstoječi dolg s pravim denarjem, bi ga morale od nekje vzeti. Edina možnost bi bila dvigniti obrestne mere za posojila in spustiti obresti na depozite, kar bi zmanjšalo njihov dobiček ter jih naredilo bolj ranljive nasproti nebančnim finančnim institucijam. Prav tako bi zgolj govornice o takšnih ukrepih bi lahko povzročile padce bančnih delnic.

Banke bi se lahko znebile svojega dolga tako, da bi ga prodale investitorjem, česar se v bistvu že poslužujejo. Toda kje najti investitorje, ki bi kupili tako velik dolg? Spomnite se, da bi se z monetiziranjem dolga sprostila velika količina denarja, ki je sedaj v obliki obveznic. Ljudje, ki so prej svoje prihranke vlagali v vladne obveznice, bi iskali drug vir stalnega dobička. Managerji investicijskih fondov bi tu gotovo našli veliko priložnost in izoblikovali določene fonde v ta namen. Lahko bi kupovali bančni dolg z denarjem investitorjev ter ga zavili v paket obveznic. Investitorji bi tako eventualno dobili izplačane obresti, ki bi se nalagale na dolg.

Ker pa so ljudje zaradi nedavnih špekulacij postali skeptični do investiranja v dolgove pakirane v obveznice, bi bilo **nujno poopravi zakonodajo, ki ureja trg obveznic, tako da bi bila vsa pravila jasna, transparentna in vsi riziki znani**. Na ta način bi se lažje privabilo investitorje. Če pa se jih tudi na ta način ne bi moglo, bi se banke v končni fazi lahko obrnile na državno centralno banko za finančno pomoč – kar je natanko isto, kar se dogaja sedaj, vendar s to razliko, da se v tem primeru denar ne bi nevarno multipliciral ter s tem povzročal inflacijo.

Privatnega bančnega sistema se namreč ne da več reševati s pritokom rezerv, ustvarjenih zgolj z vpisom v knjige z namenom podpiranja ekspanzije piramidnega posojanja skozi multiplikacijo kredita (tabela 3 spodaj).

Banke so posredniki, ki v poslih priskrbijo denar. **Če ga posojajo z obrestmi, ni denarja v obtoku nikoli dovolj**. Problem se lahko zaobide z investicijskim oz. islamskim bančnistvom, kjer denar že obstaja, banke skupaj zgolj zberejo investitorje za projekte, ki potrebujejo financiranje. Banka omogoči posel ter izda delnice. Posel je skupni projekt. Investitor ima dobiček samo, če podjetje posluje z dobičkom. Podjetje pa posluje z dobičkom zgolj, če proizvaja dobre dobrine in storitve.

Fractional-Reserve Lending Cycled 10 times with a 20 percent reserve rate ^{[7][8][9][4]}			
individual bank	amount deposited	amount loaned out	reserves
A	100	80	20
B	80	64	16
C	64	51.20	12.80
D	51.20	40.96	10.24
E	40.96	32.77	8.19
F	32.77	26.21	6.55
G	26.21	20.97	5.24
H	20.97	16.78	4.19
I	16.78	13.42	3.36
J	13.42	10.74	2.68
K	10.74		
			total reserves:
			89.26
total amount deposited:		total amount loaned out:	total reserves + last amount deposited:
457.05		357.05	100
commercial bank money created + central bank money:		commercial bank money created:	central bank money:
457.05		357.05	100

Tabela 3: Primer kreditnega multipliciranja z 20% rezervno zahtevo. V realnosti je zahtevana rezerva precej manjša^{74.)} (vir: www.wikipedia.org)

Posamezniki in podjetja potrebujejo posojila in ta se lahko ustvarijo iz nič skozi 100% rezervni sistem, tako kot se to dogaja danes. Razlika je v tem, da bi denar izdajala vlada, obresti na to pa bi se porabile nazaj za javne projekte. Tako bi dobiček bogatil celotno skupnost in ne zgolj peščico 'elitnih' posameznikov.

Kako bi se tak prehod lahko izvedel? Verjetno bi bilo najbolj smotrno počasno dvigovanje zahtevanih rezerv vse do 100%.

3.) Depoziti občanov

Vendar pa, če bi banke izgubile možnost posojati depozite večkrat, bi verjetno izgubile zanimanje za shranjevanje depozitov. Kaj bi jih lahko nadomestilo? **V bistvu so potrebe posameznika kar se tiče depozitov precej preproste.** Potrebuje varen prostor, kjer lahko shrani denar ter ga na praktičen način dostavi do drugih. Te storitve bi lahko izvajala vladna agencija, nekaj podobnega kot ameriška U.S. Postal Service (1911 - 1967). Le-ta je v zameno za depozite izdajala obveznice, ki so garantirale letne obresti, ter depozitne certifikate in denarna naročila (money orders). Današnja inačica podobnega sistema bi morala biti posodobljena, da bi odgovarjala modernim zahtevam. Ker bi ta funkcija padla pod okrilje ene vladne službe (centralne banke s svojimi izpostavami), ne bi bilo tolikšne potrebe prenakazovati denar na druge račune, s čimer bi se zmanjšali tudi stroški, ki so s tem povezani. Komercialne banke po tem predlogu bi morale zapreti svoje depozitne storitve ter se preimenovati, morda v 'privatne finančne institucije', s čimer bi se izenačile s pokojninskimi in vzajemnimi skladi, zavarovalnicami, ipd. Banke tako ne bi potrebovale tolikšnega števila izpostav, deloma bi jih lahko pokupila centralna banka za vzpostavitev svojih hranilnic. **Privatne finančne institucije bi prav tako lahko najemale posojila od centralne banke tako kot banke danes, vendar pa bi bile obresti postavljene tako visoko, da bi jih to odvrčalo od manipulativnih iger na denarnih trgih.**

4.) Krediti

S tem sistemom bi zasebno izdajanje kreditov postalo zgodovina. Vendar pa je to pomemben del današnje družbe in trgovanja, kako bi torej dosegli, da bi se ta storitev obdržala? Teoretiki od Cotton Mathersa do Benjamina Franklina in Michaela Lintona trdijo, da je denar v bistvu kredit, predujem na podlagi človekove obljube za vračilo. Izvira iz te obljube in ne iz depozita nekoga drugega na banki. Kar je narobe z današnjim sistemom je to, da gredo obresti v žepe bank, ki za izdajo predujmov niso zastavile ničesar svojega. Problem bi se lahko rešil s tem, ko bi se izdajanje predujmov na računih preneslo na resnično nacionalne banke, ki bi delovale kot agenti vlade oz. parlamenta, edinih pristojnih za izdajo nacionalnega denarja. Kreditne storitve so v resnici podaljšek depozitnih funkcij bank. Ko uporabimo kreditno kartico, gre denar iz našega računa, ne iz računa nekoga drugega. Naša obljuba plačati postane lastnina ter obenem obveza banke, ne da bi se v posel vpletalo denar banke ali denar kogarkoli drugega. Institucija, ki bi skrbela za take transakcije kreditnih kartic, bi bila pooblaščen za oboje – depozite ter za izdajo kreditnih predujmov. **Vladna bančna agencija te vrste ne bi imela nobenih želja po dobičkih, zato ne bi odirala ljudi z velikmi obrestmi. Kredit bi se lahko dajal z razumnimi obrestmi, ki bi bile fiksne, pod določenimi pogoji bi se lahko izdajale celo brez obresti.**

5.) Problem derivativov

Danes je 97% vrednosti derivativov v ZDA v lasti 5 bank, med katerimi sta največji JPMorgan Chase ter Citibank. JPMorgan Chase jih ima v vrednosti okoli 57 trilijonov \$, kar pomeni da za vsak dolar svoje neto vrednosti, banka riskira okoli 7.5 \$. Vse, kar je treba je, da propade malo več kot 13% derivativov in celoten kapital banke bi bil čez noč izbrisan.

Za razliko od normalnih iger na srečo (casinoji, loterije, ipd.) trgovanje z derivativi ni obdavčeno, kar je eden izmed razlogov, da lahko banke z računovodskimi triki prikazujejo svoje bilance kot likvidne. **S preprosto majhno obdavčitvijo (predlagatelji menijo, da bi bil morda dovolj 0.1%), bi njihovo trgovanje postalo vidno pred javnostjo. Tako bi se bržkone razkrilo, da je mnogo velikih bank v resnici že bankrotiranih.** Za to ne bi bila potrebna parlamentarna preiskava. Bankrotirane banke bi lahko prevzela država po principu vlaganja sredstev v zameno za njihove deleže ter se s tem izognila obtožbam o nacionalizaciji. S takšnim manevrom pa bi se rešilo še nekaj drugim problemov, saj so te velike banke vpletene v predatorski kapitalizem, kratko prodajo, manipuliranje deviznih trgov ter uničevanje podjetij.

6.) Problem obresti

Danes se količina denarja v obtoku širi skozi nakup vladnih obveznic s strani centralne banke ter komercialnih bank. Le-te plačajo z denarjem, ki so ga ustvarile iz praznega zraka. Banke posojajo kredite ter zaračunavajo obresti zanje, kar ustvarja 'nemogoče pogodbe', kajti denarja ni nikoli ustvarjenega dovolj, da se odplača obrestne zahteve.

Obresti so vključene v vse stopnje produkcije in trgovanja. Ocenjuje se, da kumulativne obresti tako dosežejo polovico končne cene izdelka. To pomeni, da bi eliminiranje obresti lahko cene eventuelno prepolovilo.

V sistemu brez državnega dolga ter brez obresti na posojila bi se dolg potrošnika moral regulirati sam. To dobro ponazarja že omenjeni LETS sistem. Preprost primer:

Maja speče piškote za Janeza, ki ji plača z enim LETS kreditom tako, da ga odvzame iz svojega računa ter ga prenese na njenega. S tem je pravkar ustvaril denar. Janez opere Špelin avto in za to dobi en kredit od nje, kar zbalansira njegov račun. Špela pomaga Maji na vrtu ter za to prejme en kredit in tako so vsi računi zopet na ničli.

Če to prenesemo na širšo skupnost – narod, potem bi se denar ustvarjal takrat, ko bi državljani vzeli kredit iz banke, ki bi bila lasti skupnosti. Denar dandanes nastaja na popolnoma enak način s to razliko, da ga ustvarjajo zasebni bankirji. Toda monetarnega sistema brez obresti ne moremo pričakovati kaj kmalu, poleg tega imajo obresti določene prednosti, kot npr. vzpodbujajo dolžnika k plačilu, ponujajo neko kompenzacijo posojilodajalcu za uporabo njegovega denarja ter omogočajo upokojenjem zanesljiv dohodek. Kako obdržati te prednosti ne da bi sprožili problem 'nemogoče pogodbe'?

Problem je mogoče rešiti tako, da bi bila edina entiteta v državi, pooblaščen za posojanje z obrestmi, država sama. Obresti bi šle nazaj k državi in le-ta bi denar vrnila nazaj v skupnost oz. deloma porabila za financiranje nujnih državnih služb. Na ta način državi ne bi bilo treba vedno znova tiskati novega denarja za pokritje razlike med glavnico in obrestmi.

Kako bi to delovalo v praksi? Država bi izdala npr. 110 EUR, od tega bi 100 EUR posodila z 10% obrestmi, 10 EUR pa bi porabila za javne projekte. Teh 10 EUR že predstavlja 10% obresti, ki bi eventuelno pritekale nazaj k državi skupaj z glavnico, 100 EUR. Tako ne bi bilo treba vedno znova tiskati novega denarja, temveč bi se le-ta zgolj recikliral. V primeru večjih družbenih potreb po denarju (npr. naravne katastrofe), bi se natisnilo toliko denarja, kolikor bi se ga potrebovalo za projekte (delo in material). Tako bi se izognili inflaciji, saj bi se dotok denarja povečal skupaj s povpraševanjem. Še več, davki ne bi bili potrebni.

To je idealen scenarij, ki bi zahteval poddržavljenje vseh finančnih institucij, ki danes tako ali drugače posojajo denar. To je za večino ljudi na zahodu trenutno nepredstavlljivo, zato bi bil trenutno morda bolj primeren polovičen sistem, pol zaseben in pol državen. Vlada bi bila prvi izdajatelj in posojilodajalec, privatne finančne institucije pa bi reciklirale ta denar v obliki posojil. Obresti bi še vedno šle v njihove zasebne žepe, toda ne v takem velikem obsegu kot danes. Dotok denarja bi se tako še vedno moral povečevati, da bi pokrili obresti, vendar manj. Kakšna pa bi morala biti količina letno sproščenega denarja, da bi se izognili nevarnosti inflacije?

E. H. Brown pravi, da je l. 2006 ameriški BDP znašal 12.98 trilijona \$, medtem ko je bil celoten dohodek prebivalstva 10.23 trilijona, od česar je bilo 10% investiranega in ne porabljenega za dobrine in storitve. To pomeni, da je bila kupna moč 3.77 trilijona \$ manjša kot skupna cena prodanih dobrin in storitev. Kje so potrošniki dobili teh 3.77 trilijona? Sposodili so si ga od bank, ki so denar ustvarile z računovodskim vnosom v knjige. Namesto njih bi lahko država l. 2006 izdala 3.77 trilijona \$, ne da bi povzročila dodatno inflacijo. Kaj bi se lahko naredilo s tako veliko vsoto denarja? Poročilo Združenih narodov iz l. 1995 omenja, da bi zgolj 80 milijard \$ prepolovilo vso svetovno lakoto ter revščino. Poleg tega bi se lahko investiralo v stanovanja, ki bi tako postala bolj dostopna, ter v obnovljive vire energije (solarna, geotermalna, vetrna ter energija plimovanja).

Islamski svet je bolj naklonjen ideji brezobrestnega posojanja, saj Koran prepoveduje zaračunavanje obresti. Vendar pa so bankirji zaobšli tudi to zapoved, saj se v praksi ponavadi dogaja, da banke namesto obresti zaračunajo honorar. Na primer: v imenu stranke kupijo posest ter jo prodajo stranki za višjo ceno. Islamski puritanci temu nasprotujejo ter se še vedno držijo stare interpretacije obresti. L. 2007 je iranski predsednik zagovarjal vrnitev k sistemu brez obresti ter imenoval novega guvernerja centralne banke. Ta odločitev bi bila lahko eden izmed razlogov, zakaj se je zahod obregnil ob Iran.

Eden izmed problemov, zakaj bi bile banke nenaklonjene posojanju brez obresti, je tekmovalna narava bančnega trga. Vendar pa **na Danskem in Švedskem že obstajajo brezobrestne hranilnice in posojilnice.** Te so zasnovane v združni obliki (co-operative) brez namena generiranja dobička. So zgolj ponudnice storitev, ki za pokritje stroškov zaračunajo honorar.

Negativna stran posojil brez obresti je, da bi lahko povzročila nepremičninski balon, če ne bi bila dobro nadzirana. Problemu bi se lahko izognili z določitvijo ustreznih plačilnih in dohodkonih zahtev ter s skrajšanjem odplačilnih rokov.

Druga nevarnost bi bila v uporabi teh lahkih posojil na borznem trgu (tako kot se je to dogajalo na Japonskem). Problem je rešljiv s tem, da bi bil kredit na voljo zgolj za trdne, prave dobrine in ne za špekuliranje, investiranje za dobiček ali kratko prodajo (t.i. real bills doctrine).

Posojila brez obresti so morda še precej let stran, vendar pa bi za začetek lahko izdajali posojila s fiksnimi in skromnimi obrestmi, kar bi posojanju povrnilo zanesljivost.

7.) *Lokalne oblasti*

Zavoljo zaščite državne valute, lokalnim oblastem ne bi bilo dovoljeno izdajanje denarja. Namesto **tega bi lahko dobile od države brezobrestna posojila za smiselne javne projekte**. Danes so javni projekti večinoma neprofitabilni, ker so kreditirani z obrestmi, kar njihovo ceno mnogokrat poveča. Dober primer je most Humber v Angliji (odprt l. 1981), ki je stal 98 milijonov funtov, toda do l. 1992 je dolg zaradi obresti narasel na 439 milijonov. Vskočiti je morala vlada z donacijami. Most je sicer vsako leto prinašal dobiček in če bi bil financiran z brezobrestnim posojilom, bi se projekt z leti sam poplačal.

Kako bi lokalne skupnosti lahko posojila vrnila? Ena možnost so davki, vendar boljša opcija leži v tem, da bi **lokalne oblasti zbrale sredstva skozi podjetne iniciative, ki bi pobirale honorar za svoje storitve**.

Primer podobno (in dobro) delujočega sistema je **otok Guernsey**, ki se nahaja približno 75 milj južno od Velike Britanije. L. 1816 so se njegovi morski zidovi rušili, njihove ceste so bile blatne in ozke. Dolg je znašal 19.000 funtov, medtem ko je bil celotni letni prihodek otočanov zgolj 3.000 funtov, od katerih so morali plačati 2.400 za plačilo obresti.

Potem pa je lokalna vlada začela izdajati lasten denar, ki je bil obresti prost. V razmaku parih desetletij je nekajkrat izdala vladne bankovce za javne projekte (morski zidovi, ceste, cerkve, šole, trgi,...). Količina denarja se je močno povečala, vendar ni bilo inflacije. Do l. 1958 so izdali 542.000 funtov brez inflacije.

Guernsey ima davek na dohodek, a je relativno nizek (20%) ter preprost in brez 'lukenj'. Nima davka na dediščino ter je brez vladnega dolga. Komercialne banke poslužujejo zasebne kliente, vendar vlada nikoli ne gre v dolg. Že skoraj dve stoletji izdaja svoj denar; med tem časom se je količina denarja povečala za 25 x pa vendar je njena ekonomija ostala stabilna, cvetoča in brez inflacije.

Drugi primer je zvezna država ZDA **Severna Dakota**. Le-ta je edina v Ameriki, ki ima lastno banko. Ustanovljena je bila l. 1919 z namenom pomagati malim kmetom in podjetnikom izpod primeža železniških podjetij ter bank iz drugih zveznih držav. Danes deluje kot centralna banka in opravlja podobne funkcije kot izpostave FR, vendar se od nje bistveno razlikuje.

Deleži FR so v rokah privatnih bank, medtem kot je Banka Severne Dakote (BSD) 100% v državni lasti. Od nje se zahteva, da deluje v javnem interesu. Njen cilj je omogočiti stabilne finančne storitve z namenom podpirati poljedelstvo, trgovino in storitve v državi. Izogiba se rivalstvu s privatnimi bankami, tako da z njimi deluje kot partnerica. Večino posojil izdajajo lokalne banke, BSD sodeluje pri posojilu tako da deli rizik, zakupi in zniča obrestno mero in zakupi posojila in tako osvobodi lokalne banke, da lahko posojajo več.

Njena druga funkcija je omogočiti sekundarni trg za nepremičninska posojila, ki jih kupuje od lokalnih bank. To je državi pomagalo zaobiti nepremičninsko krizo, saj sekundarnega trga niso vodili posojilodajalci v senci, temveč država banka.

Ostale storitve, ki jih banka omogoča, so: garancije za podjetniške iniciative in študentska posojila ter nakup lokalnih obveznic. Banka prav tako financira državni proračunski primanjkljaj. BSD ima račun pri Federal Reserve, vendar pa njeni depoziti niso zavarovani pri FDIC. Zavarovani so s strani zvezne države same, kar je razumna poteza v času, ko je FDIC blizu bankrota.

Več o tem si preberite v članku E. H. Brown:

<http://www.webofdebt.com/articles/pottersville.php>

Problem dolga tretjega sveta, mednarodna valuta ter mednarodni denarni standard

Večino današnjega dolga držav tretjega sveta imajo v rokah ameriške banke. Če bi se le-te spremenilo v zvezne agencije, bi lahko z lahkoto odpravile obstoječi dolg.

Odpis dolga je že bil tema v IMF, vendar gre povečini zgolj za prenos oz. prerazporeditev dolga iz revnejših na bogate države. Problem bi se lahko rešil, tako kot je bil ustvarjen – skozi računovodske knjige. V praksi bi to pomenilo, da bi se dolžniške obveznice preprosto ukinilo, vendar bi se jih še vedno obdržalo za potrebe bančnega računovodstva. Odpis dolga je pomemben, saj bi se skozi ekonomsko varnost zmanjšala nevarnost formiranja terorističnih skupin, zmanjšal pritisk na okolje ter zmanjšalo širjenje nalezljivih bolezni.

Toda odpis dolga je zgolj prvi korak. Če želimo povleči države iz revščine, bi bilo potrebno stabilizirati nacionalne valute, ki sedaj prosto drsijo na deviznem trgu, kjer so lahka tarča špekulantov z veliko denarja. Kako doseči stabilnost? Ena možnost je investiranje v derivative, vendar so le-ti dragi in riskantni, druga možnost je zlati standard, a se je izkazal za neprimerne. Tretja možnost je vezanje nacionalne valute na dolar, vendar pa valuta tako izgubi fleksibilnost ter eventuelno devalvira (nedavni primer je Venezuela).

Nekatere države kot Ekvador in El Salvador so šle še dlje ter preprosto spremenile svoje valute v dolarje. To je na kratki rok zmanjšalo obrestne mere in inflacijo ter stabiliziralo valuto. Vendar pa so se izdelki podražili, ko so valute sosednjih držav devalvirale. Prav tako so države izgubile nadzor nad izdajo denarja, dolarje lahko izdajajo le ZDA. Rezultat tega je bil zmanjšanje izdatkov za socialne programe, ki so prizadeli že tako revne prebivalce.

Nekateri kot rešitev omenjajo mednarodno valuto, toda kdo bi jo izdajal? Če bi jo izdajale države same, potem bi bil globalni dotok denarja ranljiv za neodgovorna ravnanja vlad. Po drugi strani, če bi valuto izdajala zgolj ena mednarodna institucija, npr. IMF, potem bi bil rezultat enak kot v primeru popolne 'dolarizacije', tokrat v svetovnem merilu. Je pa še tretja pot, ki jo predlaga *World Constitution and Parliament Association*. **Namesto, da bi si države sposojale denar od centralne banke z obrestmi, bi bile pooblaščen za uporabo lastnega brezobrestnega kredita.** Tako bi zgolj monetizirale svoj kredit. Denar bi morale vračati v rednih obrokih, tako kot sedaj, in ko bi dosegle določen prag, si ne bi mogle več sposojati. Toda ker ne bi bilo obresti, bi lahko vrnilo dolg skozi produkcijo dobrin in storitev. Če še vedno ne bi mogle vriti dolga, bi v Svetovnem parlamentu lahko zaprosile za poravnavo, toda odločitve, kdaj in za koliko povečati dotok denarja, bi bila v njihovih rokah.

Dokler pa se taka radikalna sprememba ne zgodi, svetovna trgovina še vedno poteka v različnih valutah, ki so ranljive za špekulativne napade. Ta rizik je potrebno odstraniti, toda kako?

J. M. Keynes je predlagal, da bi bile valute vezane na košarico dobrin. Tako bi ena valutna enota predstavljala določeno težo, npr. v zlatu, srebru, bakru, govedini, žitu, volni, itd. Drugi zagovorniki tega sistema so *Michael Rowbotham*, *Lyndon LaRouche* in *dr. Mahathir Mohammad*. Verjetno pa je še najbolj uporaben predlog *Fredericka Manna*, ki je l. 1998 predlagal, da bi bile **valute ovrednotene glede na indeks potrošniških cen** (consumer price index – CPI). Ker pa njegovo jedro, ki se uporablja za določanje inflacije, ne vključuje dobrin z visoko stopnjo cenovne ranljivosti (hrana, energija, lastništvo nepremičnin), bi bilo potrebno te nujne stroške vključiti noter. Kako bi to potekalo v praksi?

Predpostavljajmo, da bi bila Mednarodna valutna enota (international currency unit - ICU) ekvivalentna indeksu potrošniških cen oz. dogovorjeni frakciji. 1. januarja tekočega leta nam računalniško vzorčenje vseh nacionalnih trgov pove, da je vrednost 1 ICU v ZDA 1 dolar. Iste dobrine, ki jih lahko kupimo za 1 dolar, stanejo v Mehiki 10 pesov in v Veliki Britaniji pol funta. Ko bi prečkali mejo iz ZDA v Mehiko, bi zamenjali 1 dolar za 10 pesov in s tem denarjem bi lahko kupili enako količino dobrin kot v ZDA. 10 pesov bi v Britaniji zamenjali za pol funta, a še vedno lahko kupili enako količino dobrin.

Vrednost valute bi bila tako določena z aktualnimi cenami na trgu in ne z njeno količino, s katero trgujejo špekulanti na mednarodnem trgu. Če bi bilo delo oz. dobrine cenejše v določeni državi, bi bilo zato, ker so tam bolj številne oz. dostopnejše. Valute ne bi bile več dobrine za trgovanje, temveč bi bile kuponi za mednarodno prepoznane vrednostne enote.

Določanje takega mednarodnega standarda bi potrebovalo nova mednarodna pogajanja oz. novi Bretton Woods.

Zaključki

Zasebno komercialno bančništvo, kot ga poznamo danes, je zastarelo, predatorski kapitalizem investicijskih bank pa je parazit, ki se zajeda v produktivnost. Mnogo bank je prikrito bankrotiranih in veliko držav je na dobri poti do tja.

Katere spremembe so torej potrebne?

- Določene ustavne in zakonske dopolnitve, po katerih bi bila država edina pristojna izdajati denar v vseh njegovih oblikah.

Videli smo, da v obeh primerih, najsi je centralna banka v privatnih rokah kot npr. Federal Reserve ali v državni lasti kot npr. Banka Slovenije ali Bank of England, prihaja do zlorabe moči za zasebne interese, saj so centralne banke v izdajanju denarja ločene od države ter nad njimi ni nobenega pravega nadzora.

- Neodvisno nadzorstvo centralne banke in velikih bank - vpogled v vse njihove operacije, še posebej v operacije odprtega trga, položaj na trgu derivativov, manipuliranje denarnega trga ter uporabo računovodskih trikov za prikrivanje insolventnosti.

- Regulacija in kontrola derivativnega trga preko obdavčenja ali pa prepoved le-tega.
- Javni prevzem bankrotiranih bank ter uporaba njihovih podružnic, tako da služijo kot lokalne izpostave državne centralne banke. Le-te bi izvajale depozitne naloge ter izdajale kredite prebivalcem. Vsakršne obresti bi šle nazaj v državno zakladnico.
- Ukinitiv multipliciranja denarja skozi frakcionalni rezervni sistem s strani zasebnih bank. Izdajanje zasebnih posojil bi bilo omejeno na recikliranje obstoječega denarja ali pa na posojanje novega denarja, ki bi ga izdala državna centralna banka.
- Postopno monetiziranje državnega dolga. V večini primerov bi se to lahko vršilo prek spleta v elektronski obliki.
- Izdajanje brezobrestnih kreditov lokalnim skupnostim za infrastrukturo in druge javne projekte.
- Pooblastitev parlamenta, da bi skozi državno zakladnico letno izdajal denar za programe, ki bi promovirali splošno blaginjo. Da bi se preprečilo inflacijo, bi se lahko nov denar porabil zgolj za projekte, ki bi prispevali nove dobrine in storitve v ekonomijo. Prav tako bi se izdaja letne količine denarja omejila z določenim pragom, npr. razliko med BDP ter nacionalno kupno močjo. Tako bi se ponudba izenačila s povpraševanjem.
- Pooblastitev parlamenta, da bi financiral javne programe, katerih storitve oz. produkti bi se prodajali ljudem za določen honorar ter tako vrnil denar nazaj v zakladnico (npr. obnovljivi viri energije). Tako bi se davki postopno znižali.
- Postopna odprava davka na dohodek.
- Začetek novih pogajanj za nove mednarodne monetarne standarde, novi Bretton Woods, ki bi eliminiral dolg držav tretjega sveta, vezal menjalniške tečaje na košarico dobrin ali pa na faktorizirani indeks potrošniških cen, vzpostavil regulative oz. prepovedal špekuliranje ter omogočil brezobrestna posojila v mednarodni valuti.
- Ostale domače reforme, ki bi bile potrebne, bi vključevale: javno financirane volitve, reformo medijev (razbijanje njihovega monopola), reformo pravil lobiranja, temeljno univerzalno zdravstveno zavarovanje ter ojačanje zakonov o obveznicah.

S postopnimi spremembami, ki so nanizane zgoraj, bi današnji sistem lahko spremenili v svoboden, pošten in dolga prost. Končni rezultat sprememb bi se odražal v:

- eliminiranju davka na dohodek
- eliminiranju državnega dolga, ki pohaablja mlajše generacije
- sprostitvi sredstev, potrebnih za javne projekte (infrastruktura, hiše, obnovljivi energetski projekti)
- socialnem sistemu, ki bi podpiral upokojence, in ki bi zamenjal pokojninski sistem, zaradi katerega se danes delavci mnogokrat držijo morečih služb, delodajalci pa težje tekmujejo na mednarodnih trgih
- eliminiranju 'gospodarskih ciklov'
- razpoložljivosti posojil z obrestnimi merami, ki ne bi bile podvržene nepredvidenim manipulacijam zasebnih centralnih bank

- eliminaciji velikih valutnih devalvacij in ekonomskih vojn

Te spremembe so tako ali drugače povečini že bile del zgodovine in so uresničljive tudi danes in to prav v vaši skupnosti. Da bi postale resničnost, pa mora med nami zrasti zavedanje o trenutnem položaju našega denarnega sistema, njegovem delovanju ter o možnih alternativah.

Kot pravi David Boyle v Money Matters: »Ljudje ne delajo in ustvarjajo ekonomijo, ker bi želeli podpirati ekonomijo. Kreirajo in so v medsebojnih odnosih, in to je tisto, kar ustvarja ekonomijo«. (str. 16).

Še naprej se izobražujte o tej temi ter budno spremljajte aktualna dogajanja (povezave in viri spodaj). Podprite posameznike in skupine, ki si prizadevajo za preobrazbo sistema v bolj preglednega in poštenega. Prav tako informirajte odgovorne ljudi na lokalni in državni ravni in od njih zahtevajte konkretne spremembe. Informirajte tudi novinarje in medijske hiše ter od njih zahtevajte pošteno posredovanje informacij državljanom, kajti zato obstajajo, in ne za trgovanje z informacijami ter ščitenje interesnih skupin in posameznikov.^{84.)}

Predvsem pa, posredujte to besedilo naprej čim večim prijateljem in znancem...

Povezave in viri

Po številki zaznamka:

- 1.) Bernard Lietaer: The Future of money
<http://www.lietaer.com/>
- 2.) Chicago Federal Reserve: Modern Money Mechanics
http://www.bibliotecapleyades.net/archivos_pdf/money_mechanics.pdf
- 3.) Ellen Hodgson Brown: Web Of Debt
www.webofdebt.com
- 4.) G. Edward Griffin: The Creature from the Jekyll Island
<http://www.realityzone.com/info.html>
- 5.) John Perkins: Confessions of an economic hitman
- 6.) John Perkins: The Secret history of the American empire
<http://www.johnperkins.org/>
- 7.) Operation Northwoods
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/news/20010430/northwoods.pdf>
- 8.) Stephen Zarlenga: The Lost science of money
<http://www.prosperityuk.com/prosperity/articles/zarlenga.html>
<http://www.prosperityuk.com/prosperity/articles/zarlenga.html> (intervju)
- 9.) Svetovna banka: Slovenia – From Yugoslavia to European Union
<http://www-wds.worldbank.org>
- 10.) Tanja Manfreda: Tolarski blagajniški zapisi Banke Slovenije (diplomska naloga)
http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/manfreda2054.pdf
- 11.) Uni Credit Banka: France Arhar – Bančni rezultati za leti 2006 in 2007 so deformirani (intervju)
- 12.) Webster G. Tarpley: Depression recovery program
<http://tarpley.net>
- 13.) Delo (28.1.2009): France Arhar o razmerah na finančnih trgih
<http://www.delo.si/clanek/75105>
- 14.) Finance: Kaj so hedge skladi
<http://www.finance.si/267861/Kaj-so-hedge-skladi>
- 15.) Finance: Pezdir – Banka Slovenije je ščitila bančni kartel
<http://www.finance.si/267680/Pezdir-Banka-Slovenije-je-%B9%E8itila-ban%E8ni-kartel?src=rad030110>
- 16.) Finance: Monika Weiss – Rigelnikova banka dobila 100 milijonsko državno jamstvo
<http://www.finance.si/267315/Rigelnikova-banka-dobila-100-milijonsko-dr%BEavno-jamstvo/rss>

- 17.) The Financial Times: Slovenia – A special report
<http://media.ft.com/cms/7ff84498-ddce-11de-b8e2-00144feabdc0.pdf>
- 18.) Mladina: Časovna banka Slovenije
http://www.mladina.si/dnevnik/14-07-2009-casovna_banka_slovenije/
- 19.) American Monetary Institute
<http://www.monetary.org/index.html>
- 20.) Banka Slovenije
<http://www.bsi.si/>
- 21.) Banka za mednarodne poravnave
<http://www.bis.org/>
- 22.) Bob Chapman
<http://theinternationalforecaster.com/>
- 23.) Catherine Austin Fitts
<http://solari.com/blog/>
- 24.) Časovna banka Slovenije
<http://www.casovnabanka.si/>
- 25.) Evropska centralna banka
<http://www.ecb.int>
- 26.) Free Gold Money Report
www.fgmr.com
<http://www.fgmr.com/on-the-cusp-of-hyperinflation.html>
- 27.) G. Edward Griffin: Freedom Force International ('Money & Banking Issues')
<http://www.freedomforceinternational.org>
- 28.) Gerald Celente
<http://www.trendsresearch.com/>
- 29.) Gold Anti-Trust Action Comitee (GATA)
<http://www.gata.org/>
- 30.) Grameen Bank
<http://www.grameen-info.org/>
- 31.) Ithaca HOURS
<http://www.ithacahours.org/>
- 32.) John Pilger
<http://www.johnpilger.com/>
- 33.) Max Keiser
<http://maxkeiser.com/>
- 34.) Mednarodni denarni sklad
<http://www.imf.org>

35.) NORFED

<http://www.norfed.org/>

36.) Ron Paul

<http://www.campaignforliberty.com/>

37.) Svetovna banka

<http://www.worldbank.org/>

38.) Svetovna trgovinska organizacija

<http://www.wto.org/>

39.) Totnes Pound Project

<http://totnes.transitionnetwork.org/totnespound/home>

40.) Alex Jones: Fall of the Republic (dokumentarec)

<http://www.youtube.com/watch?v=VebOTc-7shU>

41.) Alex Jones: The Obama Deception (dokumentarec)

<http://www.youtube.com/watch?v=eAaQNACwaLw>

42.) Ben Bernanke: zaslišanje pred kongresom

<http://www.youtube.com/watch?v=n0NYBTkE1yQ>

43.) John Perkins: Intervju

<http://www.youtube.com/watch?gl=IL&hl=en&v=yTbdnNgqfs8>

44.) John Pilger:

- Obama and Empire (predavanje)

<http://www.youtube.com/watch?v=gXL998q7skI>

- New Rulers of the World (dokumentarec)

<http://www.johnpilger.com/videos/the-new-rulers-of-the-world>

45.) Derivativi

[http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_\(finance\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_(finance))

46.) Futures

http://en.wikipedia.org/wiki/Futures_exchange

47.) Kolateralne dolžniške oblige (Collateral Debt Obligations)

http://en.wikipedia.org/wiki/Collateralized_debt_obligation

48.) Obama – administracija

http://en.wikipedia.org/wiki/Obama_Cabinet#Personnel

49.) Sistem LETS

http://en.wikipedia.org/wiki/Local_Exchange_Trading_Systems

50.) Skupina tridesetih – Group of Thirty

http://en.wikipedia.org/wiki/Group_of_Thirty

51.) Ustava Republike Slovenije

<http://www.dz-rs.si/index.php?id=150&docid=28&showdoc=1>

- 52.) Zakon o Banki Slovenije 1991
http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991001.pdf
- 53.) Zakon o Banki Slovenije 2006
<http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&cl=B&mandate=-1&o=10&new=1#list>
- 54.) Zakon o bančništvu
<http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&new=1&cl=B>
- 55.) Charles Higham: Trading with the Enemy
- 56.) Bloomberg (19.2.2010): Greece's debt and Goldman Sachs: Week in review,
<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a8wj2A4RttMQ>
- 57.) David Icke: Human race get off your knees
www.davidicke.com
- 58.) Dinastija Rothschild
http://en.wikipedia.org/wiki/Rothschild_family#Jewish_Identity_and_Positions_on_Zionism
- 59.) David Boyle: Money Matters
- 60.) BBC (18.11.2010): Irish Republic to get bailout loan, says central bank,
<http://www.bbc.co.uk/news/business-11782356>
- 61.) The American View: Franklin Sanders: Money – Substance or symbol, pt. 1
<http://www.theamericanview.com/index.php?id=670&PHPSESSID=c5039635cca478748d1e98d7c8ce5391>
- 62.) Lord James of Blackheath (govor, 1.11.2010)
http://www.youtube.com/watch?v=QaA-5_IjkeE&feature=related
- 63.) Kovine.si
<http://kovine.si> ('ABC investiranja v fizično zlato in srebro')
- 64.) Joan Veon: When central banks rule the world (predavanje)
<http://www.youtube.com/watch?v=vEJdeWvGIZU>
- 65.) Statistični Urad republike Slovenije
www.stat.si
- 66.) Finance: Marko Kranjec – Skrbi me predvsem hitro naraščanje zadolženosti slovenske države
<http://www.finance.si/branost>
- 67.) Basel iii Accord
<http://www.basel-iii-accord.com/>
- 68.) Basel III
http://en.wikipedia.org/wiki/Basel_III#Summary_of_Changes_Proposed_in_Basel_III
- 69.) Tier 1 kapital
http://en.wikipedia.org/wiki/Tier_1_capital
- 70.) Nedeljski Dnevnik (5.12.2010): Bolj kot Grčijo in Irsko rešujemo velike evropske banke, intervju z Jožetom Mencingerjem

- 71.) Amped Status: David DeGraw: The Wall Street Pentagon Papers - Biggest scam in world history exposed,
<http://ampedstatus.com/>
- 72.) University of Georgia, Terry College of Business: Federal reserve Vs. European Central bank,
www.terry.uga.edu/~rswjr/7920/team6.ppt
- 73.) Cecchetti, S. G., O'Sullivan, R. (2002): The European Central Bank and The Federal Reserve,
<http://people.brandeis.edu/~cecchett/pdf/cecchetti%20osullivan%202003.pdf>
- 74.) Kreacija denarja
http://en.wikipedia.org/wiki/Money_creation
- 75.) The Market Oracle: Global liquidity pyramid is stopping US dollar from collapsing
<http://www.marketoracle.co.uk/Article205.html>
- 76.) The New York Times (12.12.2010): A secretive banking elite rules trading in derivatives,
<http://www.cnbc.com/id/40628316/>
- 77.) ABC News (23.12.2010): ECB's Kranjec says euro will survive despite problems
<http://abcnews.go.com/Business/wireStory?id=12464764>
- 78.) Der Spiegel (20.12.2010): Bond leader Pimco sees eurozone in danger
<http://www.spiegel.de/international/business/0,1518,735657,00.html>
- 79.) Delo (23.12.2010): Kitajska pomoč evroobmočju
<http://www.delo.si/clanek/133894>
- 80.) Prosperity.co.uk (april 2009): Money reform is not inflationary,
<http://prosperityuk.com/2009/04/money-reform-is-not-inflationary/>
- 81.) Delo (Sobotna priloga, 18.12.2010): Aleksander Svetelšek: V Petrolu ni vezane trgovine (intervju)
<http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Sobotna+priloga/>
- 82.) Finance (3.12.2010): Rusija in Kitajska opustili dolar,
<http://www.finance.si/296631/Rusija-in-Kitajska-opustili-dolar>
- 83.) Porter Stansberry
<http://www.stansberryresearch.com/>
- 84.) Ana Jud: Dosje rokomavhi (necenzurirano pričevanje o slovenskih trgovcih z informacijami)
<http://anajud.eu/>
- 85.) U.S. National Debt Clock,
<http://www.usdebtclock.org/>
- 86.) Daily Reckoning (22.12.2010): Gerald Celente: Wake-Up call – Top 10 trends of 2011
<http://dailyreckoning.com/wake-up-call-top-10-trends-of-2011/>
- 87.) OpEdNews.com (24.12.2010): Ellen H. Brown: Austerity fails in Euroland – time for some 'deficit easing'
<http://www.opednews.com/articles/1/AUSTERITY-FAILS-IN-EUROLAN-by-Ellen-Brown-101224-538.html>

- 88.) Guardian (21.1.2010): Goldman Sachs bonus pool trimmed to \$16 bn
<http://www.guardian.co.uk/business/2010/jan/21/goldman-sachs-bonus-cut>
- 89.) Peter DeGraaf
<http://www.pdegraaf.com/>
- 90.) Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act
<http://www.opencongress.org/bill/111-h4173/text>
- 91.) John Coleman: The Rothschild Dynasty
- 92.) Streetbank
www.streetbank.com
- 93.) Washingtons Blog (29.12.2010): Underneath the happy talk, is this as bad as the Great Depression?,
<http://www.washingtonsblog.com/2010/12/underneath-happy-talk-is-this-as-bad-as.html>
- 94.) Independent (30.12.2010): Hi-tech industries in disarray as China rations vital minerals,
<http://www.independent.co.uk/environment/green-living/hitech-industries-in-disarray-as-china-rations-vital-minerals-2171789.html>
- 95.) Frakcionalno rezervno bančništvo
http://en.wikipedia.org/wiki/Fractional-reserve_banking
- 96.) Council on Renewal (12.8.2010): David Vrabel: Monopoly Money and Global Banking Cartel,
<http://csper.wordpress.com/2010/08/12/monopoly-money-and-the-international-banking-cartel/>
- 97.) Greg Palast (10.10.2001): The Globalizer who came in from the cold,
<http://www.gregpalast.com/the-globalizer-who-came-in-from-the-cold/>
- 98.) The Trials of Henry Kissinger (dokumentarec)
<http://www.youtube.com/watch?v=OpMuH0FYmCk&feature=related>
- 99.) David DeGraw (4.1.2011): Facebook Makes Pact with the Devil – Goldman Sachs Private IPO – Welcome to Neo-Feudal Facebook!
<http://daviddegrow.org/2011/01/facebook-makes-pact-with-the-devil-goldman-sachs-private-ipo-welcome-to-neo-feudal-facebook/>
- 100.) Bloomberg (4.1.2011): Obama said to consider William Daley for top post, possibly chief of staff
<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-03/obama-said-to-consider-william-daley-for-top-white-house-post.html>
- 101.) New York Post (9.5.2010): Feds probing JPMorgan trades in silver pit
http://www.nypost.com/p/news/business/feds_probing_jpmorgan_trades_in_gZzMvWBqOJpB55M7Rh9vwM
- 102.) National Inflation Association (14.12.2010): JPMorgan covering silver short position
<http://inflation.us/jpmorgancoveringsilver.html>
- 103.) JP Morgan silver manipulation explained (1. in 2.del)
<http://www.youtube.com/watch?v=Gl47z2g2EvI>

104.) Beforeitsnews.com (4.1.2011): Hungary, Poland and three other nations take over citizen's pension money to make up government budget shortfalls
<http://beforeitsnews.com>

Po abecednem redu glede na vrsto publikacije / vira:

Knjige in publikacije

Ana Jud: Dosje rokomavhi (necenzurirano pričevanje o slovenskih trgovcih z informacijami)
<http://anajud.eu/>

Bernard Lietaer: The Future of money
<http://www.lietaer.com/>

Cecchetti, S. G., O'Sullivan, R. (2002): The European Central Bank and The Federal Reserve,
<http://people.brandeis.edu/~cecchett/pdf/cecchetti%20osullivan%202003.pdf>

Chicago Federal Reserve: Modern Money Mechanics
http://www.bibliotecapleyades.net/archivos_pdf/money_mechanics.pdf

Charles Higham: Trading with the Enemy

David Boyle: Money Matters

David Icke: Human race get off your knees
www.davidicke.com

Ellen H. Brown: Web Of Debt
www.webofdebt.com

G. Edward Griffin: The Creature from the Jekyll Island
<http://www.realityzone.com/info.html>

John Coleman: The Rothschild Dynasty

John Perkins: Confessions of an economic hitman

John Perkins: The Secret history of the American empire
<http://www.johnperkins.org/>

Operation Northwoods
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/news/20010430/northwoods.pdf>

Stephen Zarlenga: The Lost science of money
<http://www.prosperityuk.com/prosperity/articles/zarlenga.html>
<http://www.prosperityuk.com/prosperity/articles/zarlenga.html> (intervju)

Svetovna banka: Slovenia – From Yugoslavia to European Union
<http://www-wds.worldbank.org>

Tanja Mafreda: Tolarski blagajniški zapisi Banke Slovenije (diplomska naloga)

http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/manfreda2054.pdf

Uni Credit Banka: France Arhar – Bančni rezultati za leti 2006 in 2007 so deformirani (intervju)

University of Georgia, Terry College of Business: Federal reserve Vs. European Central bank,
www.terry.uga.edu/~rswjr/7920/team6.ppt

Webster G. Tarpley: Depression recovery program
<http://tarpley.net>

Revije, časniki in spletni članki

ABC News (23.12.2010): ECB's Kranjec says euro will survive despite problems
<http://abcnews.go.com/Business/wireStory?id=12464764>

Amped Status: David DeGraw: The Wall Street Pentagon Papers - Biggest scam in world history exposed,
<http://ampedstatus.com/>

BBC (18.11.2010): Irish Republic to get bailout loan, says central bank,
<http://www.bbc.co.uk/news/business-11782356>

Beforeitsnews.com (4.1.2011): Hungary, Poland and three other nations take over citizen's pension money to make up government budget shortfalls,
<http://beforeitsnews.com>

Bloomberg (19.2.2010): Greece's debt and Goldman Sachs: Week in review,
<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a8wj2A4RttMQ>

Bloomberg (4.1.2011): Obama said to consider William daley for top post, possibly chief of staff
<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-03/obama-said-to-consider-william-daley-for-top-white-house-post.html>

Council on Renewal (12.8.2010): David Vrabel: Monopoly Money and Global Banking Cartel,
<http://csper.wordpress.com/2010/08/12/monopoly-money-and-the-international-banking-cartel/>

Daily Reckoning (22.12.2010): Gerald Celente: Wake-Up call – Top 10 trends of 2011
<http://dailyreckoning.com/wake-up-call-top-10-trends-of-2011/>

David DeGraw (4.1.2011): Facebook Makes Pact with the Devil – Goldman Sachs Private IPO – Welcome to Neo-Feudal Facebook!
<http://daviddegraw.org/2011/01/facebook-makes-pact-with-the-devil-goldman-sachs-private-ipo-welcome-to-neo-feudal-facebook/>

Delo (28.1.2009): France Arhar o razmerah na finančnih trgih
<http://www.delo.si/clanek/75105>

Delo (23.12.2010): Kitajska pomoč evroobmočju
<http://www.delo.si/clanek/133894>

Delo (Sobotna priloga, 18.12.2010): Aleksander Svetelšek: V Petrolu ni vezane trgovine (intervju)
<http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Sobotna+priloga/>

Der Spiegel (20.12.2010): Bond leader Pimco sees eurozone in danger
<http://www.spiegel.de/international/business/0,1518,735657,00.html>

Finance: Kaj so hedge skladi
<http://www.finance.si/267861/Kaj-so-hedge-skladi>

Finance: Pezdir – Banka Slovenije je ščitila bančni kartel
<http://www.finance.si/267680/Pezdir-Banka-Slovenije-je-%B9%E8itila-ban%E8ni-kartel?src=rad030110>

Finance: Monika Weiss – Rigelnikova banka dobila 100 milijonsko državno jamstvo
<http://www.finance.si/267315/Rigelnikova-banka-dobila-100-milijonsko-dr%BEavno-jamstvo/rss>

Finance: Marko Kranjec – Skrbi me predvsem hitro naraščanje zadolženosti slovenske države
<http://www.finance.si/branost>

Finance (3.12.2010): Rusija in Kitajska opustili dolar,
<http://www.finance.si/296631/Rusija-in-Kitajska-opustili-dolar>

Greg Palast (10.10.2001): The Globalizer who came in from the cold,
<http://www.gregpalast.com/the-globalizer-who-came-in-from-the-cold/>

Guardian (21.1.2010): Goldman Sachs bonus pool trimmed to \$16 bn
<http://www.guardian.co.uk/business/2010/jan/21/goldman-sachs-bonus-cut>

Independent (30.12.2010): Hi-tech industries in disarray as China rations vital minerals,
<http://www.independent.co.uk/environment/green-living/hitech-industries-in-disarray-as-china-rations-vital-minerals-2171789.html>

Mladina: Časovna banka Slovenije
http://www.mladina.si/dnevnik/14-07-2009-casovna_banka_slovenije/

National Inflation Association (14.12.2010): JPMorgan covering silver short position
<http://inflation.us/jpmorgancoveringsilver.html>

Nedeljski Dnevnik (5.12.2010): Bolj kot Grčijo in Irsko rešujemo velike evropske banke, intervju z Jožetom Mencingerjem

New York Post (9.5.2010): Feds probing JPMorgan trades in silver pit
http://www.nypost.com/p/news/business/feds_probing_jpmorgan_trades_in_gZzMvWBqOJpB55M7Rh9vwM

OpEdNews.com (24.12.2010): Ellen H. Brown: Austerity fails in Euroland – time for some 'deficit easing'
<http://www.opednews.com/articles/1/AUSTERITY-FAILS-IN-EUROLAN-by-ellen-brown-101224-538.html>

Prosperity.co.uk (april 2009): Money reform is not inflationary,
<http://prosperityuk.com/2009/04/money-reform-is-not-inflationary/>

The American View: Franklin Sanders: Money – Substance or symbol, pt. 1
<http://www.theamericanview.com/index.php?id=670&PHPSESSID=c5039635cca478748d1e98d7c8ce5391>

The Financial Times: Slovenia – A special report
<http://media.ft.com/cms/7ff84498-ddce-11de-b8e2-00144feabdc0.pdf>

The Market Oracle: Global liquidity pyramid is stopping US dollar from collapsing
<http://www.marketoracle.co.uk/Article205.html>

The New York Times (12.12.2010): A secretive banking elite rules trading in derivatives,
<http://www.cnbc.com/id/40628316/>

Washingtons Blog (29.12.2010): Underneath the happy talk, is this as bad as the Great Depression?,
<http://www.washingtonsblog.com/2010/12/underneath-happy-talk-is-this-as-bad-as.html>

Spletne strani in blogi

American Monetary Institute
<http://www.monetary.org/index.html>

Banka Slovenije
<http://www.bsi.si/>

Banka za mednarodne poravnave
<http://www.bis.org/>

Basel iii Accord
<http://www.basel-iii-accord.com/>

Bob Chapman
<http://theinternationalforecaster.com/>

Catherine Austin Fitts
<http://solari.com/blog/>

Časovna banka Slovenije
<http://www.casovnabanka.si/>

Evropska centralna banka
<http://www.ecb.int>

Free Gold Money Report
www.fgmr.com
<http://www.fgmr.com/on-the-cusp-of-hyperinflation.html>

G. Edward Griffin: Freedom Force International ('Money & Banking Issues')
<http://www.freedomforceinternational.org>

Gerald Celente
<http://www.trendsresearch.com/>

Gold Anti-Trust Action Comitee (GATA)

<http://www.gata.org/>

Grameen Bank

<http://www.grameen-info.org/>

Ithaca HOURS

<http://www.ithacahours.org/>

John Pilger

<http://www.johnpilger.com/>

Kovine.si

<http://kovine.si> ('ABC investiranja v fizično zlato in srebro')

Max Keiser

<http://maxkeiser.com/>

Mednarodni denarni sklad

<http://www.imf.org>

NORFED

<http://www.norfed.org/>

Peter DeGraaf

<http://www.pdegraaf.com/>

Porter Stansberry

<http://www.stansberryresearch.com/>

Ron Paul

<http://www.campaignforliberty.com/>

Statistični Urad republike Slovenije

www.stat.si

Streetbank

www.streetbank.com

Svetovna banka

<http://www.worldbank.org/>

Svetovna trgovinska organizacija

<http://www.wto.org/>

Totnes Pound Project

<http://totnes.transitionnetwork.org/totnespound/home>

U.S. National Debt Clock,

<http://www.usdebtclock.org/>

Video

Alex Jones: Fall of the Republic (dokumentarec)

<http://www.youtube.com/watch?v=VebOTc-7shU>

Alex Jones: The Obama Deception (dokumentarec)

<http://www.youtube.com/watch?v=eAaQNACwaLw>

Ben Bernanke: zaslišanje pred kongresom

<http://www.youtube.com/watch?v=n0NYBTkE1yQ>

John Perkins: Intervju

<http://www.youtube.com/watch?gl=IL&hl=en&v=yTbdnNgqfs8>

John Pilger:

- Obama and Empire (predavanje)

<http://www.youtube.com/watch?v=gXL998q7skI>

- New Rulers of the World (dokumentarec)

<http://www.johnpilger.com/videos/the-new-rulers-of-the-world>

JP Morgan silver manipulation explained (1. in 2.del)

<http://www.youtube.com/watch?v=G147z2g2EvI>

Lord James of Blackheath (govor, 1.11.2010)

http://www.youtube.com/watch?v=QaA-5_IjkeE&feature=related

Joan Veon: When central banks rule the world (predavanje)

<http://www.youtube.com/watch?v=vEJdeWvGIZU>

The Trials of Henry Kissinger (dokumentarec)

<http://www.youtube.com/watch?v=OpMuH0FYmCk&feature=related>

Wikipedia

Derivativi

[http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_\(finance\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Derivative_(finance))

Frakcionalno rezervno bančništvo

http://en.wikipedia.org/wiki/Fractional-reserve_banking

Futures

http://en.wikipedia.org/wiki/Futures_exchange

Kolateralne dolžniške obligacije (Collateral Debt Obligations)

http://en.wikipedia.org/wiki/Collateralized_debt_obligation

Kreacija denarja

http://en.wikipedia.org/wiki/Money_creation

Obama – administracija

http://en.wikipedia.org/wiki/Obama_Cabinet#Personnel

Sistem LETS

http://en.wikipedia.org/wiki/Local_Exchange_Trading_Systems

Skupina tridesetih – Group of Thirty

http://en.wikipedia.org/wiki/Group_of_Thirty

Dinastija Rothschild

http://en.wikipedia.org/wiki/Rothschild_family#Jewish_Identity_and_Positions_on_Zionism

Basel III

http://en.wikipedia.org/wiki/Basel_III#Summary_of_Changes_Proposed_in_Basel_III

Tier 1 kapital

http://en.wikipedia.org/wiki/Tier_1_capital

Zakoni

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act

<http://www.opencongress.org/bill/111-h4173/text>

Ustava Republike Slovenije

<http://www.dz-rs.si/index.php?id=150&docid=28&showdoc=1>

Zakon o Banki Slovenije 1991

http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991001.pdf

Zakon o Banki Slovenije 2006

<http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&cl=B&mandate=-1&o=10&new=1#list>

Zakon o bančništvu

<http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&new=1&cl=B>

